
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALAN 4-6 YAŞ ÇOCUKLARIN BABALARININ İLGİ DÜZEYLERİ, BABA ÇOCUK İLETİŞİMİ VE ÇOCUK AKRAN İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Fatma Akalın

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MART, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ..... (.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Fatma

Soyadı : Akalın

Bölümü : Temel Eğitim

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Eğitim Alan 4-6 Yaş Çocukların Babalarının İlgi Düzeyleri, Baba Çocuk İletişimi ve Çocuk Akran İlişkisinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Examination of Fathers' Interest Levels, Father-Child Communication and Child-Peer Relationships of 4-6 Year Old Children Receiving Preschool Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Fatma Akalın

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Fatma Akalın tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Eğitim Alan 4-6 Yaş Çocukların Babalarının İlgi Düzeyleri, Baba Çocuk İletişimi ve Çocuk Akran İlişkisinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fatma Tezel Şahin
Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Başkan:
Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Üye:
Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Tez Savunma Tarihi: 19/02/2025

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü …….....…….

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca her türlü bilgi ve deneyimini paylaşan, sabırlı ve anlayışlı tutumuyla beni daima motive eden, araştırmacı kişiliğiyle örnek aldığım ve gelişimime büyük katkısı olan çok değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezime ayırdıkları zaman, bilimsel rehberlikleri, geribildirimleri, çok değerli öneri ve katkıları için Tez İzleme Komitesindeki sayın hocalarım Prof. Dr. Adalet KANDIR ve Prof. Dr. Zeynep ÇETİN'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya katılarak desteğini esirgemeyen Burdur ili Bucak ilçesindeki okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan değerli müdür, müdür yardımcısı ve öğretmenlere, çalışmaya katılan değerli babalara en içten teşekkürlerimi sunarım.

Varlığı ve desteği ile bu tezi tamamlamamda en büyük etken olan, tanıdığım günden bu yana güler yüzü, sabrı ve her koşulda desteği ile hayatımı güzelleştiren, en büyük şansım sevgili eşim Kamil AKALIN'a ve bu süreçte en çok onun zamanından aldığım, beni sabırla bekleyen miniğim, canım oğlum Osman Mete AKALIN'a sonsuz teşekkür ederim.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALAN 4-6 YAŞ ÇOCUKLARIN BABALARININ İLGİ DÜZEYLERİ, BABA ÇOCUK İLETİŞİMİ VE ÇOCUK AKRAN İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatma Akalın
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat 2025

ÖZ

Çocuğun ilk yaşam ortamı olan aile, çocuğun yaşantısını etkileme konusunda önemli bir role sahiptir. Anne ve babanın çocuğuyla kuracağı ilişkiler hem çocuğu hem de çocuğun diğer insanlarla kuracağı ilişkileri etkileyecektir. Bu bağlamda bu araştırmada okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, baba-çocuk iletişimi ve çocuk-akran ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu ilişkilerin birbiri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı birinci döneminde, Burdur ili Bucak ilçesi sınırları içerisinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden tipik gelişim gösteren 4-6 yaş grubu 344 çocuk ve babaları oluşturmuştur. Veri toplama amacıyla, araştırmaya katılan çocuklar ve babalarının bilgilerini belirlemek için genel bilgi formu, babaların çocuklarına karşı göstermiş oldukları ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla Sucuoğlu, Özkal, Yıldız Demirtaş ve Güzeller tarafından (2015) geliştirilen Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği'nin Baba Formu, babaların çocuklarıyla iletişimlerini değerlendirmek amacıyla Arabacı ve Ömeroğlu (2016) tarafından geliştirilen Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) ve çocuk-akran ilişkilerini değerlendirmek için Kanmaz ve Tezel Şahin (2022) tarafından geliştirilen "Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği (Öğretmen Formu)" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, demografik özelliklere göre baba ilgisi, baba-çocuk iletişimi ve çocuk-akran ilişkilerini açığa çıkarmıştır. Baba ilgisi ile baba çocuk iletişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı, olumlu yönde bir ilişki olduğu; baba ilgisi ile akran ilişkileri arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı; baba çocuk iletişimi ile akran ilişkileri arasında ise düşük düzeyde bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler : Okul öncesi eğitim, baba ilgisi, baba çocuk iletişimi, çocuk akran ilişkisi
Sayfa adedi : xiv+139
Danışman : Prof. Dr. Fatma Tezel Şahin

INVESTIGATION OF THE INTEREST LEVELS OF THE FATHERS OF 4-6 YEARS OLD CHILDREN RECEIVING PRESCHOOL EDUCATION, FATHER-CHILD COMMUNICATION AND CHILD PEER RELATIONSHIP

(Master's Thesis)

Fatma Akalın

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

February 2025

ABSTRACT

Family, which is the child's first living environment, has an important role in affecting the child's life. The relationships that parents establish with their child will affect both the child and the child's relationships with other people. In this context, this study aimed to examine the interest levels, father-child communication and child-peer relationships of fathers of 4-6 year old children receiving pre-school education. Additionally, the effects of these relationships on each other were examined. The relational screening model, one of the quantitative research methods, was used in the study. The study group of the research consisted of 344 children and their fathers in the 4-6 age group with typical development, who attended pre-school education institutions affiliated with the Ministry of National Education within the borders of Bucak district of Burdur province, in the first semester of the 2023-2024 academic year. For data collection purposes, a general information form was used to determine the information about the children and their fathers who participated in the study; the Father Form of the Parental Interest Scale towards Children developed by Sucuoğlu, Özkal, Yıldız Demirtaş, and Güzeller (2015) was used to determine the level of interest shown by fathers towards their children; the Parent-Child Communication Assessment Tool (ABÇİDA) developed by Arabacı and Ömeroğlu (2016) was used to evaluate the communication of fathers with their children; and the "Preschool Peer Relations Scale (Teacher Form)" developed by Kanmaz and Tezel Şahin (2022) was used to evaluate child-peer relationships. The research results revealed father involvement, father-child communication and child-peer relationships according to demographic characteristics. There is a statistically significant, positive relationship between father involvement and father-

child communication; There is no statistically significant relationship between father involvement and peer relations; It was concluded that there was a low level of relationship between father-child communication and peer relations.

Key Words : Preschool education, father's interest, father-child communication, child-peer relationship
Page Number : xiv+139
Supervisor : Prof. Dr. Fatma Tezel Şahin

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii
JÜRİ ONAY SAYFASI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xiv
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 4
1.3. Araştırmanın Önemi 5
1.4. Varsayımlar 6
1.5. Sınırlılıklar 7
1.6.Tanımlar 7
BÖLÜM II 8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE 8
2.1. Çocuğun Hayatında Babanın Rolü ve Önemi 8
2.2. Babanın Çocuğun Gelişimine Etkisi 9
2.2.1. Bilişsel Gelişimine Etkisi 10
2.2.2. Dil Gelişimine Etkisi 11
2.2.3. Sosyal - Duygusal Gelişimine Etkisi 12

2.2.4. Fiziksel ve Motor Gelişimine Etkisi 14
2.2.5. Kişilik Gelişimine Etkisi 15
2.2.6. Cinsel Gelişimine Etkisi 16
2.3. Baba Çocuk İlişkisi 17
2.4. Baba Çocuk İletişimi 18
2.5. Baba İlgisi 20
2.6. Çocuk Akran İlişkileri 21
2.6.1. Yaş Gruplarına Göre Akran İlişkileri 23
2.6.1.1. 0-3 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi 23
2.6.1.2. 3-6 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi 24
2.6.2. Akran Zorbalığı 26
2.7. Babanın Çocuk Akran İlişkilerine Etkisi 27
2.8. Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılmış İlgili Araştırmalar 28
2.8.1. Baba İlgisi İle İlgili Araştırmalar 28
2.8.2. Baba Çocuk İletişimi İle İlgili Araştırmalar 34
2.8.3. Çocuk Akran İlişkisi İle İlgili Araştırmalar 43
BÖLÜM III 50
YÖNTEM 50
3.1. Araştırmanın Modeli 50
3.2. Çalışma Grubu 51
3.3. Veri Toplama Araçları 52
3.3.1. Genel Bilgi Formu 52
3.3.2. Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği (Baba İlgi Ölçeği) 52
3.3.3. Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) 53
3.3.4. Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği (Öğretmen Formu) 55
3.4. Verilerin Toplanması 55
3.5. Verilerin Analizi 56
BÖLÜM IV 58
BULGULAR VE YORUM 58
4.1. Baba İlgi Düzeylerine Yönelik Bulgular 59
4.2. Baba Çocuk İletişimine Yönelik Bulgular 64
4.3. Çocuk Akran İlişkisine Yönelik Bulgular 72

4.4. Baba İlgi Düzeyleri İle Baba Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 78
4.5. Baba İlgi Düzeyleri İle Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 78
4.6. Baba Çocuk İletişimi İle Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular 79
BÖLÜM V 81
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 81
5.1. Sonuç ve Tartışma 81
5.1.1. Baba İlgi Düzeyleri Sonuç ve Tartışma 81
5.1.2. Baba Çocuk İletişimi Sonuç ve Tartışma 87
5.1.3. Çocuk Akran İlişkisi Sonuç ve Tartışma 93
5.1.4. Baba İlgi Düzeyleri ile Baba Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma 100
5.1.5. Babaların İlgi Düzeyleri ile Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma 102
5.1.6. Baba Çocuk İletişimi ile Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma 105
5.2. Öneriler 108
KAYNAKÇA 111
EKLER 134
Ek 1. "Anne Baba İlgisi Ölçeği" İzni 135
Ek 2. "Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı" İzni 136
Ek 3. "Akran İlişkileri Ölçeği" İzni 137
Ek 4. Etik Komisyonu 138
Ek 5. Araştırma Uygulama İzni 139

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Çocuklara ve Babalarına İlişkin Demografik Özellikler* 51
Tablo 2. *Baba İlgi Ölçeği* 53
Tablo 3. *ABÇİDA* 54
Tablo 4. *Akran İlişkileri Ölçeği* 55
Tablo 5. *ABÇİDA, Baba İlgi ve Akran İlişkileri Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler* 56
Tablo 6. *Baba İlgi Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler* 59
Tablo 7. *Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları* 60
Tablo 8. *Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları* .. 61
Tablo 9. *Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 61
Tablo 10. *Baba İlgi Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*. 62
Tablo 11. *Baba İlgi Ölçeğinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*. 63
Tablo 12. *Baba İlgi Ölçeğinin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 63
Tablo 13. *Baba İlgi Ölçeğinin Çocukla Geçirilen Süre Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 64
Tablo 14. *ABÇİDA'ya Ait Betimsel İstatistikler* 65
Tablo 15. *ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları* 66
Tablo 16. *ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları* 67
Tablo 17. *ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 68

Tablo 18. *ABÇİDA Boyutlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları* 68
Tablo 19. *ABÇİDA Boyutlarının Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları* 69
Tablo 20. *ABÇİDA Boyutlarının Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 70
Tablo 21. *ABÇİDA Boyutlarının Çocukla Geçirilen Süre Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 71
Tablo 22. *Akran İlişkileri Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler* 72
Tablo 23. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları*..... 73
Tablo 24. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 74
Tablo 25. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 75
Tablo 26. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 75
Tablo 27. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları* 76
Tablo 28. *Akran İlişkileri Ölçeğinin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları*..... 77
Tablo 29. *Baba İlgi Ölçeği ile ABÇİDA Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları 78*
Tablo 30. *Baba İlgi Ölçeği ile Akran İlişkileri Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları*..... 79
Tablo 31. *ABÇİDA ile Akran İlişkileri Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları* . 80

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

$\propto$	Cronbach's Güvenirlik Katsayısı
ABÇİDA	Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
ANOVA	Tek Yönlü Varyans Analizi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ω	McDonald's Güvenirlik Katsayısı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada yer alan tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi dönem, çocuğun doğumundan temel eğitimin başladığı zamana kadar olan süreyi kapsayan, çocukların geleceğinin şekillenmesinde önemli roller üstlenen; psiko-motor, zihinsel, bedensel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerinin büyük bölümünün tamamlandığı, aile içinde ve kurumlardaki eğitimle kişiliklerinin oluştuğu, gelişim ve eğitim sürecini kapsar (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000). Okul öncesi eğitim, çocukların gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını ve yeteneklerini dikkate alarak yaratıcı yönlerini ortaya çıkaran, onları geliştiren, ailenin ve eğitimcilerin aktif olduğu bir öğretim sürecidir (Demirci, 2021).

Okul öncesi dönemde etkili bir eğitimin sağlanması, çocuğun içinde bulunduğu çevrede ilk olarak etkileşimde bulunduğu kişilerin ona destek vermesi ile mümkündür. Bu kapsamda aile çocuğun hayatında önemli bir etkiye sahiptir. Aile içerisinde çocuğun en yakın iletişimde bulunduğu bireyler anne ve babasıdır (Can Yaşar, 2001).

Bronfenbrenner "Aile çocuğun gelişimini destekleyen ve devam ettiren en etkili ve ekonomik sistemdir. Aile katılımı olmadan müdahalenin başarısız olması muhtemeldir ve çocuğun hayatında başarılan olumlu değişiklikler müdahale kesilir kesilmez ortadan kalkabilir." diyerek ailenin önemine dikkat çekmiştir (Baba Katılım Klavuzu, 2017,s. 2).

Ailede ebeveynler toplumsal özellikleri çocuklarına aktaran en önemli unsurlardır. Çocuklar topluma karışmadan önce sosyal normları, kültürlerini ve kuralları ebeveynleriyle, kardeşleriyle ve diğer aile üyeleriyle iletişim kurarak öğrenirler (Berk, 2006). Ebeveyn ve

çocuk arasındaki bu etkileşim, çocukların gelişimi ve sonraki hayat deneyimi için çok önemlidir (Baba Katılım Klavuzu, 2017, s.2).

Freud, anne-bebek ilişkisinin çocukların sosyal ilişkilerini ve kişiliğini şekillendirdiğini belirtirken; baba-çocuk ilişkisinin çocukluğun daha sonraki dönemlerinde etkisini hissettirdiğini belirtmektedir (Güngörmüş, 1999, s.248).

Geçmişten günümüze babaların evi geçindirme rolleri ön planda olmakla birlikte, babaların çocuklarının gelişimine katkısı da büyük bir önem taşımaktadır. Babaların çocuklarıyla yakın ilişki kurmaları çocukların mutluluğunu ve yaşam memnuniyetlerini arttırmaktadır (Akt. Tutkun, 2017, s.38). Babaların çocukların hayatındaki önemi sadece çocukların babalarına ihtiyaç duymaları ve babalarını sevmelerinden değil, babaların çocukların sosyal, bilişsel, duygusal ve bedensel gelişimlerinde büyük etkiler bırakmalarındandır (Wood ve Lambin, 2013).

Babanın çocuğunun gelişimine olan etkisi tartışılmazdır. Bu nedenle babaların bebeklik döneminden itibaren çocuklarıyla etkileşim içinde olmaları, onlarla ilgilenmeleri önemlidir. Baba çocuk arasındaki etkileşimin artması hem çocuğun gelişimini hem de babanın benliğini ve özgüvenini olumlu yönde etkiler. Babanın çocuğun yaşamına etkin olarak katılması çocuğun sözel becerisini ve akademik başarısını olumlu yönde etkiler. Bunun yanında çocuk daha olgun ve bağımsız davranışlar gösterir (Akt. Aydın Kılıç, 2016, s.10).

Tüm gelişim alanları açısından kritik bir önem taşıyan yaşamın ilk yıllarındaki baba-çocuk ilişkisi çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmalıdır. Bu yüzden erken çocukluk döneminde babalar ile çocukları arasında kurulacak etkili iletişim, yapılan nitelikli paylaşımlar daha sağlıklı bireyler yetişmesini sağlayacaktır (Şahin ve Demiriz, 2014; Zembat ve Unutkan, 2001). Babanın ilgi ve sevgi gösterdiği çocuklar sosyal ilişkilerinde daha başarılı olmaktadır (Tezel Şahin, 2003, s. 461).

Rosenberg ve Wilcox'a (2006) göre, babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkiler çocukların ruh sağlığını, akademik alandaki başarılarını ve sosyal ilişkilerdeki davranışlarını etkilemektedir. Babanın çocuğuyla ilişkisi, çocukların daha uyumlu ve sosyal olmalarında, çocuk ile baba arasındaki ilişkinin daha sıcak ve kuvvetli olmasında etkilidir (Akt. Yuvacı, 2019, s. 7-8). Sürdürülen baba-çocuk ilişkisinin, çocuğun psikolojik olarak uyum ve sosyal yetkinlik alanlarına önemli katkıları olduğu görülmüştür (Akt. Alaylı, 2023, s. 17).

Çocuğuna karşı ilgili olan, ona sevgi gösteren, çocuğuyla yakın iletişimde bulunan, çocuğunun özerkliğini destekleyen babaların çocuklarının daha mutlu, ilişki kurmakta

zorlanmayan, akran ilişkileri güçlü ve uyumlu kişiler oldukları görülmüştür (Güngörmüş, 1992). Babanın çocuğunun hayatına aktif katılımı ile çocukların sosyal beceri düzeyi, empati becerisi ve akran kabulü arasında olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir (Akt. Ertör, 2022, s. 22). İlgili alan taramasında okul öncesi dönemde yapılan çalışmalar çoğunlukla anneleri hedef alırken görüldüğü üzere babanın da çocuğun yaşamında en az anne kadar önemli bir yeri ve etkisi bulunmaktadır. Çocuk için anne ve babanın rolü birbirinden ayrı olarak düşünülemez (Aydın Kılıç, 2016, s. 10).

Okul öncesi dönem çocukların bu yaş grubuna eğitim veren kurumlara gitmesiyle, akranlarıyla ilk ve yoğun ilişkiler kurmaları, gelecekteki akran ilişkilerinin ve diğer ilişkilerinin temellerinin atılması nedeniyle çok önem arz etmektedir. Bu dönemde kurulan akran ilişkileri çocukların sosyal, duygusal, zihinsel, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine büyük katkı sunar (Gülay, 2008).

Aile bireyleri ile kurulan ilişkiler, çocuğun diğer bireylere, akranlarına ve hayata karşı geliştirdiği davranış ve tutumların temelini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2017). Çocuğun aile içinde yaşadığı her şey akranları ile geliştireceği ilişkiler üzerinde önemli rol oynamaktadır. Okul öncesi dönemde akranları tarafından sevilen çocukların anne babaları ile yakın ilişki içinde oldukları, akranları tarafından sevilmeyen çocukların ise, anne babalarından sert ve otoriter davranışlar gördükleri gözlemlenmiştir. Bu durum aile ile çocuk arasındaki ilişkinin hayatın ileriki zamanlarında arkadaşlık ilişkilerini iyi veya kötü olarak etkilediğini ortaya çıkarmaktadır (Orçan, 2008).

Ebeveynler, çocuklarının sosyal yeterliliği ve akran ilişkilerinin kalitesine çeşitli katkılar sağlamaktadır. Çocuğun sosyal becerilerini geliştirmesini sağlaması ve çevresiyle ilişkileri hakkında beklentiler, varsayımlar geliştirmesi bu katkılardan bazıları sayılabilir (Rubin ve Burgess, 2002). Özbey (2012) çalışmasında çocukların akran ilişkilerinde ve davranışlarında anne babalarını rol model olarak aldıklarını ifade etmiştir. Anne-baba arasında yaşanan problemler ve iletişim yetersizlikleri, çocukların akran ilişkilerine yansıyabilmektedir.

Önder (2013) "Okul öncesi çocuklarda akran ilişkileri ve babalarının ebeveynlik etkileri arasındaki ilişkinin analizi" adlı, 5-6 yaşında 200 çocuğun katıldığı araştırmasında babaların ebeveynlik yeterlilikleri ile çocukların akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu çalışma ebeveynlerin, özellikle de babaların çocukların akran ilişkilerine olan etkisini göstermektedir (Akt. Toplu, 2022, s.40).

Babaların çocuklarına ilgi düzeyleri ile çocuklarıyla kurdukları iletişim ve çocuklarının akranlarıyla ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle "okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, babalarıyla iletişimleri ve akranlarıyla ilişkileri nasıldır ve bu ilişkiler birbirini etkilemekte midir?" sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Alan taramasında babalarla ve babaların çocuklarının akran ilişkilerine olan etkisi ile ilgili çok az çalışmaya rastlanılmış olması alana katkı sağlamayı öncelikli amaç haline getirmiştir. Bu noktadan hareketle araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, baba-çocuk iletişimi ve çocuk-akran ilişkisinin incelenmesidir. Ayrıca bu ilişkilerin birbiri üzerindeki etkisinin ortaya konmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Babaların ilgi düzeyleri nasıldır?
2. Babaların ilgi düzeyleri demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocuk ile geçirdiği süre) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Babaların çocuklarıyla iletişimleri nasıldır?
4. Babaların çocuklarıyla iletişimleri demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocuk ile geçirdiği süre) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Çocukların akran ilişkileri nasıldır?
6. Çocukların akran ilişkileri demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Babaların ilgi düzeyleri ile çocuklarıyla iletişimleri arasında bir ilişki var mıdır?
8. Babaların ilgi düzeyleri ile çocukların akran ilişkileri arasında bir ilişki var mıdır?
9. Babaların çocuklarıyla iletişimleri ile akran ilişkileri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yaşamın ilk yılları öğrenme ve gelişim açısından oldukça yoğun bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun yaşantıları, onun geleceğini pozitif ya da negatif olarak etkileyebilmektedir. Çocuğun ilk yaşam ortamı olan aile, çocuğun yaşantısını etkileme konusunda önemli bir role sahiptir. Anne ve babanın çocuğuyla kuracağı ilişkiler hem çocuğu hem de çocuğun diğer insanlarla kuracağı ilişkileri etkileyecektir (Aydın, 2003).

Ailenin çocuğun hayatındaki önemine dikkat çekmek için ebeveynlere yönelik birçok çalışma yapılmış ancak bu çalışmaların içeriğine bakıldığında ebeveyn sözcüğü ile anneler vurgulanmış ve çocuğun eğitiminde baba neredeyse yok sayılmıştır. Yapılan çalışmalarda babanın çocuğun hayatındaki önemine yönelik oldukça az bilgiye yer verilmiş, hedef kitle genellikle anneler olmuştur (Güngörmüş, 1999, s. 245).

Çocuk gelişimini incelerken araştırmalar çoğunlukla annelere odaklanmaktadır. Babalar 'çocuk gelişiminin unutulmuş katılımcıları' ve 'görünmez ebeveynler' olarak görülmüşlerdir ve bu yüzden babalar çalışmalarda ihmal edilmişlerdir.1970lerin ortalarından itibaren baba-çocuk ilişkisi ve babanın ailedeki rolleri araştırmacıların dikkatini daha fazla çekmeye başlamış ve babaların rolü üzerine ve küçük çocukların hayatına baba katılımını anlamak amacıyla araştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçları babanın çocuğun hayatındaki önemini göstermiştir ve baba katılımı çocukların birçok alanda gelişimi açısından fark ortaya koymaktadır. Baba çocuğunun hayatına katılım gösterdiğinde çocuğun gelişimi olumlu yönde etkilenmektedir. Yüksek baba katılımı çocuğun sosyal yeterliliğini geliştirir ve olumlu sosyal-duygusal sonuçlar doğurur (Baba Katılım Klavuzu,2017, s.5-17).

Babalar çocuklarıyla sıcak ilişkiler kurarak çocuklarının hayatlarına aktif bir şekilde katıldıklarında, çocukların kendilerine olan güveni artmakta, okulda daha iyi bir başarı sağlamakta, akranları ile daha sağlıklı ilişkiler kurmakta, cinsiyet rolleri daha sağlıklı gelişmekte ve ekonomik kaynakları daha iyi kullanabilme becerisine sahip olabilmektedirler (Aydın Kılıç, 2016, s. 18).

Babaların çocuklarıyla kurdukları güçlü bağ ve onlarla etkileşimde bulunmaları, çocukların gelişiminde kritik bir role sahiptir (Arabacı, 2011). Babaların çocuklarıyla yakından ilgilenmeleri, okul öncesi dönemdeki çocukların anaokulu veya kreş gibi ortamlarda daha az davranış sorunu yaşamalarına katkı sağlamaktadır (Furstenberg, 1999).

Araştırmalar göstermiştir ki, babalarının ilgi ve sevgisini alan çocuklar, zeka gelişimleri ve okuldaki başarıları açısından olumlu yönde ilerlerken; cinsiyet rollerini daha sağlıklı bir

biçimde benimser, sosyal yetenekleri artar ve davranışsal sorunlar azalır (Tezel Şahin ve Özbey, 2007, s.46).

Tüm bunlardan hareketle babanın çocuğuna karşı ilgisinin ve çocuğuyla kuracağı sağlıklı bir iletişimin; çocuğun akranlarıyla ilişkisine olumlu bir etkisi olacağı düşünülmektedir. Babasından yeterince ilgi gören çocukların mutlu, doyumu yüksek çocuklar olacağı; babalarıyla kurdukları sağlıklı iletişimi çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkilerine de yansıtacağı düşünülmektedir. Bu iletişim ve etkileşim onların ileriki hayatlarına da katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Diğer taraftan baba ilgisi ve baba çocuk iletişiminin yeterince araştırma odağı olmaması, bu konulardaki araştırmaların ayrı ayrı ele alınması, babaların çocuklarıyla ilişkileri, çocuklarına karşı ilgileri ve onlarla iletişimini çeşitli boyutlarıyla ortaya koyarak bu durumun detaylı değerlendirilmesine katkı sağlayacak olan bu çalışmanın aynı zamanda okul öncesi eğitimde babalar konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara da rehberlik etmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarla çalışan eğitimciler açısından da, babaların çocuklarıyla ilişkilerini, çocuklarına karşı ilgilerini ve onlarla iletişimini geliştirmeye yönelik farkındalık kazanmaları açısından önem taşımaktadır.

İlgili literatür tarandığında okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş çocukların babaları ile bu yönde çalışmaların sınırlı olduğu görülmüş, çalışmanın literatüre ve ileride yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olan varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

- Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarından Anne Baba İlgisi Ölçeği'ne babaların aldıkları puanların objektif olarak yansıdığı varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarından Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı'na babaların aldıkları puanların objektif olarak yansıdığı varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarından Akran İlişkileri Ölçeği' ne çocukların aldıkları puanların objektif olarak yansıdığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında; Burdur İlinin Bucak ilçesinde bulunan MEB' e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş grubu çocuklarıyla sınırlıdır.
- Bu çocukların babalarıyla sınırlıdır.
- Tipik gelişim gösteren çocuklarla sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan "Anne Baba İlgisi Ölçeği"nin puanlarıyla sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan "Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı"nın puanlarıyla sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan "Akran İlişkileri Ölçeği"nin puanlarıyla sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında önemli roller oynayan; bedensel, psiko-motor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, ailelerde ve kurumlarda verilen eğitimle kişiliğin şekillendiği gelişim ve eğitim süreci (Aral vd., 2000: Erbay, 2009).

Akran ilişkileri: Aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünüdür (Gülay, 2010).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuğun Hayatında Babanın Rolü ve Önemi

Aile çocuğun ilk toplumsal çevresi olarak onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Ailenin öncelikli olarak çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde, ruhsal ve fiziksel yönden sağlıklı olmasında, kendi kendine yetebilmesinde, kendine ve yaşadığı dünyaya faydalı bir birey olarak yetişmesinde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde, temel yaşam deneyimlerinin şekillendiği zamanlarda, sevgi ve şefkat dolu bir aile atmosferi büyük bir öneme sahiptir (Kuzucu, 2011; Gruchel vd. 2022).

Aile kelimesi duyulduğunda, genellikle insanların zihninde ilk olarak çocuğun annesi ve babası canlanır. Geleneksel olarak, çocuğun bakımı ve eğitimi konusunda en büyük sorumluluğu üstlenen ve bu görevin önemi vurgulanan kişi çoğunlukla anne olarak kabul edilir (Bakanay, 2007). Son yıllarda, kadınların iş hayatına daha fazla katılmasıyla birlikte geleneksel cinsiyet rollerinde azalma yaşanmıştır. Ayrıca, erkeklerin yaşamlarına daha derin anlamlar arama eğilimi, kendiliğinden ya da istemeden babaların çocuklarıyla daha yakın ilişkiler geliştirmesine yol açmıştır. Babaların çocuklarla ilişkisi, annelerinkinden hala daha azdır ancak eski kuşaktan üçte bir oranında artış göstermiştir. Ayrıca çocukların babalarına ulaşılabilirliği de geçmişe göre artmıştır (Erdoğan,2004; Jones ve Mosher; 2013).

Eskiden baba olmak, genellikle çocuğunu uzaktan sevmek, ailenin geçimini sağlamak ve kuralları uygulayan bir otorite olmak anlamına gelirdi. Ancak günümüzde, baba olmanın tanımı değişmiştir. Artık, doğumdan itibaren bebeğin bakımını paylaşan, çocuğuyla birebir zaman geçiren, ona arkadaşlık eden bir ebeveyn olmak anlamına gelmektedir (Bakanay, 2007; Nkwake, 2009). Geçmişte çocuğun hayatında ve gelişiminde çoğunlukla oyun arkadaşı rolünü üstlenen babalar; sanayileşme, artan iş yükü, değişen roller, kadının çalışma

hayatına girmesi, günümüzde babaların çocuklarına dair aktivitelerde daha fazla yer almak istemesi gibi bazı nedenlerden dolayı daha önemli bir role bürünmüşlerdir (Arslan, 2022).

Babaların çocuklarıyla samimi ve güçlü bağlar kurarak onların hayatına aktif bir şekilde katılması, çocukların özgüvenini artırır. Bu durum, onların okul başarılarını yükseltmelerine, arkadaşlarıyla daha sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine, cinsiyet rolleri konusunda daha dengeli bir anlayış kazanmalarına ve ekonomik kaynakları daha verimli kullanabilme becerisi edinmelerine katkı sağlar (Akt. Tezel Şahin ve Özbey, 2009).

Son yıllarda araştırmalar, babanın çocuğun gelecekteki davranışları, akademik başarısı ve psikolojik durumu üzerinde büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bir çocuğun eğitiminde ve gelişiminde annenin rolü kadar babanın da önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür (Tezel Şahin ve Özbey, 2009; Jones ve Mosher; 2013).

Çocuğun hayatında bu derece önemli olan babalar çocuklarıyla ne kadar kaliteli ilişkiler kurarsa çocuğun gelişimindeki olumlu etkileri de o kadar fazla olur (Aydın Kılıç, 2016).

2.2. Babanın Çocuğun Gelişimine Etkisi

Doğru ve nitelikli bir baba-çocuk ilişkisi, özellikle yaşamın tamamını etkileyebilecek bir dönem olan okul öncesi dönemde çocuk için son derece faydalıdır. Bu dönemde, baba ile çocuk arasındaki etkileşim ve ilişki, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyerek ihtiyaçlarını karşılayabilir. Özellikle baba figürü, çocuğun duygusal, zihinsel, sosyal ve fiziksel gelişimine katkı sağlayabilir (Ünüvar, 2008).

Babaların çocuklarının hayatlarına aktif olarak katıldıkları zaman, daha pozitif ilişkiler kurdukları, çocuklarının sosyal, duygusal ve akademik gelişimlerinde olumlu etkiler gözlemledikleri ve çocuklarını daha iyi anlayıp beklenen düzeyde olumlu iletişim kurabildikleri gözlemlenmektedir. Bu durum, babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinin artmasıyla birlikte, çocukların genel refahlarını ve gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Alaylı, 2023; Tan ve Goldberg, 2009).

Babaların çocuklarının eğitimiyle ilgilenmeleri, çocukların temel zihinsel, akademik ve dil becerileri ile psiko-sosyal uyum ve bağımsızlık yetenekleri açısından olumlu bir etkiye sahiptir. Bu, babalarının aktif katılımı olmayan çocuklara kıyasla daha iyi gelişim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, aktif bir şekilde çocuklarıyla ilgilenen babalar, daha olumlu yetişkin-çocuk ilişkileri kurma eğilimindedirler ve çocuklarında daha az

davranış sorunu görülme olasılığı vardır. Anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları arasındaki uyum, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde etkilerken, eşler arasında olumlu ilişki içinde olan babalar, çocuklarına daha fazla zaman ayırmaya isteklidirler. Babaların çocukları üzerindeki etkisinin harcadıkları zamanla ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak, bu zamanın niteliğinin miktarından daha önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, babalar çocuklarının yaşamlarına olumlu etkide bulunma konusunda bilgilendirilmeli ve cesaretlendirilmelidirler (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007).

2.2.1. Bilişsel Gelişimine Etkisi

Bilişsel gelişim, bireylerin düşünme, problem çözme, öğrenme, hafıza, dil ve dikkat gibi zihinsel süreçlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini ve geliştiğini inceleyen bir kavramdır. Bu süreç, bireyin çevresel uyaranları anlaması, yorumlaması ve bu bilgilere dayalı kararlar almasıyla şekillenir. Bilişsel gelişim, genellikle doğumdan başlayarak yaşam boyu devam eder ve bireylerin çevrelerine uyum sağlamasında önemli bir rol oynar (Piaget, 1977; Santrock, 2021). Bilişsel gelişim için önemli mesafe kat edilen okul öncesi dönemde çocuğa sağlanan birlikte kitap okumak, oyun oynamak, film seyretmek, gezilere katılmak, ortak ilgi alanları bulmak ve bunlar için vakit ayırmak gibi zengin uyaranların bulunduğu çevreler çocukların bilişsel gelişimini olumlu yönde etkileyecektir (Wilson ve Prior, 2011). Babalar, annelere kıyasla çocuklarına daha bağımsız hareket edebilecekleri ve çevreyi keşfetme fırsatı sunan bir yaklaşım sergilerler. Bu tutum, çocuğun çeşitli uyaranlarla karşılaşmasını sağlar ve bu uyaranlar çocuğun analitik becerilerini, sözel zekâsını ve akademik başarısını olumlu yönde etkileyerek bilişsel gelişimini destekler (Bekmezci ve Özkan, 2015). Literatürde babanın çocuğuna gösterdiği ilgi ile çocuğun bilişsel düzeyi arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Uzun ve Baran, 2019). Özellikle çocukların ilk yıllarında babalarının onlara ayırdığı kaliteli zaman ve birlikte gerçekleştirilen etkinlikler, çocuğun bilişsel gelişimini desteklemede büyük bir öneme sahiptir (Şahin ve Demiriz, 2014). Yapılan araştırmalar, yaşamın ilk yıllarında babalarıyla etkileşimde bulunan çocukların, babalarıyla etkileşimde bulunmayan çocuklara göre daha yüksek akademik başarı gösterdiklerini, okula hazırlık konusunda sorun yaşamadıklarını ve zeka seviyelerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Jeynes, 2015; Uzun ve Baran, 2019). Parke'e (1985) göre, yapılan araştırmalar babaların annelere göre çocuklarının daha fazla bağımsız davranmasını ve çevreyi keşfetmesini cesaretlendiren bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Bu da çocuğun zekasını olumlu yönde etkilemektedir.

Babalar, çocukların eğitim süreçlerine katılarak bilişsel gelişimlerini destekler. Babalarının destekleyici tutumları, çocukların akademik performansını artırır (Cabrera vd., 2000). Güngörmüş Özkardeş (2012), babasıyla sorunlu bir ilişki yaşadığını düşünen çocukların zeka seviyelerinin ve akademik başarılarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini belirtmektedir.

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde babaların, çocuklarının bilişsel gelişimini destekleyerek düşünme, problem çözme ve öğrenme becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynadığı açıkça görülmektedir.

2.2.2. Dil Gelişimine Etkisi

Dil gelişimi, bireylerin doğumdan itibaren çevresiyle etkileşim yoluyla dil ve iletişim becerilerini edinme ve geliştirme sürecidir. Bu süreç, bilişsel, sosyal ve biyolojik faktörlerin etkileşimi sonucunda gerçekleşir. Dil gelişimi, sesleri tanıma ve taklit etme, kelime dağarcığını genişletme, dilbilgisi kurallarını öğrenme ve bu becerileri anlamlı iletişim için kullanmayı içermektedir (Hoff, 2022). Çocuğun doğumla birlikte etkileşime gireceği ilk ve en yakın çevresi anne ve babası olduğu için dil gelişimi üzerinde etkileri büyüktür.

Babalar, çocuklarıyla kurdukları farklı etkileşimler aracılığıyla onların dil öğrenimine ve dil yeteneklerinin gelişimine katkıda bulunur (Golinkoff ve Ames, 1979, s.30). Babanın çocuğuyla eğitim sürecine aktif olarak katılması ve evde birlikte öğrenme etkinlikleri yapması, yalnızca baba-çocuk arasındaki bağı güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda aralarındaki iletişimi daha anlamlı ve zengin bir hale getirir (Akt: Şalcı, 2020, s.16). Babaların, yeni yürümeye başlayan çocuklarıyla kurdukları iletişim, çocukları daha fazla konuşmaya teşvik eder ve onların farklı kelimeler kullanma becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Kahraman ve Yuvacı, 2018).

Araştırma sonuçları, babaların çocuklarıyla olumlu etkileşimlerinin, çocuğun özellikle ikinci ve üçüncü yaşlarında dil gelişimine önemli katkılar sağladığını göstermektedir (TamisLeMonda vd., 2004, s.1813). Babaların dil gelişimine katkılarıyla ilgili en önemli çalışmalardan biri, Pancsofar ve Vernon-Feagans (2006) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, babaların çocuklarının ilerleyen dönemlerdeki ifade edici dil gelişimine önemli katkılarda bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, 24 aylık çocuklarıyla çeşitli kelimeler kullanan babaların çocuklarının, 36 aylık olduklarında daha güçlü ifade edici dil becerilerine sahip oldukları görülmüştür (Pancsofar ve Vernon-Feagans,

2006, s.585). Pancsofar (2008) tarafından yapılan bir çalışmada da düşük gelirli kırsal ailelerdeki biyolojik babaların ve çocuklarıyla birlikte yaşayan babaların, çocuklarının erken dil gelişimine olan katkıları incelenmiştir. Araştırmada, babaların çocuklarıyla beslenme, temizlik, oyun gibi yakın etkileşimler yoluyla çocukların iletişim becerilerine ve dil gelişimlerine olumlu etkilerde bulunduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere babaların çocuklarının hayatına katılımının artması dil gelişimleri üzerinde olumlu bir etki oluşturacaktır (Ersan, 2013, s.98).

2.2.3. Sosyal - Duygusal Gelişimine Etkisi

Sosyal duygusal gelişim, bireyin kendi duygularını tanıması, anlaması ve düzenleyebilmesi, başkalarının duygularını anlama ve empati kurma becerisi geliştirmesi, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi ve toplumun sosyal normlarına uygun davranışlar sergileyebilmesi sürecidir (Denham, 2006). Bu gelişim alanı, bireyin hem kişisel hem de toplumsal yaşamında etkili bir uyum sağlayabilmesi için kritik bir rol oynar ve yaşamın erken dönemlerinde kazanılan becerilerin temeli olarak kabul edilir (Casel, 2013).

Çocukların sosyal becerilerinin ve duygusal gelişimlerinin şekillenmesinde kalıtım, çevre, kültür, ebeveyn tutumları ve davranışları, kardeşlik ve arkadaşlık ilişkileri, eğitim programları ve öğretmenlerin yaklaşımları gibi pek çok etken rol oynamaktadır. Sosyal becerilerin kazanılmasında ve duygusal davranışların geliştirilmesinde öğretmenlere ve ebeveynlere büyük sorumluluklar düşmektedir (Ceylan, 2009).

Ailenin topluma açılan kapısında belirgin bir rolü olan baba, çocuğuyla kurduğu ilişki vasıtasıyla çocuğun özgüven kazanmasına ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaktadır (Yavuzer, 2018).Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, babalarıyla sağlıklı ilişkileri olan çocukların sosyal beceri düzeyleri, babalarıyla sağlıklı ilişkisi olmayan çocuklara göre daha yüksektir. Ayrıca, baba-çocuk ilişkisinin zayıf olmasının davranış problemlerinin artmasına neden olabileceği belirtilmektedir (Verschueren ve Marcoen, 1999).

Babanın çocuğun hayatına sıcak ve sevgi dolu katılımı, çocuğa değerli olduğunu hissettirerek gerekli özsaygıyı kazandırır. Babanın, çocuğun istediği zaman ulaşabileceği ve her zaman yanında olduğunu hissettirmesi, özerklik ve bağımsızlığını destekler. Bu şekilde, babanın sağladığı destek ve sevgi, çocuğun sosyal gelişimine önemli katkılar sağlar (Uludağlı, 2017).

Çocukların benlik algısı ve özgüven gelişiminde babadan gelen geri bildirimlerin yapıcı veya yıkıcı etkileri olabilmektedir. Benlik algısı, kişinin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri ve düşünceleridir ve hayatın başlangıç yıllarından itibaren öncelikle aileden sonra da sosyal çevreden alınan geri bildirimlerle şekillenmektedir. Bir çocuk, ailesi tarafından değer gördüğünü, kabul edildiğini ve sevildiğini hissettiğinde, kendinin değerli, önemli ve sevilebilir bir birey olduğuna inanır. Bu şekilde, olumlu bir benlik algısı geliştirir. Bu noktada babaların rolü oldukça önemlidir. Babalar, çocuğun dış dünya ile ilişkilerinde bir köprü görevi üstlenirler. Babanın onayı ve kabulü, çocuğa dış dünya tarafından da kabul edildiği ve beğenildiği mesajını ileterek önemli bir rol oynamaktadır (Bakanay, 2007; Brodeski ve Hembrough, 2007).

Çocuğuyla daha fazla zaman geçiren bir baba ile çocuk arasında güçlü bir bağlılık gelişir (Poyraz, 2007). Baba ile çocuk arasındaki bağın güçlü olması, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Baba ile çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, çocuğun olumsuz duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını düzenlemesine yardımcı olur ve olumlu bir benlik algısı geliştirmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, babanın çocuğuna ilgi göstermesi ve onunla sağlam bir bağ kurması, çocuğun duygusal ve sosyal yönden sağlıklı bir gelişim göstermesi için kritik bir rol oynamaktadır (Sorakın, 2019).

Baba ile daha yakın ilişki içinde olan çocukların psikolojik olarak daha uyumlu olduğu ve benlik saygılarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu çocukların okulda daha iyi fonksiyon gösterdiği, okul dışı aktivitelere daha fazla zaman ayırdıkları, daha az antisosyal davranışlar sergiledikleri ve ikili ilişkilerde daha başarılı oldukları bulunmuştur (Erdoğan, 2004).

Baba katılımı ile çocuğun sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara göre, baba katılımı çocukların sosyal yetkinliklerini ve öz düzenleme becerilerini desteklemekte; aynı zamanda öfke, saldırganlık ve davranış problemlerini azaltmaktadır (Akt. Semiz, 2022).

Babanın çocuğun hayatına sıcak ve ilgi dolu katılımı, baba-çocuk arasındaki bağları güçlendirirken, olumlu ilişkilerin kurulmasını teşvik eder. Bu tür samimi etkileşimlerin, çocukların sosyal yetkinliklerini artırırken, davranış problemlerini azaltması beklenmektedir (Semiz, 2022; Bronstein ve Cowan, 1988).

2.2.4. Fiziksel ve Motor Gelişimine Etkisi

Fiziksel gelişim, çocuğun beden sağlığı ve büyüme sürecini kapsarken, motor gelişim becerisi hareket yeteneklerinin doğal gelişimini ifade eder. Erken çocukluk dönemi, fiziksel ve motor gelişimin hızlı bir yapıya sahip olduğu bir dönemdir. Bu süreçte anne babaların çocuklara sundukları, katılım gösterdikleri etkinlikler ve olanaklar oldukça önemlidir (Ercan, 2019; Özkan, 2019; Uluğ 2019).

Çocuğuyla ilgilenen ve etkileşim kuran babaların, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerinin yanında bilişsel ve fiziksel gelişimlerine de olumlu bir etkisi olmaktadır (Uludağlı, 2017). Çocukların yüksek düzeyde fiziksel aktivitede bulunmasının babaların çocuğu ile geçirdiği süreyi etkilediği görülmüştür. Babaların çocuklarıyla daha fazla fiziksel aktivite içeren oyunlara yönelmesi motor gelişimlerine katkı sağlar (Beets ve Foley, 2008). Aktif oyunlar, özellikle boğuşma veya yuvarlanma gibi kaba motor hareketlerini içeren oyunlar, çocukların motor gelişimlerini desteklemekte ve babalar, bu tür oyunları tercih ederek çocuklarının gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Kahraman ve Yuvacı, 2018).

Babaların çocuklarıyla etkileşimleri, özellikle fiziksel oyunlar ve aktiviteler yoluyla çocukların fiziksel gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Babalar genellikle çocuklarıyla daha enerjik ve hareketli oyunlar oynarlar; bu tür oyunlar arasında havaya kaldırma, gıdıklama ve kovalamaca gibi etkinlikler bulunur. Bu etkileşimler, çocukların kaba motor becerilerinin gelişimini destekler ve fiziksel sağlığı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Yılmaz, 2014). Ayrıca fiziksel aktiviteler sırasında çocuklarla geçirilen kaliteli zaman, hem fiziksel hem de sosyal gelişim için fırsatlar sunmaktadır (Mustela, 2022; Beets ve Foley, 2008).

Babaların çocuklarıyla oynadığı bu hareketli oyunlar, yalnızca fiziksel beceriler açısından değil, aynı zamanda özgüven, dayanıklılık ve duygusal bağlanma gibi alanlarda da gelişime katkıda bulunur. Bu süreç, çocukların daha aktif bir yaşam tarzı benimsemesi ve fiziksel sağlıklarını uzun vadede koruyabilmesi için temel oluşturur (Yılmaz, 2014; Mustela, 2022).

Görüldüğü üzere babanın, çocuğun fiziksel gelişimi üzerindeki etkisi ve önemi oldukça büyüktür. Babanın bu sürece aktif katılımı, çocuğun sağlıklı büyümesine ve güçlü bir beden yapısına sahip olmasına yardımcı olacaktır.

2.2.5. Kişilik Gelişimine Etkisi

Kişilik gelişimi, bireyin yaşantıları, biyolojik faktörler ve çevresel etkileşimler yoluyla kişisel özelliklerini, değerlerini, inançlarını ve davranışlarını şekillendirme sürecidir. Kişilik, bir bireyin çevresiyle etkileşim biçimlerini, duygusal tepkilerini ve sosyal ilişkilerini etkileyen kalıcı bir yapıdır. Erikson (1968), kişiliğin gelişimini yaşam boyu süren bir süreç olarak ele almış ve özellikle her yaş döneminin özgün psikososyal çatışmalarla karakterize olduğunu vurgulamıştır. Bu çatışmaların sağlıklı bir şekilde çözülmesi, bireyin kişilik yapısının güçlenmesine katkı sağlar. Kişilik gelişimi, hem bireysel içsel faktörler hem de çevresel koşulların bir etkileşimi olarak anlaşılmalıdır (McCrae ve Costa, 1999).

Kişilik gelişimi, bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal yönlerini içeren, çevre ve genetik faktörlerin etkileşimiyle şekillenen bir süreçtir. Okul öncesi dönem, kişiliğin temel taşlarının atıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar, kimlik gelişimi, özsaygı, bağımsızlık ve başkalarıyla ilişki kurma becerileri gibi temel kişilik özelliklerini geliştirmeye başlarlar. Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramına göre, bu yaş grubu "girişimciliğe karşı suçluluk" çatışmasını deneyimler. Sağlıklı bir gelişim, çocuğun yeni şeyler deneme konusunda cesaretlendirilmesi ve öz yeterlilik duygusunun desteklenmesiyle mümkün olur (Erikson, 1968; Cabrera vd., 2000).

Okul öncesi dönemde çocuk, kendini özdeşleştireceği model olarak genellikle anne ve babasını seçer. Çocuk, onların özellikleri ile değer yargılarını örnek alır ve hareketlerini, tutumlarını, konuşma tarzlarını taklit etmeye çalışır. Başka bir deyişle, çocuk, dış dünyayı anne ve babasının bakış açısıyla algılamaya çalışır, onların perspektifinden bakarak dünyayı anlamaya çaba gösterir. Okul öncesi dönemde anne ve babayı bu kadar etkili birer model olarak görmesi, çocuğun gelecekteki kişilik yapısını, duygularını ve düşüncelerini doğrudan etkilemektedir. Hiç şüphesiz ki, anne ve babanın olumsuz tavırları ve davranışları da çocuğun kişiliğini olumsuz etkileyebilir (Akt. Çatıkkaş, 2008).

Çocuğun kişilik temelleri erken çocukluk döneminde atılmaya başlar ve bu nedenle, yaşamın ilk beş yılında babanın aktif katılımı, kişilik gelişiminde hayati bir öneme sahiptir (Telli ve Özkan, 2016). Baba-çocuk ilişkisi, çocuğun özgüven, sorumluluk, aidiyet duygusu ve cinsel kimlik gibi temel kişilik özelliklerinin gelişiminde etkili olur. Özellikle babaların, çocuklarına duygusal güvenlik sağlama ve sosyal beceriler kazandırma konusunda önemli bir işlevi vardır. Bu etkileşimler, çocuğun sağlıklı bir kişilik yapısının temellerini atmaya yardımcı olur (İDE, 2022).

Babanın, çocukların kişilik gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Araştırmalar, babanın çocuğun hayatındaki varlığının ve katılımının, özgüven, duygusal düzenleme ve sosyal beceriler gibi kritik kişilik özelliklerinin gelişimini desteklediğini göstermektedir (Lamb, 2010). Baba, çocuğun güven duygusunu pekiştirerek, sağlıklı bağlanma ilişkileri kurmasına katkıda bulunur ve çocuğa disiplin, problem çözme yeteneği ve sorumluluk bilinci kazandırabilir. Ayrıca, babanın çocukla kurduğu olumlu ilişkiler, çocuğun duygusal dayanıklılığını artırır ve daha güçlü bir kişilik yapısına zemin hazırlar (Pleck, 2010).

Babaların bu dönemde çocuğuna sevgi ve ilgi göstermesi, kaliteli zaman geçirmesi, olumlu bir rol model olması ve duygularını anlamaya çalışarak desteklemesi kişilik gelişimlerini olumlu yönde destekleyecektir.

2.2.6. Cinsel Gelişimine Etkisi

Cinsel gelişim, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan cinsellikle ilgili özelliklerini kazandığı, cinsiyet kimliğini ve cinsel rolünü benimsediği dinamik bir süreçtir. Bu süreç, doğumdan itibaren başlar ve bireyin yaşam boyu süren deneyimleriyle şekillenir (WHO, 2006). Cinsel gelişim, çocukluk dönemindeki merak ve keşfetme davranışlarından, ergenlikte cinsel kimliğin oluşmasına, yetişkinlikte ise ilişkiler ve üreme sorumluluklarının üstlenilmesine kadar geniş bir yelpazeyi içerir Sağlıklı bir cinsel gelişim, bireyin kendini tanıması, kabul etmesi ve karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kurabilmesi için temel bir yapı taşıdır (Santrock, 2021).

Çocuklar, cinsel kimliklerini genellikle 3-6 yaş arasında edinirler. Bu süreçte, cinsiyet kimliği ve yöneliminin gelişmesi için cinsiyete özgü rollerin benimsenmesi önemli bir rol oynar. Hem kız hem erkek çocuklarının, bu rollerin oluşmasında anne ve babalarıyla özdeşim kurmaları kritik bir öneme sahiptir (Mangır ve Baran, 1990, s.69).

Üç yaş cinsel kimlik rollerinin kazanılması açısından önemlidir. Çünkü bu yaşla birlikte çocuklarda cinsiyet ayrımı başlamaktadır. Kız çocuklar anneyle erkek çocuklar ise babayla özdeşim kurarak onların davranışlarını rol model alırlar (Çağdaş ve Seçer, 2010). Babalar cinsiyet rollerinin güçlü ve doğru bir şekilde aktarılmasında anneye oranla daha etkili olmaktadırlar (Bronstein ve Cowan, 1988).

Babanın, çocukların cinsel kimliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Erkek çocuklara erkeksi davranışları gösteren, kız çocuklara ise erkeklere karşı nasıl davranılacağını öğreten kişi genellikle baba olmaktadır. Bu nedenle babanın

çocuklarına cinsel rolleri öğretmede önemli bir görevi vardır(Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Erkek çocuklarında cinsiyet kimliğinin netleşmesinde, kız çocuklarında ise karşı cinse yönelik ilginin gelişmesinde babalar etkili olmaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2009, s.32-33).

Babaların çocuklarının cinsel gelişimi üzerindeki etkisi, çocuğun sağlıklı bir cinsiyet kimliği ve beden algısı geliştirmesinde kritik bir rol oynar. Araştırmalara göre, babalar çocuklarına cinsiyet rolleri, sınırlar ve sağlıklı ilişkiler hakkında dolaylı ve doğrudan mesajlar verirler (Lamb, 2010). Babalar, özellikle erkek çocukların cinsiyet kimliği gelişiminde önemli bir rol oynar. Erkek çocuklar, babalarının davranışlarını gözlemleyerek ve model alarak kendi cinsiyet rollerini öğrenir. Benzer şekilde, babaların kız çocuklarına yaklaşımı, onların erkeklerle ilişkilerde sağlıklı sınırlar koymasını etkileyebilir. Babalar, çocuklarına bedenleri ve cinsellik konularında da doğru bilgiler vererek sağlıklı bir cinsel gelişimi destekleyebilir. Açık, yaşa uygun ve yargılayıcı olmayan bir iletişim, çocukların güvenle soru sormalarını sağlar (Lamb, 2010; Pleck ve Masciadrelli, 2004).

2.3. Baba Çocuk İlişkisi

Babaların çocukların bakımı ve gelişimindeki sorumlulukları arttıkça, baba-çocuk ilişkilerinde belirgin bir artış yaşanmaktadır. Günümüzde, geçmişe kıyasla babaların çocuklarıyla ilişkisi daha samimi ve derindir. Bu durum, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın kalitesini ve miktarını artırarak ortaya çıkmaktadır. Hem niceliksel hem de niteliksel açıdan artan baba-çocuk ilişkisi, çocukların gelişimi için olumlu etkiler yaratmaktadır (MacDonald ve Parke, 1984).

Erken çocukluk dönemi, çocuğun gelişiminde kritik öneme sahip olan yıllardır. Bu dönem, tüm gelişim alanlarında gelişimin hızlı ve oldukça önemli olduğu yıllardır. Bu nedenle bu dönemde çocuğun gelişiminin desteklenmesinde sorumluluk sadece anneye yüklenmemeli, babanın da çocuğun gelişimini desteklemeye yönelik etkinliklerde aktif rol alması sağlanmalıdır. Çünkü babaları ile daha fazla vakit geçiren ve babaları tarafından hem gelişim hem de eğitim açısından desteklenen çocukların bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerinin babaları tarafından desteklenmeyen akranlarına göre daha iyi olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocukların akademik başarılarında artış olduğu, daha bağımsız davranabilen bireyler haline geldikleri ve istenmedik davranışlarında azalma görüldüğü belirtilmektedir (Gürşimşek ve Kefi, 2007).

Özellikle erken çocukluk döneminde, çocuğun bakımı ve sorumluluğunda babanın aktif rol alması, çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimi açısından büyük önem taşır (Taşkın, 2011; Yavuzer, 2009). Babanın çocuğuyla ilgili sorumluluk alması ve onunla aktif olarak keyif verici etkinlikler yapması hem baba- çocuk arasında sıcak bir ilişkinin olmasını hem de çocuğun daha uyumlu ve sosyal olmasını sağlar (Caldera ve Hart, 2004, s.21). Saleh ve Hilton (2010)'a göre babasıyla etkili zaman geçiren çocuklar topluma daha kolay uyum sağlamakta ve bu çocuklarda daha az davranış problemleri görülmektedir. Çeşitli araştırmalar, babaların küçük çocukların eğitimine aktif olarak katılmalarının, çocukların olumlu sonuçlarına katkı sağladığını göstermektedir. Babaların bu katılımının, daha büyük bir empati geliştirmeleri, yüksek benlik saygısına sahip olmaları, sözel becerileri ve problem çözme yetenekleri üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Akt. Sönmez, 2021).

Yazgan (2000), babaların çocuklarıyla yakın bir ilişki içinde olmalarının, baba ve çocuk arasındaki bağı güçlendirdiğine dikkat çekmektedir. Lamb (2000) ise, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın artmasıyla birlikte, ilişkilerinde gösterdikleri rollerin çeşitlendiğini ve bu durumun baba-çocuk ilişkisine derinlik kattığını öne sürmektedir. Güngörmüş (1990) ise, babaların çocuklarla olan ilişki biçiminin annelerden farklı olmasının, toplum ve aile içindeki rollerinin farklılığından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu da babaların çocukları üzerinde annelerden farklı bir etkiye sahip olmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle, anne ve babanın çocuğun eğitiminde üstlendikleri roller birbirini tamamlayıcı niteliktedir ve her ikisinin de eğitim sürecine katılımı önemlidir (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007).

Çeşitli araştırmalarda da görüldüğü üzere babanın çocuğun hayatında oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu yüzden çocuklarıyla sağlıklı ve etkili bir ilişki kurmaları önem arz etmektedir.

2.4. Baba Çocuk İletişimi

Çocuk doğduğu andan itibaren yetişkin ile iletişimi başlamaktadır. Bebekler doğumla birlikte çevreleriyle iletişim kurmaya ve algıladıklarını anlamlandırmaya çalışırlar. Bu iletişim süreci, yalnızca bilgi alışverişini değil, duyguların paylaşımını da içermektedir. Anne-baba ve çocuk arasındaki iletişim, hem çocuk hem de ebeveynler için büyük önem taşımaktadır. Bu iletişim, çocuğun her türlü gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve çocuğu kısa veya uzun vadede etkileyebilir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, iletişim kurmayı öncelikle anne ve babalarını izleyerek öğrenirler ve bu gözlemlerine dayanarak yeni

davranışlar geliştirirler (Gürsoy ve Yıldız Bıçakçı, 2007, s.419: Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007, s.54). Aile içinde iletişim, en önemli anlaşma ve bağ kurma aracıdır. Ebeveynler, duygularını ve düşüncelerini çocuklarına açık bir şekilde ifade ettiklerinde, çocukların da kendi duygularını ve düşüncelerini ifade etmeleri daha kolay olur. Okul öncesi dönemde, ebeveynlerin sık sık kendi duygusal tepkilerini ifade ettiği ve çocuklara çeşitli duygular hakkında açıklayıcı bilgiler verdiği bir ortam, çocukların ileride başkalarının duygularını daha iyi anlamalarına katkıda bulunur. Bu sebeple, ebeveynlerin öncelikle duygu ve düşüncelerini çocuklarına açık bir şekilde ifade etmeleri ve etkili iletişim için gereken ortamı sağlamaları önemlidir (Yavuzer, 2000, s.43; Bıçakçı, 2002, s.79-81).

Ebeveynleriyle sağlıklı bir iletişim ve etkileşim kurabilen çocuklar, bu sayede akranlarına kıyasla daha az endişeli davranışlar sergilemekte ve arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı olmaktadırlar (Çağdaş, 2003, s.41). Bu çocuklar, karşılaştıkları sorunlar karşısında duygularını ve düşüncelerini başkalarına daha uygun biçimde aktarabilirler. Anne-babaların çocuklarıyla sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmeleri için güvenli, saygılı, duyarlı, işbirlikçi olmaları ve çocuklarının duygu ve düşüncelerini paylaşabilmeleri ve kabul etmeleri gereklidir (Önder, 2003, s.30; Otto, 2006, s.155).

Okul öncesi dönemde anne ve çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyip sağlıklı bir kişilik geliştirmesi için kritik bir rol oynar (Arabacı, 2011, s.40). Anne babalarıyla sağlıklı iletişim kurabilen çocuklar, bir problem yaşadıklarında duygu ve düşüncelerini çevrelerine uygun bir biçimde açıklayabilirler (Çağdaş, 2012, s.22; Otto, 2013). Çalışmalar daha çok anne ve çocuk arasındaki iletişime odaklansa da annesi kadar babasıyla kurduğu iletişim de çocuğun hayatında büyük önem arz etmektedir (Arabacı, 2011). Okul öncesi dönemde baba ile çocuk arasındaki etkili iletişim ve kaliteli etkileşimler, çocuğun sağlıklı bir birey olarak gelişmesini destekler ve bu da daha güçlü ve kaliteli toplumların oluşmasına katkıda bulunur (Ünüvar, 2008, s.14; Zembat ve Unutkan, 2001, s.34). Baba-çocuk ilişkisinin kalitesi, çocuğun duygusal ve davranışsal sağlığı üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Babalarıyla düzenli ve olumlu iletişim kuran çocuklar, daha az davranış problemi yaşar. Araştırmalar, anne ve babanın iletişim tarzlarının benzerlik gösterdiğini, ancak baba-çocuk iletişiminin farklı bir nitelik taşıdığını belirtmektedir. Kromelow, Harding ve Touris (1990), baba-çocuk iletişiminin anne-çocuk iletişimine göre daha teşvik edici ve daha güçlü bir yapıya sahip olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, babaların varlığının çocuklarda risk alma ve keşfetme isteğini artırdığına dikkat çekmektedirler (Akt. Sarısoy, 2021, s.62). Özellikle boşanma gibi durumlarda babaların çocukla iletişimde

kalmasının, çocuğun uyum sürecini olumlu etkilediği görülmüştür (Amato ve Gilbreth, 1999).

Araştırmalar sonucu elde edilen tüm bu bulgular babayla kurulan etkili iletişimin; çocuğun gelişimi, psikolojik iyi olma hali ve gelecek yaşantısı için kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

2.5. Baba İlgisi

Baba ilgisi; babanın çocuğuna karşı gerekli ilgiyi göstererek her türlü bilişsel, fiziksel sosyal-duygusal gereksinimlerine karşılık vermesini, çocuğunun yeni deneyimler kazanmasına olanak sağlamasını ve çocuğuyla sürekli bir etkileşim içinde olmasını kapsamaktadır (Bridge, 2001).

Epstein altı ana kategoride anne-baba ilgisini tanımlamıştır. İlk olarak, *aile,* çocuklara temel ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur, bu da beslenme, giyim, barınma gibi gereksinimleri içerir. Ayrıca, çocukların sağlık, güvenlik ve okula hazırlanması gibi konular da bu kategoriye dahildir. İkinci olarak, *iletişim*, ailelerle okul programları ve çocukların gelişimi hakkında etkileşimi ifade eder. Üçüncü olarak, *gönüllülük,* aile üyelerinin okuldaki etkinliklere katılımını içerir, bu da öğrencilerin başarılarını ve okul etkinliklerini desteklemeyi içerir. Dördüncüsü, *ailelerin evdeki öğrenme faaliyetlerine ilgisi*, çocukların sınıf çalışmalarıyla uyumlu olarak evde ödevleri gibi öğrenme aktivitelerine destek olmayı içerir. Beşinci olarak, *karar alma*, ailelerin okuldaki kararlara, yönetim kurullarına, okul-aile birliklerine ve komitelere katılımını ifade eder. Son olarak, *toplumla işbirliği,* ailelerin çocukların eğitimi ve gelecekteki başarıları için toplum, okul ve işyerleriyle bağlantı kurmalarını içerir (Epstein ve Dauber, 1991).

Anne ve babanın çocuklarının eğitimine olan ilgisi, çocukların akademik başarısı, bilişsel gelişimi, dil becerileri ve sosyal yetenekleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmacılar, anne-baba ilgisinin çocukların gelişiminde kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. (Flouri, 2006; Smith vd., 2011).

AÇEV (2017) tarafından hazırlanan "Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri" ana raporuna göre; babanın ilgili olması, çocuğunun gelişimine destek olması, çocuğu yetiştirmede aktif rol alması, kendisini en az anne kadar sorumluluk sahibi görmesi olarak ifade edilebilir. "İlgili babalık", babanın çocuğun bakımında ve gelişiminde sorumluluk sahibi olduğu, onun gelişimi için ortam ve olanaklar yarattığı, çocuğuyla etkileşim içinde

olduğu, onunla zaman geçirdiği ve onu dinlediği, çocukla ilişkisinde ve çocuğunun gelişimini desteklemede etkili yöntemleri kullandığı bir babalık modelidir.

Çocuğunun hayatında önemli bir yeri olan ilgili babalar; çocuklarıyla doğrudan etkileşim kurarlar. Çocuklarının bakımında sorumluluk alırlar. Çocukların gelişim alanlarına ve kritik dönemlerine uygun davranış ve tutumlar sergilerler. Çocuklarıyla kaliteli zaman geçirir, oyun oynar, kitap okur, masal anlatırlar. Çocuklarını dinler ve onlara uygun ifadelerle kendini açıklar. Çocuklarına kazandırmak istediği davranışları onlara rehber olarak geliştirir, önlemek istediği davranışlarda şiddet veya zorlama kullanmayıp açıklamalar yaparak etkin yöntemler kullanırlar. Çocukların okul süreçlerini takip ederek desteklerler. Eşlerinden ayrılma durumu da olsa çocukları ile karşılıklı ilişkilerini sürdürür ve sorumluluklarını yerine getirirler (AÇEV, 2018).

Babalar çocuklarına daha fazla zaman ayırıp birlikte kaliteli vakit geçirdiklerinde, daha fazla ilgi gösterdiklerinde ve onların bakımı ve eğitiminde aktif rol aldıklarında, çocuklarıyla olan ilişkilerinin olumlu yönde etkilendiği görülmüştür. Bu bulgular, babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinin artmasıyla birlikte, olumlu bir ilişki kurduklarını ve çocuklarının gelişimine katkıda bulunduklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirmek için onların hayatına daha fazla katılım göstermeleri önemlidir (Aydın Kılıç, 2016, s.137).

Babaların ilgisi ve sevgisini gören çocuklar, sosyal ilişkilerde daha başarılı olurlar. Öte yandan, olumsuz bir benlik algısına sahip çocukların babalarıyla ilişkilerinin de genellikle sorunlu olduğu gözlemlenmektedir. Baba otoriter bir tutum sergilediğinde ve çocukla yeterince ilgilenmediğinde, çocukta utangaçlık ve çekingenlik gibi olumsuz kişilik özellikleri görülmektedir (Tezel Şahin, 2003; Cabrera vd., 2007).

İlgili literatürde de görüldüğü üzere artan baba ilgisinin çocuklar üzerinde çok fazla olumlu etkisi bulunmaktadır.

2.6. Çocuk Akran İlişkileri

Akran ilişkileri, benzer yaş ve gelişim düzeyinde olan, ortak bir geçmişe, deneyimlere ve toplumsal bağlamlara sahip bireyler arasındaki sürekli ve aktif etkileşimlerin bütününü ifade eder (Gülay, 2008, s. 113). Okul öncesi dönemde çocukların aktif katılım gösterdiği ve sosyal etkileşimlerle şekillenen öğrenme süreci, bireylerin çevreleri ve akranlarıyla etkileşimde bulunarak deneyim kazandığı çeşitli gelişimsel aşamaları kapsamaktadır. Bu

öğrenme, çocukların birlikte paylaşımda bulunarak, işbirliği yaparak ve sosyal ilişkiler kurarak gelişmektedir (Öztabak ve Özyürek, 2018, s. 387).

Akran gruplarında yaşanan çeşitli durumlar, çocukların yeni davranış biçimleri geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Akranlar arasındaki iletişim ve etkileşim, çocuğun aile ortamında karşılaşmadığı bazı sosyal davranışları öğrenmesini mümkün kılar. Bu süreç, çocuğun kendine olan güvenini artırır. Özellikle bu dönemde kendine güvenen çocuklar, akran ilişkileri ve sosyal duygusal beceriler geliştirme konusunda büyük bir avantaj elde ederler. Güveni pekişmiş çocuklarda akran ilişkilerinde çekingenlik daha az görülür ve sosyal uyum sağlama becerileri artar. Ancak güven duygusunu geliştiremeyen veya hissedemeyen çocuklarda, kavgacı ve zorlayıcı davranışların ön plana çıktığı gözlemlenmektedir (Ağcabay, 2022, s.18; Deković ve Janssens 1992).

Akran ilişkileri, yetişkinler ve çocuklar arasındaki ilişkilerden farklı bir yapıya sahiptir ve okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu ilişkileri, okul öncesi dönem çocukları için bir gökkuşağına benzetmek mümkündür. Her bir çocuğun bireysel farklılıklarını ve sosyal etkileşimlerini etkileyen çok sayıda faktör bulunur; dolayısıyla, farklı renklere sahip olsalar da, bir bütün olarak birbirleri için değerlidirler. Bu dönemde çocuklar, birbirlerinden pek çok şey öğrenirler. Yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler, gelecekteki yaşamları için önemli dersler taşır. Akran ilişkileri, okul öncesi dönemdeki sosyal etkileşimleri ve deneyimleri şekillendirirken, aynı zamanda çocuğun ilerleyen yıllardaki sosyal ve duygusal uyumunu da etkileyebilir (Gülay, 2011, s. 163).

Çocuklar için akran ilişkilerinin önemi, okul döneminde daha da belirgin hale gelir ve bu dönemde arkadaşlarına karşı sergiledikleri davranış biçimleri de değişiklik gösterir (Erten, 2012, s. 34). Eğitim kurumları, çocukların akran ilişkilerinin temellerini attıkları ve akranlarıyla ilk sosyal bağlantılarını kurdukları alanlardır. Bu yüzden okullar, akran ilişkileri açısından kritik bir rol oynamaktadır. Akranları tarafından kabul gören çocuklar, kendine daha fazla güven duyar ve iletişim becerilerini geliştirme fırsatı bulurlar. Öte yandan, akranları tarafından dışlanma, şiddete maruz kalma veya reddedilme gibi olumsuz deneyimler, çocuğun iletişim tarzını, özgüvenini, sosyal etkileşimini ve aidiyet hissini zedeleyebilir. Bu durumlar, aynı zamanda akademik başarı üzerinde de olumsuz bir etki yaratabilir (Beyazkürk vd., 2007, s. 26; Erwin, 1993).

2.6.1. Yaş Gruplarına Göre Akran İlişkileri

Akran ilişkilerine bakıldığında, her yaş grubunda bu ilişkilerin farklı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Çocukluk dönemindeki akran ilişkileri incelendiğinde, çocuğun bulunduğu sosyal çevre (akran ilişkileri, sınıf kuralları vb.), bireylerin kişisel özellikleri (sosyal beceriler, saldırganlık, sosyal davranışlar vb.) ve birbirleriyle olan etkileşimleri bu ilişkilerin yapısını belirlemektedir (Song, 2006).

2.6.1.1. 0-3 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi

Bebeğin doğumdan sonra diğer yeni doğan bebeklerin seslerini duyarak ağlaması, ilk akran etkileşimi olarak kabul edilebilir. Altıncı aydan itibaren bebek, etrafındaki diğer bebekler ona dokunduğunda ya da ona baktığında gülümsemeye başlar. Bebekler, birbirlerinin ağlamalarına kendi ağlamalarıyla yanıt verirken, bir bebek diğerinin dokunuşuna karşılık vererek etkileşimde bulunabilir (Akt. Gülay, 2008).Yaşamın ilk yılında, akran ilişkilerinde sosyal farkındalık ve dikkat gelişmeye başlar. Bu dönemde çocuklar, birbirlerine dokunarak gülümser ve karşılarındaki diğer çocukların hareketlerine ilgi gösterirler. Bu sosyal etkileşimler, gelecekteki akran ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar (Erwin, 1993). Çocuklar 9 ile 13. ayları arasında öncelikle oyuncaklara tepki göstermeye başlarlar. Ancak, çevrelerinde yalnızca bir oyuncak bulunduğunda, bu durum birbirlerini engel olarak görmelerine neden olabilir. Başka bir çocuğun varlığı, oyuncak için kavga etme, gergin bir şekilde izleme, vurma ve ısırma gibi saldırgan davranışların ortaya çıkmasına yol açabilir. (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002).On iki aylık bebekler yan yana geldiklerinde, aralarında bir ilişki kurma isteği gözlemlenir. Bebekler birbirlerine bakar, yaklaşır ve etraflarını keşfederken oyuncaklarını paylaşmaya başlarlar. Ancak bu etkileşimler genellikle kısa sürer ve birkaç saniyeden birkaç dakikaya kadar değişiklik gösterebilir (Yavuzer, 2002). Bebeklerin sıkça akranlarıyla aynı ortamlarda yer alması, yaşıtlarına olan ilgilerini artırmakta ve birbirlerini etkileme çabası içinde olmalarını sağlamaktadır (Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer, 2007). İki yaş grubundaki çocuklar akranlarıyla nesneleri paylaşırken bir yaşa göre daha kibar davranışlar sergilemektedir. Ayrıca çocukların akranlarıyla etkileşimi 2 yaş civarında başlamaktadır. Bu etkileşimde 2 yaştan sonra artış görülmeye başlanır (Hay vd., 2004). Pozitif akran etkileşimleri ve sosyal etkileşimlerde gerçek yeterlilikler iki buçuk – üç yaş civarlarında görülmeye başlanmaktadır (Akt. Gülay, 2008, s.30). Çocuklar hayatlarının ilk iki yılında bir araya geldiklerinde ikili gruplar oluşturmaya yönelirken üç yaştan itibaren hem akran gruplarındaki arkadaş sayısında hem de bu grupların oluşmasında

farklılıklar görülmektedir. Çoğunlukla iki kişilik gruplarla zaman geçirmeyi tercih etseler de daha büyük gruplarla da etkileşim kurulmaya başlanır. Aynı zamanda kendi cinsiyetlerinden akranlarıyla yakın ilişkilerin gelişmesi de giderek artmaktadır (Önder, 2005; Hay vd., 2009).

Çocuklar üç yaş aralıklarında akranlarıyla ilişki kurma konusunda kendilerine özgü ve kalıcı yöntemler geliştirebilirler. Bu dönemde bazı çocuklarda tartışma, karşı gelme veya saldırganlık gibi olumsuz davranışlar görülebilmektedir. Diğer bazı çocuklar ise akranlarıyla paylaşma, birlikte faaliyette bulunma ve akranlarına karşı sevgi gösterme gibi daha olumlu ve sosyal tavırlar gösterebilirler (Yavuzer, 2002; Hay vd., 2004).

Uluyurt (2012), 0-3 yaş arasındaki akran ilişkilerinin gelişimini şu şekilde açıklamaktadır;

Bebekler doğumdan hemen sonra kendi bedeninden gelen uyaranlara karşı çok duyarlıdır. Bir başka şekilde ifade edecek olursak bebeğin antenleri çevreye değil, kendisine dönüktür. Bu sebeple bebeğin ilk aylardaki yaşantısı dışa değil içe dönüktür. 3. Ayda gerçekleşen gülümseme reaksiyonu bebeğin ilk sosyal davranışı olarak kabul edilebilir. 0-2 yaş daha çok ailedeki bireylerle ilişki halinde olduğu dönemdir. Kendi yaşıtlarını ancak 6 aylıkken fark etmeye başlar ve bu aydan sonra diğer çocuklarla ilgilenmesi gittikçe artar. Bebeklerin yaklaşık 3 aylıkken karşılaştıklarında, bir yetişkine göre birbirlerine daha uzun süre baktıkları ve daha çok heyecanlandıkları gözlemlenmiştir. 6-12 aylık döneme geldiklerinde ise bebeklerin birbirlerine daha fazla dokundukları ve gülümsedikleri görülmüştür. Bir yaşını doldurmadan önce çocukların çoğu, başka bir çocuk ağladığında buna pek tepki vermez. Bazı çocuklar ise bir çocuk ağlayınca, homurdanarak ya da ağlayan çocuğu uzaklaştırmaya çalışarak dikkati kendi üzerlerine çekmeye çalışırlar. İki yaş döneminde akranlarına daha fazla ilgi göstermeye başlasalar da, ilişkileri genellikle alma üzerine kurulur ve oyunlar paralel oyun şeklindedir. 2,5 yaş civarında başkaldırı ve isyan dönemlerini atlattıklarında, sosyal ilişkiler 3 yaşta daha dengelenir ve olumlu bir hal almaktadır.

2.6.1.2. 3-6 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi

Dört yaş grubu çocukların akranlarını algılamaları, üç yaşa kıyasla daha karmaşıktır. Bu dönemdeki saldırgan davranışlar çocuklar arasında daha büyük ve olumsuz tepkilere yol açabilir. Ancak sosyal tercih söz konusu olduğunda, 3 yaşa göre saldırganlık tek belirleyici faktör değildir. Bir çocuk saldırgan olsa bile, sosyal olarak aktif ve becerikliyse akranları tarafından reddedilmez (Akt. Gülay, 2008, s.31; Rhodes, 2003). Akran tercihleri ve popülerlik, 4-5 yaşından itibaren şekillenmeye başlar. Olumlu davranışlar, popülerlikle

ilişkilendirilirken olumsuz davranışlar ise akran reddi ile ilişkilidir. Popüler çocuklar kendileri gibi popüler olmayan akranlarına göre daha çok arkadaş edinirler. Akranları tarafından kabul görmeyen çocuklar, yalnızlık duygusu yaşarlar ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirme fırsatlarını kaçırmaktadırlar (Erwin, 1993). Dört yaştan itibaren sosyal beceriler gelişmeye başladığı gibi çocuklar daha uzun süreli oyunlar oynamaya da başlar. İşbirliği becerisi ve buna yönelik davranışların uygun şekilde gösterilmesinin de yine 4 yaş civarında başladığı düşünülmektedir (Çetin vd., 2002). Artan akran etkileşimi ve arkadaş sayısı yine 4 yaşlarında görülmektedir (Yavuzer, 2002). Beş-altı yaştaki çocuklarda yakın akran ilişkileri ve gerçek arkadaşlıkların ilk örnekleri görülmeye başlar (Erwin, 1993). Beş yaştan sonra çocukların çatışmalarını çözmek için sosyal davranışlar ve sözlü tartışma gibi farklı stratejiler de geliştirdikleri belirtilmektedir (Akt. Gülay, 2008, s.33). Beş yaş döneminde çocuklar, diğer çocuklarla birlikte olma ve iyi ilişkiler kurma isteğiyle öne çıkarken, 6-7 yaş aralığında paylaşma, dostluk ve sempati gibi olumlu özellikler göstermelerinin yanı sıra rekabet, kavga ve çatışma içine de girebilmektedirler (Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer, 2007).

Okul öncesinde yaşlara göre akran ilişkilerinin gelişimine bakacak olursak, yaş ilerledikçe çocuklarda akran ilişkilerinin yapısının geliştiğini söylemek mümkündür. Akranlarla geçirilen zamanın artması, yaşın ilerlemesi ve oyun gibi faktörler bu gelişimi desteklemektedir. İlerleyen yaş ile birlikte gelişim alanlarında görülen olgunlaşma, çocukların akran ilişkilerine sosyal davranışlardaki artış olarak etkisini göstermektedir (Rhodes, 2003).

Akran ilişkilerinin başlaması ve gelişmesinde önemli bir rolü olan oyun da çocukların yaşına bağlı bir gelişim göstermektedir. Yaş büyüdükçe oyun gruplarının sayısı artarken tek başına oyun yerini grup ve iş birlikli oyunlara bırakmaktadır. Akranlarla geçirilen süredeki artış, olgunlaşmayla birlikte ortaya çıkan sosyal davranışlar ve oyunlar hepsi birlikte okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin zamanla gelişmesini sağlamaktadır. Okul öncesi dönem akran ilişkilerinin oluşmaya başladığı ve akran ilişkilerini etkileyecek becerilerin kazanıldığı bir dönem olarak önem taşımaktadır (Gülay, 2008, s.32).

Dört ila altı yaş arasındaki çocuklar, sosyal ve zihinsel gelişimlerini akranlarıyla etkileşim kurarak ve oyun oynayarak geliştirirler. Bu dönemde çocuklar daha uyumlu davranışlar sergiler, arkadaşlarını taklit eder ve iş birliği yapma becerisi kazanır. Popülerlik ve akran kabulü, sosyal ilişkilerde önemli bir rol oynar; olumlu davranışlar popülerlikle, olumsuz davranışlar ise reddedilme ile ilişkilidir. Dört yaşında çocuklar duygularını daha iyi ifade

etmeye başlar, saldırganlık azalır ve grup oyunlarına yönelim artar. Beş yaşında oyun sürekliliği gelişirken, altı yaşında kurallı ve karmaşık grup oyunları ön plana çıkar. Bu süreçte çocuklar paylaşma, sıra bekleme ve sözel ifade becerilerini geliştirirken, aile ile olan ilişkiler bir miktar geri planda kalabilir (Uluyurt, 2012; Doherty ve Hughes, 2014).

2.6.2. Akran Zorbalığı

Okul öncesi dönemde başlayan sosyalleşme süreci, çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz etkilenmesine zemin hazırlar. Sosyalleşme süreci doğum öncesinde annenin bebekle kurduğu bağ ile başlar, doğumdan sonra ise ailenin ve akranların katılımıyla güçlenir. Bebekler, yaşamlarının ilk haftalarında birbirlerinin farkına varır ve ağlamalara yanıt vererek akran ilişkileri kurmaya başlamaktadır. İlk yılın sonunda çocuklar akranlarıyla iletişim kurma, paylaşma, çatışma yaşama ve erken arkadaşlıklar kurma aşamasına gelir (Hay, Caplan ve Nash, 2009). Yaş ilerledikçe ailesinden çok akranlarıyla vakit geçiren çocuğun sosyal davranışları ve akran ilişkilerinin niteliği, kurduğu bu etkileşimler doğrultusunda gelişir. Bu etkileşimlerin kalitesi, çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerini ve uyum becerilerini doğrudan etkiler (Uysal ve Dinçer, 2012). Çocukları akranlarıyla buluşturarak hem arkadaşlarıyla etkileşim kurmalarını hem de ortak etkinlikler yapmalarını sağlayan okul öncesi eğitim kurumları, aynı zamanda kişiler arası problemlerin ortaya çıkması için de doğal bir ortam hazırlamaktadır (Anlıak ve Dinçer, 2005). Çocuklar arasında görülen saldırganlık, zorbalık gibi olumsuz ilişki türleri, çocukluktan yetişkinliğe kadar sürebilir. Zorbalık, saldırganlık türlerinden biridir ve amaçlılık, süreklilik ile güç dengesizliği gibi kriterlerle ayrılır. Son yıllarda okul öncesi dönemde yaygınlaşan zorbalık olaylarında çocuklar genellikle zorba, kurban, zorba-kurban veya seyirci rollerini üstlenir. Bazı çocuklar, hedeflerine ulaşmak için uygun yöntemler bilmediklerinden zorbalığa başvurabilir. Bu durum, isteklerini iletmek yerine akranlarına baskı yaparak onları kontrol etmeye çalışmalarıyla kendini gösterir. Zorbalık, çocukların sağlıklı iletişim ve problem çözme yollarını öğrenemediklerinde başvurduğu bir davranış biçimi olarak öne çıkmaktadır (Akt. Uysal ve Dinçer, 2012; Swearer vd., 2009).

Akran zorbalığı, daha güçlü, baskın veya popüler bir birey ya da grubun, kendisinden daha zayıf veya savunmasız bir kişiye yönelik, kasıtlı ve sürekli zarar verme ya da rahatsız etme davranışıdır ve genellikle gücün sistemli biçimde kötüye kullanılmasıyla ortaya çıkan bir saldırganlık şeklidir. Zorbalığın temelinde, baskın olma ve karşı tarafa korku salma arzusu vardır (Pişkin, 2006).

Akran zorbalığı, erken çocukluk döneminden ergenliğe kadar farklı yaş gruplarında kendini gösterebilen bir olgudur. Çocukların en hızlı gelişim gösterdikleri okul öncesi dönemde zorbalıkla karşılaşmaları, sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Bu dönemde zorbalık yapan ya da zorbalığa maruz kalan çocuklar, ilerleyen yıllarda hem kendi hayatlarına hem de çevrelerindeki insanlara bu olumsuz deneyimin izlerini yansıtabilirler. Bu yüzden, çocuklara zorbalıktan uzak bir ortam sunmak ve eğer zorbalık yaşanırsa hızla uygun müdahale yöntemlerini devreye sokmak, onların bugünü ve geleceği için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, araştırmacıların, alan uzmanlarının ve ebeveynlerin okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığı hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmaları önemlidir (Uysal, 2011).

2.7. Babanın Çocuk Akran İlişkilerine Etkisi

Aile, toplumun en temel yapı taşıdır ve çocuğun hayatında en etkili sosyalleşme kurumudur. Çocuk, ailesiyle etkileşimleri sonucunda ilk sosyal davranışlarını gösterir. Ebeveynlerin iyi birer rol model olmaları ve çocukları için sağlıklı ebeveyn tutumlarını benimsemeleri durumunda, çocukların ailesi dışındaki sosyalleşme girişimlerinde başarılı olma olasılığı diğer çocuklara göre daha yüksektir. Ayrıca, bu çocukların akran ilişkilerinde olumlu davranışlar geliştirmesi beklenir (Akt. Uğur Ekşi, 2022, s.27; Sparks vd., 2017).

Babaların çocukların yaşamına aktif katılımı, çocukların akran ilişkilerinde daha olumlu sonuçlar elde etmelerine yardımcı olurken, bilişsel, sosyal ve dil gelişimlerinde de önemli ilerlemeler sağlar. Ayrıca, bu çocuklar duygu ve davranışlarını daha iyi düzenleme yetisine sahip olurlar (Tezel Şahin, Akıncı Coşgun ve Kılıç Aydın, 2017). Sevgi ve ilgi gösteren, çocuğun gelişim düzeyine uygun hareket eden ve bilişsel gelişimini destekleyen babalar, çocuklarının bağımsız, uyumlu, liderlik yeteneklerine sahip, mutlu ve kolay iletişim kurabilen bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunurlar (Poyraz, 2007). Ayrıca, babalarıyla yakın ve sıcak bir ilişki kuran çocukların, akademik olarak daha başarılı oldukları, antisosyal davranışları daha az sergiledikleri ve yaşamları boyunca akranlarıyla daha sağlıklı ilişkiler geliştirdikleri görülmektedir (Atmaca Koçak, 2004; Seibert ve Kerns, 2015).

Araştırmalar, babaların çocuklarına sağladığı destek ve rehberliğin, onların sosyal beceriler geliştirmesine ve akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır (Parke, 2002). Babalar, çocuklarına empati, iş birliği ve çatışma çözme gibi sosyal beceriler konusunda rol model olur. Çocuklar, babalarının başkalarıyla kurduğu

ilişkileri gözlemleyerek bu davranışları öğrenirler. Babalar, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak onların özgüvenini artırabilir. Özgüveni yüksek çocuklar, akran ilişkilerinde daha başarılı olur ve daha kolay arkadaşlıklar kurar. Babalar, çocuklarıyla oynadıkları oyunlar aracılığıyla sosyal etkileşimleri teşvik eder. Bu oyunlar, çocuğun paylaşma, sırasını bekleme ve grup içinde iş birliği yapma gibi temel sosyal beceriler kazanmasına katkı sağlamaktadır (Lamb, 2010).

Babalar, çocuklarına karşılaştıkları sosyal sorunlarda rehberlik ederek çatışma çözme ve problem çözme becerilerini geliştirebilir. Bu da çocukların akran gruplarında daha etkili ve olumlu ilişkiler kurmalarını sağlar. Babalar, çocuklarını sosyal etkinliklere katılmaları için teşvik ederek veya arkadaşlık ilişkilerini destekleyerek, onların daha geniş bir sosyal çevre edinmesine yardımcı olabilir (Lamb, 2010; Parke, 2002).

2.8. Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılmış İlgili Araştırmalar

Literatür incelendiğinde babaların ilgi düzeylerini, baba çocuk iletişimini, çocuk akran ilişkisini ve bunlar arasındaki ilişkiyi bir arada ele alan bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle ayrı ayrı ele alınarak çalışmalar incelenmektedir. Çalışmalar yurt içi ve yurt dışında yapılmış, en güncel olandan geçmişe doğru bir sıralamayla aşağıda yer almaktadır.

2.8.1. Baba İlgisi İle İlgili Araştırmalar

Köse (2024), babaların ve büyükbabaların çocuk yetiştirme tutumlarını, babalık rol algılarını ve babaların çocuklarına olan ilgisini incelemeyi amaçlamaktadır. 2021-2022 yıllarında Kayseri'de, 4-6 yaş arası çocuk sahibi 315 baba ve büyükbaba örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada çocuk, babaların ve büyükbabaların demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Babalar için Kişisel Bilgi Formu", "Büyükbabalar İçin Kişisel Bilgi Formu", babaların ve büyükbabaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek üzere "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği – PARI" ve babaların ve büyükbabaların babalık rolü algısını belirlemek amacıyla "Babalık Rolü Algı Ölçeği" kullanılmıştır. Babaların çocuklarına yönelik ilgisini belirlemek amacıyla da "Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler betimsel istatistikler, t-testi, ANOVA ve Pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, babalar ve büyükbabalar benzer çocuk yetiştirme bakış açısına sahip olsa da, büyükbabaların daha yüksek kontrol ve disiplin eğilimleri, babaların ise daha demokratik

tutumları öne çıkmaktadır. Babalık rol algısında ise babalar olumlu, büyükbabalar olumsuz algılara daha yatkındır. Babaların babalık algısı arttıkça çocuklarına olan ilgilerinin de arttığı; olumsuz algılarla ilginin azaldığı görülmüştür.

Tosun (2024), 5-6 yaş grubundaki çocuklarda anne baba ilgi düzeyinin, çocukların psikolojik iyi oluş ve duygu düzenleme becerileriyle ilişkisini incelemek amacıyla yapısal eşitlik modeli kullanarak araştırmasını gerçekleştirmiştir. Sivas il merkezindeki özel ve devlet okullarına devam eden 60-72 aylık 147 çocuk ve onların ebeveynlerinden oluşan toplam 441 kişi çalışma grubunu oluşturmuştur. Çocuklarla okullarında bireysel görüşmeler yapılmış, ebeveynlere ise çevrimiçi formlar aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği, 5-6 Yaş Çocuklar İçin Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Okul Öncesi Duygu Düzenleme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Sonuçlar, Öz Düzenleme alt boyutunun duygu düzenleme becerilerine doğrudan etkisi olmamakla birlikte, anne ve babanın okula yönelik ilgisi aracılığıyla dolaylı bir etkisinin olduğunu göstermiştir.

Özyürek, Güney ve Keser'in (2023) araştırmasına, okul öncesi yaşta çocuğa sahip 97 baba katılmıştır. Çalışmada, babaların çocuklarına yönelik ilgisi ve istismar farkındalık düzeyleri ile bunları etkileyen faktörler incelenmiş; veriler "Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği" ve "Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Sonuçlara göre, babanın çocuğuna ilgisini en çok yaş faktörünün etkilediği, daha genç babaların çocuklarına daha ilgili olduğu görülmüştür. Babaların çocuklarına yönelik ilgisi ve istismar farkındalık düzeylerinin genel olarak orta düzeyde olduğu, ancak bu ikisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

Taşkıran'ın (2023) okul öncesi dönemdeki çocukların anne baba ilgi düzeyleri ile duygusal zekâ becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklemini 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili Palandöken ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan anaokulu ve anasınıflarına devam eden 48-72 ay aralığındaki 291 çocuk ve bu çocukların anne babaları oluşturmaktadır. Araştırma verileri, çocukların demografik bilgilerini elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan "Genel Bilgi Formu", anne-babaların ilgi düzeylerini belirleyebilmek amacıyla "Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği" ve çocukların duygusal zekâ becerilerini belirleyebilmek amacıyla "Sullivan Çocuklar için Duygusal Zekâ Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. İlişkisel tarama modelinde tasarlanan araştırmanın sonuçlarına göre, anne ilgisi ile çocukların duygusal zekâ becerileri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre; anne ilgisinin çocukların duygusal zekâ becerileri üzerinde etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baba ilgi düzeyinin ise çocukların duygusal zekâ becerileri üzerinde etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Eren'in (2022) anne baba ilgisinin okul öncesi eğitime yeni başlayan 48-66 ay çocukların öz düzenleme becerisi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasının örneklemini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Bura İli Nilüfer İlçesinde MEB'e bağlı bağımsız bir anaokuluna devam eden 40 çocuk ve onların anne (40) babaları (40) olmak üzere toplam 120 kişi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; "Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği" ve "Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada ön test, son test ve kalıcılık testi kontrol gruplu yarı deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anne baba ilgisinin okul öncesi eğitime yeni başlayan 48-66 ay çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde etkisi olduğu, olumlu anlamda gözlenen bu etkinin ise anne baba ilgisindeki artıştan kaynaklı olduğu görülmüştür.

Gruchel vd. (2022), tarafından yürütülen çalışmada, çocukların internet kullanımı ve ebeveyn ilgisi arasındaki ilişki incelenmiş ve bu doğrultuda 423 ebeveyn ve çocuğa ulaşılmıştır. Araştırmada, neredeyse her çocuğun evde bir bilgisayar veya tablete erişiminin bulunduğu gözlemlenmiştir. Sonuçlar, ebeveynlerin kendilerini çocuklarına karşı daha sorumlu hissettiklerinde internet kullanımına dair sınırlamalar koymada daha aktif olduklarını göstermiştir. Ancak genel olarak, ebeveyn ilgisi ile çocukların farklı internet kullanımları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ekici (2021), araştırmasında 36-72 ay arasındaki çocuklara sahip 289 babayla bir örneklem oluşturmuş ve bu babaların çocuklarına yönelik ilgilerini incelemiştir. Çeşitli değişkenlerin bu ilgi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Babalara ait veriler için Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği-Baba Formu, Barnett Çocuk Sevme Ölçeği ve araştırmacının hazırlamış olduğu anket formu kullanılmıştır. Sonuç olarak, babaların çocuklarıyla en çok oyun oynayarak vakit geçirdiği, en az yapılan aktivitenin ise resim çizmek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, babaların mesleklerinin çocuklarına olan ilgileri üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığı görülmüştür.

Özyeşer Cinel ve Tezel Şahin'in (2021) araştırmasında, babaların ve büyükbabaların çocukların yaşamlarına katılımı incelenmiş ve bu amaçla 45 baba ile görüşülerek "Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, babalar kendi babalarına göre çocuklarının sağlık ve bakımıyla daha fazla ilgilendiklerini, ayrıca doğum sırasında ve sonrasında eşlerine destek olduklarını; oysa kendi babalarının bu konuda annelerine yardımcı olmadığını ifade etmişlerdir.

Karaaslan'ın (2020) çocukların yeme davranışları ile anne-babaların ilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel / resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, 5-6 yaş grubu 357 çocuğun anne ve babaları oluşturmaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği anne formu arasında "düşük" bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği baba formu arasında ise; sadece okula yönelik ilgi alt boyutu ile annenin yeme davranışı hakkındaki görüş ve davranış alt boyutu arasında pozitif yönlü "düşük" düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Taşyürek Teker'in (2019) okul öncesi eğitimine devam eden 5 ve 6 yaş grubu öğrencilerinin baba ilgi düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Tekirdağ ili Çorlu ilçesinde bulunan, biri özel diğeri devlet okulu olmak üzere 2 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 156 çocuk ve babaları oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak babalara "Baba İlgi Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu", okul öncesi öğretmenlerine de "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği" verilmiştir. Araştırma sonucunda; babanın sahip olduğu çocuk sayısının baba ilgi düzeyinde ve çocuğun gittiği okul türünün çocuğun sosyal becerilerinde anlamlı farklılıklar yarattığı ortaya çıkmıştır. Baba ilgi düzeyi ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kadal'ın (2019) 5-6 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklemini İstanbul ili Kağıthane, Esenyurt, Şişli ve Eyüpsultan ilçelerinde bulunan özel ve devlet eğitim kurumlarında öğrenim gören 5-6 yaş grubu 396 çocuk ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların ve ebeveynlerinin demografik özelliklerinin belirlenmesinde "Kişisel Bilgi Formu", 5-6 yaş çocukların davranış problemlerinin belirlenmesinde "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği" ve anne babaların çocuklarına yönelik ilgi düzeyinin belirlenmesinde "Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada, bilimsel araştırma yöntemlerinden nicel araştırma deseni kullanılmış ve ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda; 5-6 yaş çocukların davranış problemleri ile anne-baba ilgisi arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, anne ve baba ilgisi arttıkça çocukların davranış problemlerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Bozok (2017), İstanbul'da 10, Gaziantep, Konya ve Trabzon'da 9'ar, Tekirdağ'da 3 katılımcı ile toplam 40 derinlemesine görüşme yaptığı çalışmasında, ilgili babaların çocukların gelişimini daha sağlıklı ve destekleyici bir şekilde yönlendirdiğini belirtmiştir. Ayrıca, babaların aileleri ve sosyal çevreleri tarafından desteklendiğinde, ilgili babalık davranışlarında olumlu gelişmeler görüldüğünü saptamıştır. Babaların ilgisini etkileyen faktörler arasında çalışma koşullarını da sayan Bozok, uzun ve stresli bir iş hayatına sahip babaların çocuklarına olan ilgilerinin olumsuz etkilendiğini vurgulamıştır.

Çiftçi ve Bal'ın (2015) araştırmasının örneklemini 265'i kız, 227'si erkek olmak üzere toplam 492 ortaokul öğrencisi ve bunların anne-babaları oluşturmuştur. Ebeveynlerin anne-baba katılım düzeylerini ölçmek amacıyla Aile Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarını tespit etmek amacıyla ise öğrencinin bir önceki yıla ilişkin ağırlıklı yıl sonu başarı puanı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuklarına evde ve okul yaşamlarında ilgi gösteren ve katılım sağlayan anne-babaların, çocukların akademik başarıları üzerinde de olumlu bir etki oluşturduğu ortaya çıkmıştır.

Vardar'ın (2015) ilkokullarda anne ve baba ilgisinin çocukların başarısı üzerine etkilerini incelediği çalışmanın örneklemini ilkokullarda okuyan öğrencilerin 562 anne ve babası oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Anne Baba İlgisi Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda ailenin, ilkokul öğrencilerinin okul başarısını etkilediği görülmüştür. Araştırma sonuçları eğitimcilere ve ailelere öğrencilerin okul başarılarını artırmak için yapılacak çalışmalarda rehber olacaktır.

Coyl-Shepherd ve Newland (2013) 92 aile ve çocuğun katılımı ile yaptıkları bağlanma ve ebeveyn ilgisi konulu araştırmada verilerini ailelerin ev ortamında görüşmeler yaparak toplamışlardır. Veri toplama araçları anne ve babanın bağımsız olarak doldurdukları aile bilgi formu ve ebeveyn ilgisini ölçen anketlerden, çocuklar için uygulanan resimli bağlanma ölçeğinden oluşmuştur. Ayrıca araştırmacılar tarafından aile ile nitel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin babalara göre daha çok ebeveynlik ve disiplin davranışları sergiledikleri görülmüştür. Görüşmelerde, babaların işlerinden dolayı çocuklarının duygusal bağlanma ihtiyaçlarına daha az karşılık vermek zorunda kaldıklarını dile getirdikleri, annelerin ise çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için iş ve aile sorumluluklarını dengelemeye çalıştıkları gözlemlenmiştir.

Jones ve Mosher (2013), babaların çocuklarının hayatına katılımını incelemek için 2006-2010 yılları arasında bir araştırma yürütmüştür. Çalışmaya, 0-5 ve 5-18 yaş aralığında çocuğa sahip 3.928 baba katılmıştır. Baba katılımı, küçük çocuklar için yemek yedirme,

banyo yaptırma, giydirme, hikâye okuma ve oyun oynama gibi aktivitelerle; daha büyük çocuklar için ise sohbet etme, birlikte yemek yeme ve ödevlere yardım etme gibi davranışlarla ölçülmüştür. Sonuçlara göre, çocuklarıyla birlikte yaşayan babalar, bu etkinliklere daha sık katılırken, ayrı yaşayan babaların katılım oranı belirgin şekilde daha düşük bulunmuştur.

Castillo vd. (2011) bazı değişkenler ile baba ilgisi arasındaki ilişkiyi incelemiş oldukları araştırmada 0-2 yaş aralığında çocuğa sahip 4898 baba ile çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış anket kullanılmıştır. Anket, babaların sosyoekonomik özellikleri, çocuklarıyla ilişkileri ve katılımlarını ölçmek amacıyla tasarlanmış sorular içermektedir. Baba ilgisi ile etnik köken, gelir durumu ve babanın ikametgâh durumu arasında ilişki bulunmuştur. Yaş olarak daha büyük babaların genç olanlara kıyasla baba ilgi düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Hill ve Tyson'ın (2009) çalışması, çeşitli ortaokul düzeyindeki öğrencilerin ebeveynlerinin katılımını inceleyen birçok farklı araştırmadan elde edilen verileri içeren bir meta-analiz çalışmasıdır. Bu çalışmalarda genel olarak anket, ölçek, ebeveynlerle ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler, öğrenci başarı verileri (notlar) kullanılmıştır. Hill ve Tyson bu analizleri sonucunda anne-babaların çocuklarının okulu ile ilgilenmesi, gönüllü olarak okul aktivitelerine katılması ile çocuğun okul başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu vurgulamaktadırlar.

Nkwake'in (2009) araştırması, babaların çocuk bakımına katılımını etkileyen faktörleri incelemiştir. 222 baba ve 246 annenin katıldığı çalışmada yapılan görüşmeler sonucunda, babaların eğitim seviyesinin çocuk bakımına katılımı artırdığı bulunmuştur. Daha yüksek eğitimli babalar, çocuk bakımına daha eşitlikçi yaklaşırken, düşük eğitimli babalar geleneksel görüşlere sahiptir. Evlilik memnuniyeti ile baba katılımı arasında doğrudan bir ilişki saptanmamış ancak sadakat gibi bazı faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Babaların çoğu, çocuk bakımına gönüllü olarak katıldıklarını belirtirken, annelerin genellikle onları teşvik etmediği ortaya çıkmıştır. Geleneksel rollerin, babaların çocuk bakımına katılımında engel oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Tan ve Goldberg (2009) araştırmalarında okul çağında çocukları olan doksan bir aile (91 baba ve 91 anne) ile anket çalışması yapmışlardır. Ebeveynlerin sınıfta yardımcı olma, toplantılara katılma gibi etkinliklerle çocuğun okuluna doğrudan ilgi göstermesinin, çocuğun okul başarısını arttırdığını ve okulda daha keyifli vakit geçirmesine katkı sağladığını vurgulamışlardır.

Miedel ve Reynolds (1999) çalışmalarında anne-babaların ilgi göstererek müdahale etmesinin, çocuğun sonraki yaşlarda okul başarıları ve yetenekleri üzerindeki etkisini ele almışlardır. 704 çocuğun ebeveynleri ile okul öncesi ve anaokulundaki okul katılımları hakkında retrospektif olarak görüşülmüştür. Sonucunda ise anne-babaların çocuklarının ana sınıfındaki etkinliklerine aktif katılım göstermelerinin sonraki sınıflarda (8.sınıf) dersleri akılda tutabilmelerine ve akademik başarılar göstermelerine etkili olduğunu bulmuşlardır.

Henderson ve Berla'nın (1994) ebeveyn ilgisini ele aldığı 85 araştırmanın sonuçlarına göre, öğrenci başarısı doğrudan ebeveyn ilgisi ve bu ilginin devamlılığı ile ilişkilidir. Aileler ve okullar arasında çok yönlü ve işbirliğine dayalı bir ilişki kurulması, öğrencinin başarı düzeyini arttırmaktadır.

Genel olarak ilgili alan yazın taramasında baba ilgisine yönelik yapılmış olan çalışmalara bakıldığında örneklem olarak okul öncesi dönem ve ilkokul grubunun çoğunlukta olduğu söylenebilir. Veri toplama yöntemi olarak daha çok ölçekler kullanılarak nicel araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Alanda yapılan araştırmaların anne-baba ilgisi ile ilişkili olduğu düşünülen demografik değişkenler üzerine ve anne baba ilgisinin etkileyebileceği öz düzenleme, sosyal beceri, okul başarısı gibi çocukla ilgili çeşitli alanlar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Anne babaların genel olarak ilgi düzeylerinin orta seviyelerde olduğu, ilgilerinin artmasının çocukta olumlu değişikliklere yol açtığı söylenebilir. Baba ilgisi ile akran ilişkilerini ve baba çocuk iletişimini birlikte ele alan ve sadece babalara yönelik yapılmış çok az çalışma olduğu ve bu yönde daha fazla araştırma yapılması gerekliliği göze çarpmaktadır.

2.8.2. Baba Çocuk İletişimi İle İlgili Araştırmalar

Sayın (2024) araştırmasında, 4-6 yaş arası çocuklarda ebeveyn-çocuk iletişimi ile çocukların sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. İlişkisel tarama modeline dayalı çalışmanın örneklemini, Konya'nın Akşehir ilçesindeki kuran kurslarında eğitim gören 183 çocuk ve ebeveynleri ile öğretmenleri olmak üzere toplam 386 kişi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, 4-6 Yaş Sosyal Davranış Ölçeği ve Anne-Baba-Çocuk İletişim Aracı (ABÇİDA) kullanılmış; veriler SPSS 22 ile analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, çocukların yaş ve cinsiyetine göre iletişim ve sosyal davranışlarında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. ABÇİDA sözsüz iletişim alt boyutu ile liderlik arasında pozitif bir ilişki bulunurken, ABÇİDA toplam puanı ile çekingenlik arasında negatif bir ilişki

saptanmıştır. Ancak, ABÇİDA ve sosyal davranış ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Hummel vd. (2023) araştırmasında, çocuk ve aile özellikleri, ebeveyn-okul öncesi iletişimi ve güven arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya, Almanya'daki bir devlet okul öncesi girişiminde 169 anaokulundan 735 aile katılmıştır. Ebeveynlerin güveni, anketler ve gözlemlerle değerlendirilmiş; ayrıca çocukların davranış bozuklukları ve ailelerinin dili de göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan analizler, çocuğun davranışları ve ailenin diliyle, ebeveynlerin güveni arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, geçiş zamanlarında gayri resmi iletişimin kalitesinin güven ilişkilerini önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur. Sonuç olarak, anne-baba-okul öncesi iletişimin tüm yönleri ebeveynlerin güveniyle olumlu bir şekilde ilişkilidir.

Özler (2023) araştırmasında, 60-72 aylık çocukların benlik algıları ile anne-baba-çocuk arasındaki ilişkileri incelenmiştir. 2021-2022 eğitim yılında Mersin Yenişehir'deki anaokulları ve anasınıflarına devam eden 160 çocuk ve ebeveynleri çalışmaya katılmıştır. Veri toplamak için çocukların benlik algısı, anne-baba-çocuk iletişimi ve demografik bilgilerini içeren formlar kullanılmıştır. Veriler SPSS 26 programıyla analiz edilmiş; normal dağılım sonrasında Pearson Korelasyon Testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, çocukların %69,4'ü yüksek, %30'u orta düzey benlik algısına sahiptir. Cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmezken, benlik algısı ve ebeveyn-çocuk iletişim puanları arasında da anlamlı bir fark saptanmamıştır. Ancak anne-çocuk ve baba-çocuk iletişimi arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Arabacı, Özyürek ve Gözün Kahraman'nın (2022) okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmanın örneklemini 232 çocuk ve babaları oluşturmuştur. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında, Çocuklar İçin Mizaç Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Sonuç olarak, çocukların mizacı ile baba-çocuk iletişimi arasında anlamlı bir fark olduğu; çocukların tepkisellik durumu, duyusal hassasiyet ve duygusal duyarlılık mizaç özellikleri arttıkça baba-çocuk iletişiminin tüm alanlarda daha olumlu düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Kız çocuğu olan babaların çocuklarıyla iletişimlerinde konuşma ve dinleme düzeyleri, erkek çocuğu olanlara göre daha yüksektir. Çocuğun doğum sırasına ve babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık vardır. Baba yaşına bağlı olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Böyükmedar (2022) çalışmasında 6-10 yaş arası çocukları olan babalara yönelik olarak hazırlanan "İletişim Becerileri Eğitim Programı"nın baba-çocuk ilişkisinin üzerindeki etkisini incelemiştir. Deney grubundaki 12 baba eğitim alırken, kontrol grubundaki 12 babaya herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği kullanılarak yapılan ölçümlerde, deney sınıflarındaki babaların eğitim sonrasında çocuklarıyla olan iletişimlerinde anlamlı bir iyileşme gözlenmiştir. Sonuç olarak, program babaların çocuklarıyla daha güçlü ve olumlu bir iletişim kurmaları yönünde etkili olmuştur.

Aryani (2021) yaptığı nitel araştırmada, Covid-19 pandemisi sırasında erken çocukluk döneminde özgüven inşası ile ebeveyn iletişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 20 ebeveyn ile yapılan araştırma, görüşme, gözlem ve dokümantasyon yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, ebeveynlerin %69'unun demokratik, %31'inin izin verici ve %29'unun otoriter iletişim kalıpları kullandığını göstermiştir. Erken çocukluk döneminde özgüveni yüksek olan çocukların, demokratik iletişimi benimseyen ebeveynlerden geldiği bulunmuştur.

Arslan (2020) okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal zeka düzeyleri ile anne baba çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini uygulama günü okula gelen en az 250 çocuk ve anne babası oluşturmaktadır. Araştırmada, anne-babaların ve çocukların bireysel ve ailesel özelliklerini belirlemek için; Kişisel Bilgi Formu, duygusal zeka düzeylerini belirlemek için; Sullivan Çocuklar için Duygusal Zeka Ölçeği ve 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimini değerlendirmek amacıyla Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda okul öncesi eğitime devam eden çocukların duygusal zeka düzeyleri ile anne baba çocuk iletişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Güzel ve Tüfekçi'nin (2021) araştırması, 3-6 yaş arası çocukları olan 1015 baba ile babaların babalık rolü algıları ve baba-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmada veriler, “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ve “Çocuk Ebeveyn İlişkisi Ölçeği Baba Formu” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılarak toplanmıştır. Analizler, babaların babalık rolü algılarının eğitim düzeyi, yaş, meslek, gelir, sosyal ve ekonomik durumu, ilk baba olma yaşı, aile yapısı, çocuk sayıları ve yaşı gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir. Ayrıca babalık rolü algısı ile baba-çocuk ilişkisi arasında olumsuz yönde, orta seviyede anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Sarısoy (2021) erken çocukluk döneminde anne baba çocuk iletişimini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Anne-baba-çocuk iletişiminin karşılıklı olarak incelendiği bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada basit rastgele örneklem yöntemi ile belirlenen 5-7 yaş arasında çocuğu olan 18 ebeveyn ve bu ebeveynlerin çocukları olmak üzere toplam 54 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanmasında ebeveynlerle araştırmacı tarafından literatür taraması yapılarak ve uzman görüşü alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları, çocuklarla çizilmesi istenen resimler, resimlere ait anlatımlar ve sorular kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda bulgular incelendiğinde; çocukların anne ve babalarına dair olumsuz iletişim algıları olduğu, ebeveyn- çocuk arasında etkili iletişimin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çocukları ile sağlıklı iletişim kurma noktasında bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğu, bu durumun çocuğun resim ve anlatımlarına yansıdığı görülmüştür.

Emre vd. (2019), 317 okul öncesi dönem çocuğu ve ebeveynleri ile gerçekleştirdikleri araştırmada, ailelerin iletişim kurma seviyeleri ile çocukların öz-düzenleme becerileri aralarındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılarak sağlanan bu veriler, "Öz-düzenleme Becerileri Ölçeği (Anne Formu)", "Anne-Baba-Çocuk İletişimi Aracı Değerlendirme (ABÇİDA)" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, anne babaların çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ile çocukların öz-düzenleme durumu arasında olumsuz yönde, çok zayıf ancak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçları, anne ve çocuk arasındaki iletişimin azaldıkça çocukların öz-düzenleme yeteneklerinin arttığını göstermektedir.

Köyceğiz ve Özbey (2019) 577 okul öncesi dönem çocuğu ve ebeveynleri ile çalışmıştır. Çalışma ebeveynlerin iletişim becerileriyle çocuklarının toplumsal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. "İlişkisel Tarama Modeli" ile sağlanan bu veriler, "Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği" (PKBS–2), "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Aracı Değerlendirme" ve "Genel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Araştırmada, anne-babaların iletişim becerilerinin ebeveyn değişkeni ile anne ve baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocukların sosyal beceri puanları ile ebeveynlerinin "Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı"nın konuşma, dinleme, sözsüz iletişim, empati ve mesaj alt boyutları arasında olumlu bir ilişki olduğu; çocukların problem davranış puanları ile ebeveynlerin "Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı"nın konuşma, sözsüz iletişim ve empati alt boyutları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Meriç ve Özyürek'in (2019) araştırmasında, 227 çocuk ve anne babaları olmak üzere 454 ebeveynle birlikte çocukların ahlaksal ve toplumsal kural bilgileri ile ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim incelenmiştir. Nicel tarama yapılan bu veriler, "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği" ve "Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı" ile toplanmış ve SPSS 20 ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak, ahlaksal ve toplumsal kurallar bilgisi ile ebeveyn-çocuk iletişimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Uzun ve Baran (2019) çalışmalarında, babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkisini çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya, Kilis ilinde yaşayan ve anaokuluna giden çocuğu olan 158 baba katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Baba Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, babaların yaşı, çocukların yaşı, evlilik süresi, çocuğun doğum sırası ve babaların eğitim düzeyleri gibi değişkenler açısından anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Babaların eğitim düzeyindeki artışın baba-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği, genç babaların ise çocuklarıyla daha güçlü ilişkiler kurduğu tespit edilmiştir. Ayrıca evlilik süresi uzadıkça baba-çocuk ilişkisi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülmüştür.

Meriç (2017) anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin okul öncesi dönem çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini 123'ü kız, 104'ü erkek olmak üzere 227 çocuk ve bu çocukların anne ve babaları oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak anne-baba-çocuk iletişiminin değerlendirilmesinde "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı" (ABÇİDA); çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin değerlendirilmesinde ise "Ahlaki ve Sosyal Kural Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak; anne ve babaların ABÇİDA alt boyut ve toplam puanları ile çocukların ahlâki ve sosyal kural bilgisi puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Babası profesyonel meslek grubunda çalışan çocukların sosyal kural bilgilerinin, diğerlerine göre daha iyi düzeyde olduğu, çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Anne-baba-çocuk iletişiminin empati, konuşma ve mesajdan etkilendiği belirlenmiştir. Anne-çocuk sözsüz iletişiminin, çocuğun cinsiyetinden etkilendiği belirlenmiştir.

Pearson ve Pillow (2016), 5-10 yaş aralığındaki 38 çocuk ve anneleriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, çocukların anneleriyle iletişimi ve sosyal anlayışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerden, ev ortamına benzer bir laboratuvar ortamında hikayeler anlatmaları istenmiş ve bu süreç ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, çocuklara Peabody Resim Kelime Testi uygulanmış ve sosyal anlayışlarını değerlendirmek için

hikayelere verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Bulgular, anneler ve çocukların kullandıkları kelime sayısı arasında pozitif bir ilişki olduğunu, konuşma sürelerinin yaşla birlikte arttığını ve annelerin konuşmalarının, çocukların konuşmaları ve sosyal anlayışlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sezer vd. (2016), tarafından yapılan araştırmada, aile-çocuk iletişiminin çocukların oyun becerileri üzerindeki etkisi incelenmiş ve bu çalışmada 228 çocuk yer almıştır. Veriler, "Kişisel Bilgi Formu", "Oyun Becerileri Değerlendirme Ölçeği" ve "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)" kullanılarak toplanmıştır. Pearson korelasyon analizi, basit doğrusal regresyon analizi ve t testi ile yapılan analizler sonucunda ebeveyn-çocuk iletişimi ile çocukların oyun becerileri arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Özellikle, ebeveyn-çocuk arasında gerçekleşen konuşma, dinleme, ileti, sözsüz iletişimle empati kurmanın çocukların oyun becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveyn-çocuk iletişiminin, çocukların oyun becerilerinin bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Pinto vd. (2015), okul öncesi çocuklarda ebeveyn-çocuk bağları, akran kabulü ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelemiştir. 23 kız ve 22 erkek olmak üzere toplam 45 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, babaya güvenli bağlanma ve akran kabulünün, çocukların benlik saygısını önemli ölçüde etkilediği bulunmuştur. Anneye güvenli bağlanmanın benlik saygısıyla ilişkili olduğu, ancak anlamlı bir yordayıcı olarak ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir.

Tarkoçin (2014) tarafından yürütülen araştırmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ailelerin, çocuklarıyla iletişim düzeyleri ve çocuklarındaki davranış sorunları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada veri toplamak için "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)" ve "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)" kullanılmıştır. Araştırmaya, okul öncesi eğitim alan 48-66 aylık 400 çocuk ve onların ebeveynleri katılmıştır. Çalışma sonucunda çocuklardaki davranış sorunlarının çocukların cinsiyeti, babanın eğitim durumu, babanın yaşı ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlendi. Ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişim düzeyi ise çocuğun kardeş sayısı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve ailenin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ancak ebeveyn-çocuk iletişimi ile çocukların davranış sorunları arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Arabacı (2011) çalışmasında, 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocuklarıyla olan iletişimlerini değerlendirmek amacıyla "Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı"nı (ABCİDA) geliştirmiştir. Çalışma, anne-babaların çocuklarıyla iletişimini sosyo-ekonomik düzey gibi bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada "Genel Bilgi Formu", "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve ABCİDA kullanılmıştır. Sonuçlar, ölçme aracının güvenilir olduğunu göstermiş ve sosyo-ekonomik düzeyin iletişim üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde, iletişim becerilerinin geliştirilmesi için eğitim programlarının faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Ünlü (2010) araştırmasında, babaların çocuklarının bakımına katılmalarının kendi babalarıyla olan ilişkilerden nasıl etkilendiği ve baba katılımını etkileyen çeşitli olasılıkları incelemiştir. 528 baba üzerinde yaptığı araştırmada "Babalık Ölçeği", "Baba Katılım Ölçeği" ve "Eş Destek Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak, babaların kendi babalarıyla ilişkilerini algılama biçimlerinin, kendi çocuklarının bakımlarına katılımlarında önemli bir rol oynadığı ortaya çıktı. Ayrıca babanın yaşı, baba olma yaşı ve eş desteğinin, 0-8 yaş arası çocukların bakımına katılma düzeyini etkilediği sonucuna varılmıştır.

Gee, McNerney, Reiter ve Leaman (2007) yaptıkları araştırmada, aile ortamında yetersiz iletişime sahip çocukların baba-çocuk iletişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmanın veri grubu, 14-25 yaş arasındaki 2215 baba ve 2850 genç anneden oluşmaktadır. İncelemede, ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimleri, bebeğin doğumundan sonra ve üç yaşına geldiğinde ebeveynlik ilişkisinin kalitesi, babaların çocuk bakımına katılımı ve maddi destek sağlama durumları görüşülmüştür. Araştırma sonucunda, siyahi ve Latin kökenli babaların çocuklarının bakımına daha az katıldığı ve maddi olarak daha az destek sağladığı tespit edilmiştir.

Hamamcı (2005) çalışmasında, 3-6 yaş çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları iletişimi ve ebeveynlik yeterlilik algılarını araştırmıştır. Araştırmada, Ankara ve İstanbul'da anaokuluna devam eden 245 baba ve 248 anne yer almıştır. Veri toplamak için "Aile Eğitim İhtiyaçlarını Belirleme Anketi" ve "Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Anne ve babaların geçmişte eğitim seminerine katılıp katılmadıkları ve gelecekte katılmayı düşünüp düşünmedikleri de sorulmuştur. Çalışmanın sonuçları, aile içi iletişim becerilerinde anne ve babaların yeterli seviyede olmadığını göstermiştir. Anneler, aile içi iletişimin önemini babalara göre daha fazla vurgularken, çocuk sayısı ve yaş arttıkça ebeveynlerin yeterlilik algılarının yükseldiği saptanmıştır. Ayrıca, eğitim alan ebeveynlerin yeterlilik algılarının, eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Rowe vd. (2004) araştırmalarında, düşük gelirli ailelerde anne-baba-çocuk iletişimini aile yapısındaki değişimleri de göze alarak incelemişlerdir. Çalışmaya 27 aylık 33 çocuk ve ebeveynleri katılmış; evde oynatılan yarı yapılandırılmış oyunların video kayıtları alınarak çalışmanın verileri toplanmıştır. Bulgular, anne ve babaların çocuklarla konuşmalarında konuşma süresi ve kelime çeşitliliği açısından farklılık olmadığını göstermiştir. Ancak babaların, annelere göre çocuklarına daha fazla konuşma zorluğu yaşattıkları gözlemlenmiş; bunun sebebinin ise babaların çocuklarına daha fazla soru sorup net açıklamalar istemesi olduğu belirtilmiştir.

Pettit, Brown, Mize ve Lindsey'in (1998) araştırması, ebeveynlik davranışlarının okul öncesi dönemdeki çocukların akranları arasındaki sosyal yeterlilikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, anne ve babalar çocuklarıyla oyun oynarken, çocukların akranlarıyla etkileşimlerine katılırken ve sosyal yaşamda rehberlik yaparken gözlemlenmiştir. Çocukların sosyal yeterlilikleri, akran ve öğretmen değerlendirmeleri ile ölçülmüştür. Sonuçlara göre, anne-baba-çocuk oyunları, erkek çocukların akranları arasındaki sosyal yeterlilikleri ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Annelerin rehberliği kız çocukların sosyal yeterliliği üzerinde etkili olurken, erkekler üzerinde benzer bir etki gözlenmemiştir. Annelerin çocuk-akran oyunlarına katılımı çocukların sosyal yeterliliğini olumsuz etkilerken, babaların katılımı çocukların sosyal yeterliliğini artırmıştır. Çalışma, annelerin sosyal rehberliklerinin ve baba-çocuk oyunlarının çocukların sosyal becerilerini geliştirdiğini göstermiştir. Ayrıca, babalarla olan iletişimlerin daha çok fiziksel aktiviteler içermesi ve uygulamalı becerileri kapsaması, annelerle olan iletişimlerin ise daha sözlü ve az fiziksel olması dikkat çekmiştir.

Black ve Logan'ın (1997) çalışmasında, aile içi iletişim ve akran ilişkilerinin çocukların sosyal konumlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Yaşları 24-60 ay arasında değişen 43 çocuk, sıra alma ve konuşma becerileri açısından değerlendirilmiştir. Anne-çocuk, baba-çocuk ve çocuk-akran etkileşimleri doğal ortamlarında gözlemlenmiştir. Çocukların iletişim kalıplarını ve sosyal statülerini değerlendirmek için belirli ölçekler ve kodlama sistemleri kullanılmıştır. Araştırma, çevreleri tarafından sevilen çocukların, aile ve akranlarıyla daha güçlü iletişim kurduğunu göstermiştir. Buna karşılık, kabul görmeyen çocukların konuşma sırasında başkalarının sözünü kesme ve konudan sapma gibi davranışlar sergilediği, ebeveynlerinin ise bu çocuklara daha fazla talepte bulunduğu, ancak yeterince zaman tanımadığı görülmüştür. Sevilen çocukların ise sıra bekleme ve konuları birbirine bağlama gibi iletişim becerilerini daha fazla gösterdiği saptanmıştır.

Mize ve Pettit'in (1997) araştırmasında, annelerin çocuklarına sosyal rehberlik sağlamaları ve onlara verdikleri tepkiler ile okul öncesi çocukların akranları arasındaki sosyal yeterlilikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya, ilk aşamada 43 anne-çocuk çifti katılmış ve annelerin oyun sırasındaki iletişim tarzları ve problem çözme yaklaşımları kaydedilmiştir. İkinci aşamada ise, 62 anne-çocuk çifti laboratuvar ortamında gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, annelerin rehberlik davranışlarının erkek çocukların agresyon seviyesini azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir.

Ullrich ve Kreppner (1997), erken ergenlik döneminde aile içi iletişim ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaş ortalaması 11.6 olan 62 çocuk ve ebeveynlerinin, günlük konular üzerine ikili gruplar halinde (anne-çocuk ve baba-çocuk) yaptıkları sözlü ve sözsüz iletişim kayıt altına alınmıştır. Çocuklar notlarına göre yüksek, orta ve düşük başarı gruplarına ayrılmış ve iletişimdeki farklılıklar incelenmiştir. Sonuçlara göre, yüksek not alan çocukların ailelerinde iletişim daha rahat ve uzlaşmacı bir yapıya sahipken, bu çocuklar konuşmalara daha eşit ve aktif olarak katılmıştır. Buna karşılık, düşük not alan çocukların ailelerinde hiyerarşik bir yapı ve çatışmalı iletişim görülmüştür.

Kreppner'in (1996) araştırmasında, çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde aile içi ilişki ve iletişim incelenmiş, bu kapsamda 67 aile ve 11.6 yaş ortalamasına sahip 31 erkek ve 36 kız çocuk gözlemlenmiştir. Araştırma süresince aileler her altı ayda bir ziyaret edilmiş, çocuklar 11.6, 13, 14 ve 15 yaşlarındayken anne-babalarıyla olan iletişimleri kaydedilmiştir. Elde edilen verilere göre, ergenler aile ilişkilerini "alışılagelmiş," "değişken" ve "sağlam" olarak tanımlamış; değerlendirmelerindeki duygusal değişiklikler ve güvenilirlik faktörleri dikkat çekmiştir. Sonuçlar, ergenlerin aile içindeki farklı iletişim kültürlerinden etkilendiğini göstermiştir.

İlgili alan yazın taramasında anne baba çocuk iletişiminin birlikte ele alındığı; sadece anneler üzerine daha çok çalışıldığı; sadece babalar üzerine ise çok az çalışma yapıldığı görülmüştür. Yurt içi çalışmalara bakıldığında örneklem olarak okul öncesi grubunun; yurt dışı çalışmalarda ise hem okul öncesi grubunun hem de ergenlik dönemindeki büyük yaş grubunun çoğunlukta olduğu söylenebilir. Veri toplama yöntemi olarak daha çok ölçekler kullanılarak nicel araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Alanda yapılan araştırmaların anne-baba-çocuk iletişimi ile ilişkili olduğu düşünülen demografik değişkenler üzerine ve anne-baba-çocuk iletişiminin etkileyebileceği çocukla ilgili çeşitli beceriler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Anne baba çocuk iletişim düzeylerinin düşük seviyelerde olduğu, bu alanda ebeveynlere destek olunması gerektiği söylenebilir. Baba çocuk iletişimi ile baba ilgisini ve

akran ilişkilerini birlikte ele alan ve sadece babalara yönelik yapılmış çok az çalışma olduğu ve bu yönde daha fazla araştırma yapılması gerekliliği görülmüştür.

2.8.3. Çocuk Akran İlişkisi İle İlgili Araştırmalar

Ateş (2022) okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkileri ve sosyal beceri düzeylerini anne-çocuk ilişkileri açısından incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 4-6 yaş aralığındaki 200 çocuk oluşturmaktadır. Yapılan analizler sonucunda çocuk-ana baba ilişki ölçeğinin çatışma alt boyutu puanları ile sosyal beceri ölçeğinin iş birliği ve öz denetim alt boyutları arasında anlamlı ve ters yönlü bir ilişki olduğu; olumlu alt boyutu ve toplam puanları ile sosyal beceri ölçeğinin sorumluluk alt boyutu arasında anlamlı ve ters yönlü ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuk-ana baba ilişki ölçeğinin çatışma alt boyutu puanları ile çocuk davranış ölçeğinin saldırganlık alt boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal beceri ölçeğinin alt boyutları ve toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu; çocuk davranış ölçeği aşırı hareketlilik alt boyutunda yaşa ve cinsiyete; asosyal ve dışlama boyutlarında ise cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Uğur Ekşi (2022) okul öncesi eğitime devam eden 4 yaş çocukların akran ilişkilerindeki davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'da okul öncesi eğitime devam eden 4 yaşında 380 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Katılımcı Bilgi Formu, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır. Akran ilişkilerindeki davranışlar ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde; prososyal davranış ile otoriter tutum arasında anlamlı ve pozitif yönlü, kaygılı korkulu davranış ile otoriter tutum arasında anlamlı ve negatif yönlü, hiperaktivitelik ile otoriter tutum arasında anlamlı ve negatif yönlü, saldırganlık ile otoriter tutum arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Erdoğdu (2019) 5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemiştir. Araştırma verileri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa, Girne, Gazimağusa ilçelerinde yer alan ve gönüllü katılım gösteren 8 okul öncesi eğitim kurumunda Şubat-Mayıs 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Tanımlayıcı ve kesitsel türde yapılan araştırmaya 263 aile ve 25 öğretmen katılmıştır. Çocuğun anne ya da babası "Ebeveyn

Tutum Ölçeği"'ni ve "Tanıtıcı Bilgi Formu"'nu, öğretmenler ise her bir çocuk için ayrı olacak şekilde "Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği"'ni doldurmuştur. İncelenen araştırma sonuçlarında; ebeveynin yaş, eğitim ve eşi ile olan birliktelik durumunun çocuğa karşı davranışlarında farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu tutum ve otoriter tutumun çocuğun akran ilişkilerine olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn tutumları arasında yer alan aşırı koruyucu tutum ile çocuğun problem çözme yeteneği arasında zıt yönde bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynin otoriter tutumunun ise çocuğun akran kabulünü olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Fakat demokratik ve izin verici ebeveyn tutumları çocuğun davranışlarında belirgin bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Can (2017) çalışmasında okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerini ve benlik algılarını baba katılım boyutlarına göre incelemiştir. Çalışma grubunu okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubundaki 172 çocuk, onların babaları ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki babalara Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılım Ölçeği gönderilmiş, öğrencilerin akran ilişkilerini değerlendirmek üzere öğretmenlerine Ladd- Profilet Çocuk Davranış Ölçeği verilmiştir. Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği araştırmacı tarafından 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında çalışılan okullarda eğitim gören 5-6 yaş grubu çocuklara birebir uygulanmıştır. Araştırma sonucunda babaların çocuklarına karşı ilgi ve yakınlıkları ile çocukların akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergileme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, ters yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Babaların çocuklarına yönelik temel bakım katılımları ile çocukların akranlarına karşı saldırganlık davranışı sergileme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, aynı yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki hesaplanmıştır. Çocukların Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği'nin öz yeterlik, öz saygı alt boyutlarıyla Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği'den alınan toplam puanlar ile baba katılımının alt boyutları ve toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Sparks vd. (2017) tarafından bağlanma ilişkisinde ebeveyn temsillerinin aracı rolüyle ilgili yapılan araştırmaya, düşük gelirli ailelere hizmet veren üç okuldan, toplamda 106 anaokulu öğrencisi ve onların birincil bakıcıları katılmıştır. Ailelerin maruz kaldığı risk faktörlerini değerlendirmek için, ebeveynlerin güvenli bağlanma temsillerini ölçmek için ve çocukların sosyal becerilerini ve yeterliliklerini değerlendirmek için uygun ölçekler uygulanmıştır. Çalışmada çocuklardaki sosyal becerilerin güvenli bağlanma ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Kahraman (2016) okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisini incelemiştir. Çalışmaya dört-altı yaş grubundaki toplam 93 çocuk dâhil edilmiştir. Araştırmada Sosyodemografik Veri Formu, Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu) ve Okul Sosyal Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada, izin verici anne babalık stili ile kişiler arası ilişkiler ölçeklerinin negatif yönlü çok zayıf bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiş, izin verici anne baba tutumuna sahip ebeveynlerin çocukların akran ilişkileri ve sosyal uyum yeterliliklerine olumlu yönde gelişim ile ilişkili olabileceği sonucuna varılmıştır. Buna karşın demokratik ve otoriter tutum ile akran ilişkileri ve sosyal uyum yeterlilikleri arasında negatif bir korelasyon bulunmuş, bu tutumların çocukta akran ilişkilerini ve sosyal uyumu olumsuz yönde etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Karabulut (2016) anne - babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların akran ilişkilerini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 36-72 aylık 480 çocuk ve bu çocukların anne babaları oluşturmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" , "Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği" ve "Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin (aşırı hareketlilik, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış, asosyal davranış, dışlanma, korkulu kaygılı olma, saldırganlık) anne babaların duygusal sosyalleştirme davranışlarına (problem odaklı tepkiler, duygu odaklı tepkiler, duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler, küçümseyici tepkiler, cezalandırıcı tepkiler, ebeveynde sıkıntı tepkileri) göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Seibert ve Kerns (2015) erken dönemdeki anne çocuk bağlanmasının orta çocukluktaki akran ilişkilerine etkisine ilişkin boylamsal çalışmalarında 1140 çocuk ve annesinden veri toplamıştır. Erken çocukluk döneminde anne-çocuk bağlanmasını değerlendirmek için standart bağlanma ölçüm araçları, orta çocukluk döneminde çocukların akran ilişkilerinin kalitesini ölçmek amacıyla gözlem ve raporlama teknikleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kaçınan güvensiz bağlanma geliştirmiş çocukların daha yüksek düzeyde asosyal davranışa sahip olduğunu; dağınık bağlanma geliştirenlerin ise sosyal davranış konusunda düşük ve akran mağduriyetinde yüksek puanlara sahip olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Uluyurt (2012) çalışmasında bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerini incelemiştir. Araştırmaya devlet okullarından 395, özel anaokullarından 325 olmak üzere 720 çocuk katılmıştır. Araştırmada,

okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerini incelemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği Öğretmen Formu kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre erkek çocuklar, akranlarına karşı daha yüksek düzeyde saldırganlık, dışlanma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma eğilimindedir. Buna karşılık, kız çocuklar akranlarına yardım etmeye yönelik sosyal davranışlarda daha yüksek puanlar almıştır. Ayrıca, baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların dışlanma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma puanlarının azaldığı gözlenmiştir. Baba yaşının artması ise çocukların akranlarına karşı saldırganlık, asosyal davranış geliştirme, korkulu ve kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma puanlarını artırmaktadır.

Kadan'ın (2010) çalışması, okul öncesi dönem çocuklarında saldırganlık davranışlarını etkileyen faktörleri çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada "Anne Baba Tutum Ölçeği," "Kişisel Bilgi Formu" ve "Çocuk Davranış Ölçeği" veri toplama araçları olarak kullanılmış ve çalışmaya 152 ebeveyn ile çocukları katılmıştır. Sonuçlar, eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin çocuklarının, uzun süre televizyon izleyen çocukların ve annesi çalışan çocukların, daha az televizyon izleyen çocuklara göre daha fazla saldırganlık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, 2004 ve 2005 doğumlu çocukların 2003 doğumlulara göre, kardeşi olmayan çocukların kardeşi olanlara göre, okul öncesi kuruma devam etmeyen çocukların devam edenlere göre, ebeveynleri ayrı yaşayan çocukların ebeveynleri birlikte olanlara göre ve erkek çocukların kız çocuklara göre daha saldırgan olduğu belirlenmiştir.

McDowell ve Parke (2009) çocukların akran ilişkilerini ebeveyn bağıntıları ile inceledikleri çalışmada; 159 dördüncü sınıf çocuğu (82 erkek, 77 kız) ve ebeveynleri, ebeveyn davranışları ile çocukların akran ilişkileri arasındaki bağlantıların hem eş zamanlı hem de 1 yıl sonra incelendiği çalışmaya katılmıştır. Ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin gözlemlenmesi, ebeveyn raporu, çocuk raporu ve öğretmen ve akran derecelendirmeleri dahil olmak üzere çoklu yöntemli bir yaklaşım, aile-akran ilişkilerinin üçlü bir modelini değerlendirmek için kullanılmıştır. Çocuklardaki sosyal beceri ve akran kabulünü etkileyen etmenlerin; aile-çocuk etkileşimi, ailelerin çocuklarına rehberlik etmeleri, onları yönlendirmeleri ve uygun fırsatlar sağlamaları olduğu görülmüştür.

Gülay'ın (2008) çalışması, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin güvenilirlik, geçerlilik ve dilsel eşdeğerlik çalışmalarını yaparak akran ilişkilerini cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi ve ebeveyn tutumları gibi değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. İstanbul'da yaşayan 5-6 yas grubundan 461 çocuk, 461 anne ve 26

anaokulu öğretmeninin katıldığı çalışmada, öğrencilerin dışlanma düzeyleri ile anne tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Otoriter annelere sahip çocukların, demokratik annelere sahip çocuklara kıyasla daha fazla dışlanmaya maruz kaldığı görülmüştür. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha hareketli davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, annelerin eğitim düzeyi ile çocukların sosyal konumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının akranları tarafından daha çok tercih edildiği saptanmıştır. Eğitim düzeyi düşük annelere sahip çocuklar, daha çok asosyal davranış gösterirken; eğitim düzeyi yüksek babalara sahip çocuklar, akran ilişkilerinde daha fazla tercih edilmiştir.

Seçer vd. (2008) tarafından yapılan araştırmada, annelerin özyeterlik algılarının 5-6 yaş aralığındaki okul öncesindeki çocukların akran ilişkilerinin üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın genel dağılımını 96'sı kız ve 104'ü erkek olmak üzere toplam 200 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Veriler, Lädd ve Profil Çocuk Davranış Ölçeği, Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu kullanılarak toplanmıştır. Sonuç olarak, annelerin özyeterlik algıları ile çocuklarda saldırganlık, dışlanma, korku ve kaygı, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma değişkenleri arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Ayrıca annelerin özyeterlik algılarının, çocukların saldırganlık, dışlanma, korkulu kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Ancak annelerin özyeterlik algılarının çocukların olumlu sosyal davranış ve sosyal olmayan davranış ile anlamlı bir ilişki göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Scaramella ve Leve' nin (2004) çalışması erken çocukluk döneminde ebeveyn-çocuk etkileşimlerindeki karşılıklı dinamikleri açıklamayı amaçlayan nitel bir çalışmadır. Çalışma, Erken Çocukluk Zorlama Modeli çerçevesinde, ebeveynlerin ve çocukların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve bu etkileşimlerin davranış gelişimini nasıl şekillendirdiğini ele alır. Erken çocuklukta yaşanan olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin, çocukların çocukluk ve ergenlik dönemindeki sosyal ilişkilerini ve davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği vurgulanmıştır.

Rhodes'un (2003) dört yaşındaki 16 çocuk ve anneleriyle gerçekleştirdiği araştırmada, ebeveyn-çocuk ve çocuk-akran ilişkileri hikâyeler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Çocuklara ebeveyn ve akran ilişkilerini içeren bir dizi açık uçlu hikaye sunulmuş ve bu hikayeleri tamamlamaları istenmiştir. Çocukların verdikleri yanıtlar, ebeveynleriyle olan ilişkilerine dair nasıl algılar geliştirdiklerini ve akranlarıyla olan etkileşimlerine dair nasıl düşünceler

taşıdıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, annelerine güvenli bir şekilde bağlanan ve onlarla olumlu ilişkiler geliştiren çocukların, akranlarıyla da olumlu ilişkiler kurduğunu ve işbirlikçi, yakın oyunlarda daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Öte yandan, anneleriyle güvenli bir bağlanma geliştiremeyen ve olumsuz ilişkiler yaşayan çocukların akran ilişkilerinde daha saldırgan veya kaçınmacı davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir.

Chen, Wang, Chen ve Liu (2002) tarafından 2 yıl boyunca, 2 yaşındaki 172 Çinli çocuk ve aileleriyle yapılan çalışmada, çocukların kişilik özellikleri ve sosyalleşmelerinin saldırgan davranışa etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, erkek çocukların kızlara göre hem sözel hem de fiziksel saldırganlıkta daha yüksek puanlar aldığını göstermiştir. Ebeveyn tutumları açısından sıcak, sevgi dolu bakım ve yaklaşımlarının çocuklarda saldırganlıkla ters yönde ilişkili olduğu, kontrol odaklı ve baskıcı tutumların ise saldırganlığı arttırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca, ebeveyn ve çocukların cinsiyetleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, annelerin olumsuz tutumlarının kızların saldırganlığını artırdığı, babaların olumsuz tutumlarının ise erkek çocukların saldırganlığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (akt. Kolcu, 2014; s.55).

Polenski (2001) araştırmasında, çocukların mizaçlarının ve aile içindeki ilişkilerinin akran ilişkilerine etkisini incelemiştir. Araştırmada 5 yaşında olan 233 çocuk ve anneleri, göçmen ve düşük gelir düzeyine sahip ailelerden seçilmiştir. Üç yıl süren bu çalışma kapsamında çocuklar, 5 ile 8 yaşları arasında ev ziyaretleri, telefon görüşmeleri ve okuldaki gözlemlerle düzenli olarak takip edilmiştir. Araştırma sonuçları, çocukların anneleriyle olan bağlanma stillerinin, dışa yönelik davranış problemleri, sosyal yeterlilikleri ve akran ilişkileriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna karşın, kardeş ilişkilerinin akran ilişkileri üzerinde etkisi bulunmamıştır. Dışa yönelik davranışlar ile sosyal yeterlilik arasında bir ilişki görülmüştür. Özellikle anneleri tarafından "sevilmeyen" olarak ifade edilen çocukların, özellikle de erkek çocukların, akran ilişkilerinde daha fazla sorun yaşadığı belirlenmiştir.

Çağdaş (1997) çalışmasında, iletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkisi incelemiştir. Araştırmada 15 çocuk deney grubu, 15 çocuk ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla bu çalışma için özel olarak “Ebeveyn Kendi Davranışını Değerlendirme Ölçeği (EKDDÖ)” geliştirilmiş; çocukların işbirliği ve sosyal ilişkilerle ilgili davranışlarını değerlendirmek için ise “Davranış Derecelendirme Ölçeği (DDÖ)” kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, “Anne-Çocuk İletişim Dilinin Eğitimi” sonrasında deney grubundaki annelerin çocuklarına karşı daha olumlu tutum ve davranışlar geliştirdiğini göstermiştir. Ayrıca, anne eğitim

programının çocukların işbirliği ve sosyal ilişkilerle ilgili davranışlarını olumlu yönde geliştirmekte etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Decovic ve Janessens'in (1992) araştırmasında, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile 6-11 yaş arası çocukların sosyal konumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya 112 çocuk ve anne-babaları katılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimdeki davranışları, ebeveyn ve çocukların evde, iki yapılandırılmış görevde birlikte çalışırken gözlemlenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, popüler çocukların anne babalarının daha demokratik bir tutum sergilediği, buna karşılık, sosyal olarak reddedilen çocukların ebeveynlerinde ise otoriter tutumun öne çıktığı belirlenmiştir.

Nygaard'ın (1988) araştırmasında, akranları tarafından kabul edilen ve reddedilen 4-5 yaş çocukların ebeveynleriyle olan etkileşimleri incelenmiş, çocukların sosyal yeterliliklerini geliştirmede hangi ebeveyn tutumlarının etkili olduğu araştırılmıştır. Ebeveyn-çocuk etkileşimleri, çocuğun bir aktiviteye iki ebeveynle birlikte katıldığı durumda incelenmiştir. Sonuçlar, akranları tarafından kabul edilen çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının sosyal-bilişsel gelişimlerini ve sosyal becerilerini destekleyici rolleri, akranları tarafından reddedilen çocukların ebeveynlerine göre daha fazla üstlendiklerini göstermiştir.

Genel olarak ilgili alan yazın taramasında çocuk akran ilişkisine yönelik yapılmış olan çalışmalara bakıldığında örneklem olarak erken çocukluk dönemindeki çocuklarla yapılmış çalışmaların çoğunlukta olduğu söylenebilir. Veri toplama yöntemi olarak daha çok ölçekler kullanılarak nicel araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Alanda yapılan araştırmaların ebeveyn tutumları ve akran ilişkilerinin birbiri üzerindeki etkisine fazlaca yoğunlaştığı görülmektedir. Akran ilişkilerinin farklı alanlar üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar da yapılabilir. Akran ilişkilerinde olumlu ebeveyn tutumlarının pozitif etkileri olduğu, ailelerin bu yönde desteklenmesi gerektiği görülmüştür. Baba ilgisi, baba çocuk iletişimi ve akran ilişkilerini birlikte ele alan neredeyse hiç çalışma olmadığı ve bu yönde araştırma yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, baba çocuk iletişimi ve çocuk akran ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca okul öncesi eğitim alan çocukların (cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı), babalarının (yaş, öğrenim durumu, çocuklarıyla geçirdiği süre) gibi demografik özelliklerine göre baba ilgisi, baba çocuk iletişimi ve çocuk akran ilişkisinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma modeli kullanılmıştır. Belirlenen bir olay ile ilgili oluşturulan hipotezi desteklemek veya reddetmek amacıyla tutum, görüş, davranış gibi değişkenleri sayısal verilere dönüştüren ve evrene genelleyen araştırmalara nicel araştırma denir (Özdemir ve Doğruöz, 2020). Çalışma grubundaki babaların ilgi düzeylerinin, çocuklarıyla iletişimlerinin ve çocukların akran ilişkilerinin nasıl olduğunu belirlemek için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlayan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2017, s.24). Bu değişkenler arasındaki ilişkiyi daha iyi belirlemek için çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2009, s.81). Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş grubu çocukların baba ilgi düzeyleri, baba çocuk iletişimleri ve çocuk akran ilişkileri incelenmiş olup bu ilişkiler arasındaki değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, 2023-2024 eğitim öğretim yılı Burdur ilinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarındaki 4-6 yaş grubu çocuklar ve babaları olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı birinci döneminde, Burdur ili Bucak ilçesi sınırları içerisinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, tipik gelişim gösteren 4-6 yaş grubu 344 çocuk ve babaları oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan grubun özellikleri tablo 1 de detaylı olarak ele alınmıştır.

Tablo 1

Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Çocuklara ve Babalarına İlişkin Demografik Özellikler

Değişkenler		f	%	%yig
Çocukların Cinsiyeti	Kız	172	50,0	50,0
	Erkek	172	50,0	100,0
Çocukların Yaşı	4 Yaş	77	22,4	22,4
	5 Yaş	120	34,9	57,3
	6 Yaş	147	42,7	100,0
Çocukların Doğum Sırası	İlk	168	48,8	48,8
	İkinci	124	36,0	84,9
	Üçüncü ve üzeri	52	15,1	100,0
Kardeş Sayısı	Kardeşi Olmayan	86	25,0	25,0
	1 kardeş	172	50,0	75,0
	2 ve Üzeri Kardeş	86	25,0	100,0
Baba Yaşı	18-34	142	41,3	41,3
	35-44	169	49,1	90,4
	45 ve Üzeri	33	9,6	100,0
Baba Öğrenim Durumu	Temel Eğitim	70	20,3	20,3
	Lise	107	31,1	51,5
	Ön Lisans ve üzeri	167	48,5	100,0
Çocukla Geçirilen Süre	1 Saat Altı	34	9,9	9,9
	1-2 Saat	100	29,1	39,0
	3 Saat	100	29,1	68,0
	4 Saat ve Üzeri	110	32,0	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubun %50'sini (n:172) kız çocuklar, %50'sini (n:172) erkek çocukların oluşturduğu görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan çocukların yaşlarına bakıldığında %22,4'ünün (n:77) 4 yaşında, %34,9'unun (n:120) 5 yaşında, %42,7'sinin (n:147) 6 yaşında olduğu görülmektedir. Çocukların doğum sırası açısından ilk çocuk olanların oranının %48,8(n:168), ikinci çocuk olanların oranının %36(n:124) ve üçüncü ve üzeri çocuk olanların oranının %15,1(n:52) olduğu görülmektedir. Çocukların

%50'sinin(n:172) bir kardeşi, %25'inin (n:86) iki kardeşi vardır, %25'i (n:86) ise tek çocuktur.

Babaların ise %41,3'ünün (n:142) 18-34 yaş aralığında, %49,1'inin (n:169) 35-44 yaş aralığında, %9,6'sının (n:33) 45 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca babaların %20,3'ü (n:70) temel eğitim düzeyinde, %31,1'i (n:107) lise düzeyinde, %48,5'i (n:167) ön lisans ve üzeri düzeyde eğitim geçmişine sahiptir. Son olarak babaların %9,9'u (n:34) 1 saatten az, %29,1'i (n:100) 1-2 saat arasında, %29,1'i (n:100) 3 saat, %32'si (n:110) 4 saat ve üzerinde çocuklarıyla vakit geçirmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Genel Bilgi Formu

Araştırma sürecinde araştırmaya katılan çocuklar ve babalarının bilgilerini belirlemek için araştırmaya katılan çocuğun; cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı, çocuğun babasının; yaşı, öğrenim durumu ve çocukla geçirdiği süreyi içeren soruların yer aldığı bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.2. Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği (Baba İlgi Ölçeği)

Okul öncesi eğitim alan 48-72 aylık çocukların babalarının çocuklarına karşı göstermiş oldukları ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla Sucuoğlu, Özkal, Yıldız Demirtaş ve Güzeller tarafından (2015) geliştirilen Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği'nin Baba Formu ilgili izin ve onay alınarak kullanılmıştır.

Ölçekte yer alan bütün maddeler için madde toplam korelasyonların anne ilgi ölçeğin de 0,31 ile 0,62 arasında değiştiği, baba ilgi ölçeğinde ise 0,24 ile 0,72 arasında değiştiği ve t-değerlerinin anlamlı ($p<.001$) olduğu görülmektedir (Sucuoğlu vd., 2015). Bu yüzden anne ilgi ve baba ilgi ölçeğindeki maddelerin güvenirliklerinin yüksek ve benzer davranışı ölçmeye yönelik oldukları söylenebilir. Baba ilgi ölçeğinin 40 maddelik toplam iç tutarlık katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına dair iç tutarlılık katsayıları ise; "Davranış geliştirmeye yönelik ilgi" alt faktörü için 0,94; "Kontrole yönelik ilgi" alt faktörü için 0,89 ve "Okula yönelik ilgi" alt faktör için 0,85 olarak bulunmuştur (Sucuoğlu vd., 2015). Bu değerlere göre Baba ilgi ölçeğinin güvenirlik düzeyi için kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği iki ayrı ölçek olarak ele alınmıştır. Anne ilgi ölçeği; kontrole yönelik ilgi, davranış geliştirmeye yönelik ilgi, okula yönelik ilgi ve ilgileri geliştirmeye yönelik ilgi olmak üzere 4 alt boyut ve 34 maddeden oluşmaktadır. Baba ilgi ölçeği ise; kontrole yönelik ilgi, davranış geliştirmeye yönelik ilgi, okula yönelik ilgi olmak üzere 3 alt boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte; anne babaların çocuklarına yönelik ilgilerini değerlendirmek için çok sık (1), sık (2), bazen (3), az (4), hiç (5) şeklinde seçeneklerle belirtilmiş yani 5‟li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Baba ilgi ölçeği okul öncesi eğitim alan 4-6 Yaş çocukların babalarının ilgi düzeyini ölçmek amacıyla babalara uygulanmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel analizleri yapılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Baba ilgi ölçeğinin bu araştırma kapsamında elde edilen güvenirlik değerleri Tablo 2 de belirtildiği gibidir.

Tablo 2

Baba İlgi Ölçeği

Güvenirlik Katsayısı	Davranış	Kontrol	Okul	Ölçek Toplam
Cronbach's ($\propto$)	0,905	0,833	0,889	0,945
McDonald's (ω)	0,912	0,840	0,890	0,951

Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutlarına ait güvenirlik katsayıları yüksek seviyede yani kabul edilebilir düzeydedir.

3.3.3. Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

Okul öncesi eğitim alan 48-72 aylık çocukların babalarıyla iletişimlerini değerlendirmek amacıyla Arabacı ve Ömeroğlu (2016) tarafından geliştirilen Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı ilgili izin ve onay alınarak kullanılmıştır.

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) Arabacı ve Ömeroğlu (2016) tarafından 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerine yönelik davranışların değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. 37 maddeden oluşan ölçeğin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati olmak üzere beş alt boyutu mevcuttur. 5'li Likert tipi derecelendirmeye dayanan ölçeğin konuşma alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .67, dinleme alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .70, mesaj alt boyutu için

iç tutarlılık katsayısı .60, sözsüz iletişim alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .56, ve empati alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .73 olarak belirlenmiştir (Arabacı ve Ömeroğlu. 2016).

ABÇİDA, anne-babaların formu doldurmasına dayalı bir kağıt-kalem testidir. Cevapları uygulama formu üzerine işaretlenebilen ölçek, "Her zaman-5 puan" ile "Hiçbir zaman-1 puan" arasında değişen beşli likert tipindedir. Anne-babalara bireysel ya da grup olarak uygulanabilen araçta; konuşma alt boyutunda sekiz, dinleme alt boyutunda altı, mesaj alt boyutunda sekiz, sözsüz iletişim alt boyutunda altı ve empati alt boyutunda dokuz madde bulunmaktadır. Alt boyuttaki bazı maddeler iletişim sırasındaki olumsuz davranışları ifade ettiği için ters olarak kodlanmaktadır. Ölçme aracında toplam bir puan bulunmamaktadır. Alınan yüksek puan, ilgili alt boyuta ilişkin olumlu iletişim özelliğini ifade etmektedir. Tersi durum, iletişimin ilgili alt boyutuna ilişkin yetersizlik ve aksayan yönler olduğu şeklinde ifade edilmektedir.

Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş çocukların babalarının çocuklarıyla iletişimini değerlendirmek amacıyla babalara uygulanmıştır. Toplanacak verilerin istatistiksel analizleri yapılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracının bu araştırma kapsamında elde edilen güvenirlik değerleri Tablo 3 te belirtildiği gibidir.

Tablo 3

ABÇİDA

Güvenirlik Katsayısı	Konuşma	Dinleme	Mesaj	Sözsüz İletişim	Empati
Cronbach's ($\propto$)	0,774	0,774	0,613	0,615	0,762
McDonald's (ω)	0,784	0,790	0,651	0,648	0,792

Cronbach Alpha güvenirlik katsayılarının ,70 - ,90 aralığında çıkması yüksek düzeyde güvenirliği, ,30 - ,70 aralığında çıkması orta düzeyde güvenirliği, ,01 - ,29 aralığında çıkması da düşük düzeyde güvenirliği ifade etmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). ABÇİDA ölçeğine ait güvenirlik değerleri Mesaj ve Sözsüz İletişim boyutlarında orta, diğer boyutlarda kabul yüksek düzeydedir. Tüm boyutlardan elde edilen güvenirlik katsayıları kabul edilebilir düzeydedir.

3.3.4. Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği (Öğretmen Formu)

Okul öncesi eğitim alan 48-72 aylık çocukların akran ilişkilerini ortaya koymak amacıyla 2022 yılında Kanmaz ve Tezel Şahin tarafından geliştirilen Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği, 37 maddeden oluşmakta ve 5'li likert tipindedir. Sosyal etkileşim, zorba çocuk ve mağdur çocuk olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Zorba çocuk ve mağdur çocuk alt boyutlarında hiçbir zaman 5, her zaman 1 puanlaması yapılırken; sosyal etkileşim alt boyutunda hiçbir zaman 1, her zaman 5 puanlaması yapılmaktadır. İç tutarlılık kat sayısı (cronbach alfa katsayısı) 0.97 olup, alt boyutların iç tutarlılık değeri zorba çocuk alt boyutu için 0.98, sosyal etkileşim boyutu için 0.97 ve mağdur çocuk için 0.97 olarak bulunmuştur. Araştırma sonuçları okul öncesinde akran ilişkileri ölçeği öğretmen formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu, 4-6 yaş aralığında eğitim veren okul öncesi öğretmenleri tarafından akran ilişkilerinin belirlenmesinde kullanılabileceğini göstermektedir (Kanmaz ve Tezel Şahin, 2022).

Akran İlişkileri Ölçeğinin bu araştırma kapsamında elde edilen güvenirlik değerleri Tablo 4 te belirtildiği gibidir.

Tablo 4

Akran İlişkileri Ölçeği

Güvenirlik Katsayısı	Zorba Çocuk	Sosyal Etkileşim	Mağdur Çocuk	Ölçek Toplam
Cronbach's ($\propto$)	0,968	0,949	0,835	0,842
McDonald's (ω)	0,971	0,952	0,840	0,903

Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait güvenirlik katsayıları yüksek seviyede yani kabul edilebilir düzeydedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak ölçekler için mail yoluyla gerekli izinler alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın yapılması için Gazi Üniversitesi Etik Kurulu ve MEB'den gerekli izinler alınarak, araştırmacı tarafından ilgili okullarda uygulama yapılmıştır. Uygulama yapılırken çocukların ve babalarının gönüllülük esasına göre hareket etmeleri şeklinde bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Çalışma grubu seçilen okulların okul öncesi öğretmenleri ve idarecileriyle görüşülerek çalışma hakkında bilgi paylaşılmıştır. Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği-Baba İlgi Ölçeği ve Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı için

öğretmenlerle görüşülerek okul öncesi eğitime devam eden çocukların babaları ile iletişime geçilmiştir. Babalara çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmaya gönüllü katılımları için Baba Onam Formlarını doldurmaları istenmiştir. Çocuğa Yönelik Anne Baba İlgisi Ölçeği-Baba İlgi Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı ve genel bilgi formu araştırmacı tarafından babalara verilmiş ve babalar tarafından doldurulmuştur. Akran İlişkileri Ölçeği (öğretmen formu) araştırmacı tarafından öğretmenlere verilmiş, gerekli açıklamalar yapılarak, öğretmenler tarafından doldurulmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın bu bölümünde ABÇİDA, Baba İlgi Ölçeği ve Akran İlişkileri Ölçeği genel ve alt boyutlarının betimsel istatistiklerine, puan dağılımlarına yönelik bilgiler verilmiştir. İstatistiklerden elde edilen bulgular Tablo 5'te paylaşılmıştır.

Tablo 5

ABÇİDA, Baba İlgi ve Akran İlişkileri Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Boyutlar	N	$\bar{X}$	Medyan	Mod	SS	Min	Max	Çarp.	Basık.	ShapiroWilk(W)
Konuşma	344	33.85	34.00	37.00	4.05	20.00	40.0	-0.46	-0.28	0.96*
Dinleme	344	26.81	27.00	30.00	2.80	18.00	30.0	-0.80	0.06	0.91*
Mesaj	344	32.92	33.00	32.00	3.82	19.00	40.0	-0.43	0.21	0.96*
Sözsüz İletişim	344	26.25	27.00	28.00	2.74	18.00	30.0	-0.61	-0.27	0.91*
Empati	344	35.20	36.00	37.00	5.26	20.00	45.0	-0.35	-0.41	0.97*
Davranış	344	67.06	68.00	73.00	8.69	35.00	80.0	-0.72	0.26	0.94*
Kontrol	344	48.33	49.00	54.00	5.35	28.00	55.0	-0.93	0.67	0.97*
Okul	344	39.98	41.00	48.00	11.10	14.00	64.0	-0.24	-0.69	0.95*
Ölçek Toplam	344	155.37	157.00	175.00	22.72	80.00	199.0	-0.46	-0.24	0.92*
Zorba Çocuk	344	25.62	20.00	17.00	11.69	17.00	73.0	1.72	2.61	0.98*
Sosyal Etkileşim	344	66.88	68.00	80.00	11.45	33.00	80.0	-0.70	-0.25	0.97*
Mağdur Çocuk	344	5.57	4.00	4.00	2.25	4.00	14.0	1.35	1.01	0.75*
Ölçek Toplam	344	98.06	99.00	101.00	12.55	57.00	138.0	0.15	1.62	0.91*

Araştırmada yürütülecek analizlerde tercih edilecek parametrik ve parametrik olmayan yöntemler için ölçek puan dağılımının normalliği bakılmış, uç değer ve kayıp veri analizi yapılmıştır. Puan dağılımının normalliğine karar verirken eğilim ölçülerinin (ortalama, ortanca, mod) birbirine olan yakınlığı, Shopira-Wilk testi anlamlığı, çarpıklık-basıklık katsayılarının büyüklükleri dikkate alınmıştır. Verilerin uç değer özelliği gösterip

göstermediği standart puanlar türünden değerlendirilmiştir. Tablo 5'deki veriler incelendiğinde her bir boyut ve alt boyut ortalama, ortanca ve tepe değerin birbirine seyrettiği görülmüştür. Zorba Çocuk ve Mağdur Çocuk alt boyutları hariç her bir puanın çarpıklık ve basıklık katsayıları [-1, 1] sınırları dahilinde yer edinmiştir. Shopira-Wilk testi sonuçları ise tüm boyutlar için istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$). Bu durum dağılımların normallikten sapmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Farklı yaklaşımları dikkate alarak verilen kararın puanların normal dağılımdan aşırı sapmadığıdır. Bundan dolayı araştırma genelinde parametrik test yaklaşımları tercih edilmiştir. Ayrıca uç değer analizi için ait puanlar standart puanlara dönüştürülmüş ve tüm standart puanlar [-3, 3] aralığında yer alacak şekilde 10 verinin analizlere dahil edilmemesine karar verilmiştir. Verilerde iki verinin 6 ve 55 olarak hatalı girildiği tespit edilmiş bu veriler 5 olarak düzeltilmiştir.

Bu araştırma kapsamında, ölçeklerden ve alt boyutlarından toplanan puanların bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, vb.) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve İlişkisiz Örneklemler t Testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre alt gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık çıkması durumunda, farklılığın hangi alt grup lehine veya aleyhine olduğunu belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan tüm analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Araştırma amaçlarında sorgulanan değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için de Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde; elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistiklere, araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, baba-çocuk iletişimi ve çocuk-akran ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın bulguları aşağıdaki şekilde ele alınmıştır:

1. Babaların ilgi düzeylerine ilişkin betimsel istatistiklere tablo 6'da yer verilmiştir.
2. Babaların ilgi düzeylerinin demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocukla geçirdiği süre) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara tablo 7 – tablo 13'de yer verilmiştir.
3. Babaların çocuklarıyla iletişimlerine ilişkin betimsel istatistiklere tablo 14'de yer verilmiştir.
4. Babaların çocuklarıyla iletişimlerinin demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocukla geçirdiği süre) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara tablo 15 – tablo 21'de yer verilmiştir.
5. Çocukların akran ilişkilerine ilişkin betimsel istatistiklere tablo 22'de yer verilmiştir.
6. Çocukların akran ilişkilerinin demografik özelliklere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara tablo 23 – tablo 28'de yer verilmiştir.

7. Babaların ilgi düzeyleri ile çocuklarıyla iletişimleri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgulara tablo 29'da yer verilmiştir.
8. Babaların ilgi düzeyleri ile çocukların akran ilişkileri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgulara tablo 30'da yer verilmiştir
9. Babaların çocuklarıyla iletişimleri ile çocukların akran ilişkileri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgulara tablo 31'de yer verilmiştir

4.1. Baba İlgi Düzeylerine Yönelik Bulgular

Baba İlgi Ölçeği kullanılarak babaların okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocuklarına yönelik ilgi düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin uygulandığı 344 babaya ait veriler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Baba İlgi Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler

Boyutlar	N	Madde Sayısı	$\bar{X}$	Ortanca	Tepe Değer	SS	Min	Max
Davranış	344	16	67,1	68,0	73,0	8,69	35,0	80,0
Kontrol	344	11	48,3	49,0	54,0	5,35	28,0	55,0
Okul	344	13	40,0	41,0	48,0	11,10	14,0	64,0
Ölçek Toplam	344	40	155,4	157,0	175,0	22,72	80,0	199,0

Baba İlgi Ölçeği 3 alt boyut ve 40 maddeden oluşan genel puan elde edilebilen bir ölçektir. Ölçekteki her bir madde "çok sık", "sık", "bazen", "az" ve "hiç" şeklinde 5'li likert tipinde derecelendirilmiştir. Baba İlgi Ölçeğinden elde edilebilecek en düşük puan 40 iken en yüksek puan 200'dür. Ölçekten edinilen puanlar arttıkça baba ilgisinin arttığı şekilde yorumlanmaktadır. Tablo 6'daki veriler incelendiğinde Baba İlgi Ölçeği genelinden elde edilen ortalama puan 155,4 olarak görülmektedir. Ortalamanın ölçek derecelendirmesinde karşılığı "sık" olmakta babaların çocuklarına olan genel ilgisinin yüksek seviyede olduğu şeklinde yorumlanabilir. İstatistikler alt boyutlar özelinde incelendiğinde: Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgi alt boyutu 16 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek puan aralığı 16-80 (sınırlar dahil) olmaktadır. Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgi alt boyutunda en düşük puan 35, en yüksek puan 80 olarak gözlenmiş, alt boyuta yönelik ortalama puan 67,1 olmuştur. Bu ortalamanın ölçek derecelendirmesindeki karşılığı "çok

sık" a denk gelmektedir. Alt boyuta yönelik yapılacak yorumlama babaların çocuklarına yönelik davranış geliştirmeye yönelik ilgilerinin en yüksek düzeyde olduğudur. Kontrole Yönelik İlgi alt boyutu 11 maddeden oluşmakta alınabilecek puanlar 11-55 arasında yer almaktadır. Örneklemden elde edilen en düşük ve en yüksek puanlar 28 ve 55 olmuştur. Boyutun ortalama puanı 48,30 olup likert derecelendirmesindeki karşılığı "çok sık" a işaret etmektedir. Bu durum babaların çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye yönelik ilgilerinin çok yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Okula Yönelik İlgi alt boyutu 13 maddeden oluşmakta ve alınabilecek puanlar 13-65 aralığında değişmektedir. Örneklemde gözlenen Okula Yönelik İlgi boyutunda en düşük ve en yüksek değerleri 14 ve 64'tür. Boyutun ortalama puanı 40,0 olarak gözlenmiş ölçek tanımlamasındaki karşılığı "sık" tır. Bu durum için yapılabilecek yorumlama babaların okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocuklarının okul yaşantılarına yönelik ilgilerinin yüksek olduğu şeklindedir.

Baba İlgi Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre İstatistik Sonuçları

Baba İlgi Ölçeğinden babaların kendilerini değerlendirmelerine yönelik elde edilen puanlarının çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocukla geçirdiği süre değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

Baba İlgi Ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz örneklemler t testi ile incelenmiş, bulgular Tablo 7'de paylaşılmıştır.

Tablo 7

Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Davranış	Kız	172	66,8	8,00	-0,47	0,638
	Erkek	172	67,3	9,35		
Kontrol	Kız	172	48,5	5,02	0,51	0,608
	Erkek	172	48,2	5,67		
Okul	Kız	172	40,0	10,83	0,02	0,981
	Erkek	172	40,0	11,40		
Ölçek Toplam	Kız	172	155,3	21,11	-0,04	0,962
	Erkek	172	155,4	24,29		

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde kız çocuk sahibi babalar ile erkek çocuk sahibi olan babaların ölçek ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları neredeyse eşdeğer çıkmıştır. Cinsiyete göre oluşan bu küçük ortalamalar arası farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Baba İlgi Ölçeği puanlarının çocuğun yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Çocuğun Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Davranış	4 Yaş	77	65,5	9,54	1,805	0.166
	5 Yaş	120	67,1	7,89		
	6 Yaş	147	67,9	8,81		
Kontrol	4 Yaş	77	48,4	5,72	0,075	0.927
	5 Yaş	120	48,2	5,25		
	6 Yaş	147	48,4	5,26		
Okul	4 Yaş	77	39,7	10,40	0,481	0.618
	5 Yaş	120	39,3	11,07		
	6 Yaş	147	40,6	11,51		
Ölçek Toplam	4 Yaş	77	153,7	23,61	0,622	0.537
	5 Yaş	120	154,6	21,76		
	6 Yaş	147	156,9	23,08		

Tablo 8 verileri incelendiğinde çocuğun yaşı değişkeni kategorilerinde baba ilgisi puan ortalamaları küçük değişiklikler göstermiştir. Babalarının ilgisinin çocuklarının yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermediği görülmektedir ($p > 0{,}05$).

Baba İlgi Ölçeği puanlarının çocuğun doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

Baba İlgi Ölçeğinin Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Davranış	İlk	168	67,2	8,62	0,828	0,438
	İkinci	124	67,6	8,47		
	Üçüncü ve üzeri	52	65,4	9,39		
Kontrol	İlk	168	48,2	5,25	1,039	0,355
	İkinci	124	49,0	5,19		
	Üçüncü ve üzeri	52	47,1	5,87		
Okul	İlk	168	40,4	11,18	1,696	0,185
	İkinci	124	40,6	11,01		
	Üçüncü ve üzeri	52	37,2	10,83		
Ölçek Toplam	İlk	168	155,8	22,71	0,093	0,911
	İkinci	124	157,2	22,51		
	Üçüncü ve üzeri	52	149,7	22,84		

Tablo 9 incelendiğinde baba ilgisinin çocuğun doğum sırası değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p > 0{,}05$). Babaların ilgi puanları doğum

sırası 3 ve üzerinde olan çocukları için azalış göstermiş olsa da bu fark anlamlı bulunmamıştır.

Baba İlgi Ölçeğinden elde edilen puanların bir diğer değişken olan çocuğun kardeş sayısına göre nasıl ayrıştığına tek yönlü varyans analizi ile bakılmış, bulgular Tablo 10'da paylaşılmıştır.

Tablo 10

Baba İlgi Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Davranış	Kardeşi Olmayan	86	68,3	7,33	1,47	0.230
	1 kardeş	172	67,0	8,89		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	66,0	9,47		
Kontrol	Kardeşi Olmayan	86	49,2	4,36	2,53	0.081
	1 kardeş	172	48,3	5,35		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	47,4	6,09		
Okul	Kardeşi Olmayan	86	42,2	10,36	2,77	0,064
	1 kardeş	172	39,8	11,14		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	38,2	11,50		
Ölçek Toplam	Kardeşi Olmayan	86	159,7	19,78	2,72	0,067
	1 kardeş	172	155,1	23,02		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	151,7	24,37		

Tablo 10'da sunulan verilerden hareketle baba ilgisinin babanın sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça çocuğuna gösterdiği ilgi puanlarının azalış gösterdiği görülmektedir. Ancak bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0{,}05$).

Baba İlgi Ölçeğinden elde edilen puanların babanın yaşına göre nasıl farklılaştığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş, çıktılar Tablo 11'de tablolaştırılmıştır.

Tablo 11

Baba İlgi Ölçeğinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Babanın Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Davranış	18-34	142	66,8	8,99		
	35-44	169	67,3	8,49	0,143	0.866
	45 ve üzeri	33	66,9	8,63		
Kontrol	18-34	142	48,2	5,26		
	35-44	169	48,4	5,49	0,047	0.953
	45 ve üzeri	33	48,3	5,13		
Okul	18-34	142	39,1	10,99		
	35-44	169	40,9	11,06	1,118	0.328
	45 ve üzeri	33	39,3	11,73		
Ölçek Toplam	18-34	142	154,1	22,70		
	35-44	169	156,6	22,92	0,503	0.604
	45 ve üzeri	33	154,5	22,15		

Tablo 11'e göre babaların yaşına göre ölçek puanı arasında aynı yönlü bir değişim gözlenememektedir. Babaların yaşlarına göre çocuklarına gösterdikleri ilgi ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamıştır$(p > 0{,}05)$. Babanın yaşı değişkeninin çocuklarına olan ilgisi üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Baba İlgi Ölçeği puanlarının babaların öğrenim durumlarına göre nasıl farklılaştığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş. Bulgular Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

Baba İlgi Ölçeğinin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Davranış	Temel Eğitim	70	67,7	8,28		
	Lise	107	67,2	8,61	0,368	0.692
	Ön Lisans ve üzeri	167	66,7	8,94		
Kontrol	Temel Eğitim	70	48,2	5,37		
	Lise	107	48,2	5,42	0,141	0.869
	Ön Lisans ve üzeri	167	48,5	5,32		
Okul	Temel Eğitim	70	38,9	11,14		
	Lise	107	38,7	11,08	2,255	0.106
	Ön Lisans ve üzeri	167	41,3	11,01		
Ölçek Toplam	Temel Eğitim	70	154,8	22,32		
	Lise	107	154,1	22,64	0,390	0.677
	Ön Lisans ve üzeri	167	156,5	23,03		

Tablo 12'ye göre babaların öğrenim durumu değişkeninin kategorilerinde çocuklarına gösterdikleri ilgi puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir $(p > 0{,}05)$. Babaların öğrenim düzeyinin çocuklarına gösterdikleri ilgi üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Babaların çocukları ile geçirdikleri sürenin baba ilgi puanları üzerindeki anlamlı etkisi olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Bulgular Tablo 13'de paylaşılmıştır.

Tablo 13

Baba İlgi Ölçeğinin Çocukla Geçirilen Süre Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Çocukla Geçirilen Süre	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Davranış	1 Saat Altı	34	60,9	10,28	9,72	0.001
	1-2 Saat	100	65,7	8,27		
	3 Saat	100	68,3	8,04		
	4 Saat ve üzeri	110	69,0	8,14		
Kontrol	1 Saat Altı	34	45,0	6,48	6,61	0.001
	1-2 Saat	100	47,8	5,03		
	3 Saat	100	48,8	4,78		
	4 Saat ve üzeri	110	49,4	5,35		
Okul	1 Saat Altı	34	32,2	11,40	11,195	0.001
	1-2 Saat	100	37,8	10,94		
	3 Saat	100	41,5	10,15		
	4 Saat ve üzeri	110	43,0	10,55		
Ölçek Toplamı	1 Saat Altı	34	138,1	25,14	11,907	0.001
	1-2 Saat	100	151,3	21,64		
	3 Saat	100	158,6	20,33		
	4 Saat ve üzeri	110	161,4	21,87		

Tablo 13'deki veriler incelendiğinde Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puanların çocukla geçirilen süre kategorilerindeki ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür $(p < 0{,}05)$. Pratik olarak anlamlılıklar incelendiğinde etki büyüklüklerinin $(\eta^2 = 0{,}061 - 0{,}099)$ aralığında düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. İstatistiksel anlamlılığın çocukla geçirilen süre değişkeninin hangi kategorileri arasında olduğunu belirlemek için Tukey testinden yararlanılmıştır. Tukey testi sonucunda neredeyse tüm 1 saat ve altında geçirilen süreyle diğer kategoriler arasında istatistiksel olarak anlamlılık elde edilmiştir. Tablodan varılacak genel sonuç babaların okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş arasındaki çocukları ile geçirdikleri süre arttıkça ilgi düzeyi puanlarında da artışlar elde edilecektir.

4.2. Baba Çocuk İletişimine Yönelik Bulgular

Okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocukların Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracından baba ve çocuk iletişimine ait puanlar değerlendirilmiştir. Ölçeğin uygulandığı 344 babaya ait veriler Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14

ABÇİDA'ya Ait Betimsel İstatistikler

Boyutlar	N	Madde Sayısı	$\bar{X}$	Ortanca	Tepe Değer	SS	Min	Max
Konuşma	344	8	33,8	34,0	37,0	4,05	20,0	40,0
Dinleme	344	6	26,8	27,0	30,0	2,80	18,0	30,0
Mesaj	344	8	32,9	33,0	32,0	3,82	19,0	40,0
Sözsüz İletişim	344	6	26,3	27,0	28,0	2,74	18,0	30,0
Empati	344	9	35,2	36,0	37,0	5,26	20,0	45,0

ABÇİDA 5 boyut ve 37 maddeden oluşan ölçeğin geneline yönelik toplam puanın elde edilemediği bir ölçme aracıdır. Ölçekteki her bir madde "her zaman", "sık sık", "ara sıra", "nadiren" ve "hiçbir zaman" şeklinde 5'li likert tipinde tanımlanmıştır. ABÇİDA'dan elde edilebilecek en düşük puan 37 en yüksek puan 185'tir. Boyutlara ait puanların değerlendirilmesinde yüksek puanlar iletişimde olumlu tutumu tanımlamaktadır. Tablo 14'deki veriler incelendiğinde Konuşma boyutunda elde edilebilecek puanlar 8-40 (sınırlar dahil) arasındadır. Örneklemden ulaşılan en yüksek puan 40, en düşük 20 olmuştur. Boyutun ortalaması ise 33,8 olarak gözlenmiştir. Ortalamanın ölçekteki karşılığı "her zaman" derecesine denk gelmektedir. Uygulamanın yapıldığı babaların çocuklarıyla konuşarak kurduğu iletişimlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Dinleme boyutunda alınabilecek puanlar 6-30 arasında yer almaktadır. Araştırmada elde edilen en küçük puan 18, en büyük 30 olmuştur. 26,8 olarak gözlenen boyut puan ortalamasının ölçekte tanımlı olduğu derece "her zaman" dır. Uygulamaya katılan babaların çocuklarıyla dinleyerek kurduğu iletişimin çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Mesaj boyutunda ise alınabilecek puan aralığı 8-40'tır. Verilerden ulaşılan en düşük puan 19, en yüksek puan 40 olmuştur. Boyuta yönelik puan ortalaması ise 32,9 olarak ulaşılmıştır. Ortalamanın ölçek derecelendirmesindeki karşılığı "her zaman" dır. Bu durum babaların çocuklarıyla mesaj yoluyla kurduğu iletişimin çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Sözsüz iletişim boyutunda alınabilecek puan aralığı 6-30'dur. Ölçme yoluyla Sözsüz İletişim boyutunda ulaşılan puanlar en küçük 18, en büyük 30 olmuştur. Ölçek ortalaması 26,3 olarak ulaşılmış ve bu ortalamanın derece karşılığı "her zaman" olmuştur. Sözsüz İletişim boyutunun ortalamasına yönelik yapılacak yorumlama babaların çocukları ile kurduğu sözsüz iletiye dayalı iletişimin çok yüksek düzeyde kurulduğudur. Empati boyutunda edinilebilecek puan aralığı 9-45 iken örneklemden elde edilen en düşük ve en yüksek puanlar sırasıyla 20 ve 45

olmuştur. Empati boyutunun ortalaması 35,2 olmuş, ortalamanın karşılığı "sık sık" derecesidir. Bu ortalamaya bakılarak baba çocuk iletişiminde babaların empati duygusunu sıkça işe koştukları düşünülebilir.

Baba Çocuk İletişiminin Demografik Özelliklere Göre İstatistik Sonuçları

ABÇİDA'dan babaların çocuklarıyla iletişimlerini değerlendirmelerine yönelik elde edilen puanlarının çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın çocukla geçirdiği süre değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

ABÇİDA alt boyutlarına ait puan ortalamalarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz örneklemler t testi ile analiz edilmiş bulgular Tablo 15'de paylaşılmıştır.

Tablo 15

ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Konuşma	Kız	172	33,8	3,78	-0,253	0,801
	Erkek	172	33,9	4,31		
Dinleme	Kız	172	26,7	2,87	-0,576	0,565
	Erkek	172	26,9	2,75		
Mesaj	Kız	172	32,9	3,79	0,127	0,899
	Erkek	172	32,9	3,87		
Sözsüz İletişim	Kız	172	26,3	2,65	0,197	0,844
	Erkek	172	26,2	2,83		
Empati	Kız	172	35,0	5,29	-0,533	0,594
	Erkek	172	35,3	5,24		

Tablo 15'deki verilere göre boyutların çocuğun cinsiyetine göre ortalamaları Konuşma, Dinleme, Empati boyutlarında erkekler lehine farklılaşma gösterirken, Sözsüz İletişim'de kızlar lehine farklılaşma göstermiştir, Mesaj boyutunda kız ve erkek ortalamaları eşit çıkmıştır. Boyutlarda görülen puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşmaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ölçek puanlarının çocuğun yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Analizden elde edilen veriler Tablo 16'da paylaşılmıştır.

Tablo 16

ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Çocuğun Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	4 Yaş	77	33,7	4,05	0,132	0.876
	5 Yaş	120	33,8	4,25		
	6 Yaş	147	34,0	3,89		
Dinleme	4 Yaş	77	26,6	3,19	0,423	0.656
	5 Yaş	120	26,7	2,73		
	6 Yaş	147	27,0	2,65		
Mesaj	4 Yaş	77	33,0	3,94	0,051	0.951
	5 Yaş	120	32,9	3,80		
	6 Yaş	147	32,9	3,80		
Sözsüz İletişim	4 Yaş	77	25,6	2,88	2,315	0.101
	5 Yaş	120	26,4	2,63		
	6 Yaş	147	26,4	2,72		
Empati	4 Yaş	77	34,1	5,82	1,769	0.173
	5 Yaş	120	35,4	4,87		
	6 Yaş	147	35,6	5,21		

Tablo 16'daki veriler ele alındığında yaş kategorilerindeki puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamıştır. Yaş arttıkça Mesaj ve Sözsüz İletişim boyutları haricinde yaş ile birlikte puan ortalamalarının da arttığı gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasında oluşan bu farkların yaş değişkeni kaynaklı olmadığı farklı bir örneklem seçiminde sonuçların küçük yaşa göre farklılaşabileceği anlamı çıkmaktadır.

Ölçek puanlarının kuramsal olarak ilişkili bir diğer değişken olarak çocuğun doğum sırasına göre nasıl farklılaştığına Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmış ve bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17

ABÇİDA Boyutlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	İlk	168	33,9	4,18	0,455	0,635
	İkinci	124	34,0	3,99		
	Üçüncü ve üzeri	52	33,4	3,79		
Dinleme	İlk	168	26,9	2,86	0,422	0,656
	İkinci	124	26,7	2,75		
	Üçüncü ve üzeri	52	26,6	2,80		
Mesaj	İlk	168	32,5	4,01	2,357	0,096
	İkinci	124	33,4	3,83		
	Üçüncü ve üzeri	52	33,1	2,99		
Sözsüz İletişim	İlk	168	26,2	2,77	0,055	0,946
	İkinci	124	26,3	2,65		
	Üçüncü ve üzeri	52	26,2	2,92		
Empati	İlk	168	35,3	5,27	0,1708	0,843
	İkinci	124	35,2	5,31		
	Üçüncü ve üzeri	52	34,8	5,14		

Tablo 17'deki veriler ışığında çocukların doğum sırası kategorilerindeki puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı ayrışma göstermemiştir. Çocuklarının dünyaya geliş sırasının babaların çocuklarıyla kurduğu iletişim puanlarına etki etmediği söylenebilir.

Ölçek puan ortalamalarının çocukların kardeş sayısı değişkenine göre nasıl farklılaştığına Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmıştır. Analiz bulguları Tablo 18'de paylaşılmıştır.

Tablo 18

ABÇİDA Boyutlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Konuşma	Kardeşi Olmayan	86	34,4	3,83	0,991	0,372
	1 kardeş	172	33,6	4,10		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	33,7	4,15		
Dinleme	Kardeşi Olmayan	86	27,3	2,55	1,726	0,180
	1 kardeş	172	26,8	2,89		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	26,5	2,84		
Mesaj	Kardeşi Olmayan	86	32,5	3,89	1,491	0,227
	1 kardeş	172	32,8	4,03		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	33,5	3,26		
Sözsüz İletişim	Kardeşi Olmayan	86	26,6	2,51	0,913	0,402
	1 kardeş	172	26,1	2,80		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	26,3	2,83		
Empati	Kardeşi Olmayan	86	34,4	3,83	0,313	0,731
	1 kardeş	172	33,6	4,10		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	33,7	4,15		

Tablo 18'e göre ABÇİDA boyut puanları kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Kardeş sayısı değişkeni okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocukların babalarıyla kurdukları iletişim üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Ölçek puanlarının babaların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı ayrışma gösterip göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi ile test edilmiştir. Bulgular Tablo 19'da paylaşılmıştır.

Tablo 19

ABÇİDA Boyutlarının Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Babanın Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	18-34	142	33,1	4,24		
	35-44	169	34,2	3,91	5,323	0.005
	45 ve üzeri	33	35,4	3,25		
Dinleme	18-34	142	26,6	3,03		
	35-44	169	26,9	2,72	1,279	0.280
	45 ve üzeri	33	27,4	2,08		
Mesaj	18-34	142	32,8	4,16		
	35-44	169	32,9	3,62	0,665	0.515
	45 ve üzeri	33	33,6	3,33		
Sözsüz İletişim	18-34	142	25,8	2,83		
	35-44	169	26,4	2,72	3,846	0.022
	45 ve üzeri	33	27,1	2,12		
Empati	18-34	142	34,4	5,65		
	35-44	169	35,8	4,69	3,173	0.043
	45 ve üzeri	33	35,7	5,88		

Tablo 19'a göre ABÇİDA Konuşma, Sözsüz İletişim ve Empati boyutlarından elde edilen puan ortalamaları babanın yaşı kategorilerinde istatistiksel anlamlı olarak farklılaşma göstermiştir ($p<0,05$). Babanın yaşı kategorilerindeki ortalamalar arasındaki istatistiksel olarak anlamlı olan farklılık bir de pratikte anlamla değerlendirilmiştir. Pratik anlamlılık olarak değerlendirilen etki büyüklüğü Konuşma boyutunda düşük etki büyüklüğünde ($\eta^2 = 0,030$), Sözsüz İletişim boyutunda düşük etki büyüklüğünde ($\eta^2 = 0,022$), Empati boyutunda düşük etki büyüklüğünde olduğu görülmüştür ($\eta^2 = 0,018$). İstatistiksel olarak anlamlı bulunan farklılığın hangi kategoriler arasında kaynaklandığının belirlenmesi için Tukey ikili karşılaştırma testinden yararlanılmıştır. Konuşma boyutunda yapılan analiz neticesinde, babalar ve çocukları arasındaki iletişim puanları yaşları 45 ve üzerinde olan ile 18-34 olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($t = -2,95\ p < 0,05$). Sözsüz İletişim boyutunda da yaşı 45 ve üzerinde olanlar ile 18-34 olanlar arasında anlamlı ayrışma elde edilmiştir ($t = -2,47\ p < 0,05$). Empati boyutunda ise istatistiksel

olarak anlamlı farklılık yaşı 18-34 ve 35-44 olan babalar arasında elde edilmiştir ($t = -2{,}44\ p < 0{,}05$).

ABÇİDA puanlarının babanım öğrenim durumuna göre nasıl farklılaştığının tespitine Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmıştır. Çıktılar Tablo 20'de paylaşılmıştır.

Tablo 20

ABÇİDA Boyutlarının Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	Temel Eğitim	70	34,3	4,23	0,693	0.501
	Lise	107	33,8	4,12		
	Ön Lisans ve üzeri	167	33,6	3,92		
Dinleme	Temel Eğitim	70	27,4	2,78	1,840	0.162
	Lise	107	26,6	2,93		
	Ön Lisans ve üzeri	167	26,7	2,72		
Mesaj	Temel Eğitim	70	32,4	3,11	3,703	0.026
	Lise	107	33,1	3,78		
	Ön Lisans ve üzeri	167	33,8	4,07		
Sözsüz İletişim	Temel Eğitim	70	25,9	3,04	0,529	0.590
	Lise	107	26,3	2,73		
	Ön Lisans ve üzeri	167	26,4	2,62		
Empati	Temel Eğitim	70	35,3	5,52	0,023	0.977
	Lise	107	35,2	5,73		
	Ön Lisans ve üzeri	167	35,1	4,84		

Tablo 20'deki veriler incelendiğinde baba öğrenim durumu kategorilerinde istatistiksel olarak farklılaşma yalnızca Mesaj boyutunda elde edilmiştir ($p < 0{,}05$). Elde edilen anlamlı farklılaşmanın pratik anlamlılığının düşük etki büyüklüğünde olduğu görülmüştür ($\eta^2 = 0{,}018$). Farklılaşmanın hangi kategoriler arasında olduğuna ikili karşılaştırma testlerinden Tukey testi ile bakılmıştır, Öğrenim durumu temel eğitim olanlar ile Ön lisans ve üzerinde olan babaların ABÇİDA puan ortalamaları arasındaki 1,40'lık fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = 2{,}44\ p < 0{,}05$).

ABÇİDA puanlarının kategorik değişkenlerden babaların çocuklarıyla gün içinde geçirdiği süreye göre nasıl farklılaştığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile test edilmiş bulgular Tablo 21'de paylaşılmıştır.

Tablo 21

ABÇİDA Boyutlarının Çocukla Geçirilen Süre Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Çocukla Geçirilen Süre	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Konuşma	1 Saat Altı	34	32,1	5,03	2,38	0.070
	1-2 Saat	100	33,9	3,90		
	3 Saat	100	33,9	4,14		
	4 Saat ve üzeri	110	34,2	3,66		
Dinleme	1 Saat Altı	34	25,4	3,79	4,69	0.003
	1-2 Saat	100	26,7	2,81		
	3 Saat	100	26,8	2,72		
	4 Saat ve üzeri	110	27,4	2,35		
Mesaj	1 Saat Altı	34	31,1	4,84	3,02	0.030
	1-2 Saat	100	32,9	4,04		
	3 Saat	100	33,3	3,56		
	4 Saat ve üzeri	110	33,2	3,38		
Sözsüz İletişim	1 Saat Altı	34	24,6	3,59	6,86	0.001
	1-2 Saat	100	26,4	2,45		
	3 Saat	100	26,0	2,91		
	4 Saat ve üzeri	110	26,9	2,29		
Empati	1 Saat Altı	34	32,9	6,55	3,14	0.025
	1-2 Saat	100	35,1	5,31		
	3 Saat	100	35,1	4,90		
	4 Saat ve üzeri	110	36,1	4,91		

Tablo 21 verileri incelendiğinde ABÇİDA Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empati boyutlarından elde edilen puan ortalamaları çocukla geçirilen süre kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermiştir ($p<0,05$). Babaların çocuklarıyla geçirdiği süre arttıkça baba ile çocuk iletişimi puanları da artma eğiliminde olmuştur. İstatistiksel olarak anlamlı sonuçların elde edildiği boyutlarda pratik anlamlılıkların; Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empati boyutlarında ($\eta^2 = 0,061 - 0,099$) aralığında düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan farklılığın hangi kategoriler arasında kaynaklandığının belirlenmesi için Tukey ikili karşılaştırma testinden yararlanılmıştır. Dinleme boyutunda yapılan analiz neticesinde, Dinleme puan ortalamaları çocukları ile günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren ile bir saat altında zaman geçiren babalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Mesaj boyutunda günde 3 saat zaman geçiren ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında ve günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma elde edilmiştir. Sözsüz İletişim boyutunda günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren babalar ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma elde edilmiştir. Empati boyutunda da istatistiksel olarak anlamlı farklılık günde

4 saat ve üzeri zaman geçiren babalar ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında gözlemlenmiştir.

4.3. Çocuk Akran İlişkisine Yönelik Bulgular

Okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocukların Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formundan elde edilen puanlar değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin gözlemleri sonucunda 344 çocuktan edinilen veriler Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22**.** *Akran İlişkileri Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler*

Boyutlar	N	Madde Sayısı	$\bar{X}$	Ortanca	Tepe Değer	SS	Min	Max
Zorba Çocuk	344	17	25,62	20,00	17,00	11,69	17,00	73,0
Sosyal Etkileşim	344	16	66,88	68,00	80,00	11,45	33,00	80,0
Mağdur Çocuk	344	4	5,57	4,00	4,00	2,25	4,00	14,0
Ölçek Toplam	344	37	98,06	99,00	101,00	12,55	57,00	138,0

Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formu 3 alt boyut ve 37 maddeden oluşan genel puan elde edilebilen bir ölçektir. Ölçekteki her bir madde "hiçbir zaman", "çok az", "ara sıra", "çoğu zaman" ve "her zaman" şeklinde 5'li likert tipinde tanımlanmıştır. Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formundan elde edilebilecek en düşük puan 37 en yüksek puan 185'tir. Tablo 22'deki veriler incelendiğinde Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formunda ölçek genelinden elde edilen ortalama puan 98,06 olarak görülmektedir. Bu ortalama ölçek derecelendirmesinde karşılığı "ara sıra" olmakta ve ölçek merkez puanının yaklaşık %10 kadar üzerindedir, bu durum örneklemin akran ilişkilerinin ortalama düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. İstatistikler alt boyutlar özelinde incelenecek olursa: Zorba çocuk alt boyutu 17 maddeden oluşmakta ve bu boyuttan alınabilecek puan aralığı 17-85' dir (sınırlar dahil). Zorba çocuk alt boyutunda en düşük puan 17, en yüksek puan 73 olarak gözlenmiş, alt boyuta yönelik ortalama puan 25,62 olmuştur. Bu ortalamanın ölçek derecelendirmesindeki karşılığı "çok az" a denk gelmektedir. Bu durum öğretmenler tarafından değerlendiren öğrencilerin zorba çocuk özelliği genel anlamda düşük olduğu şekliyle yorumlanabilir. Sosyal etkileşim alt boyutu 16 maddeden oluşmakta alınabilecek puanlar 16-80 arasında yer almaktadır. Örneklemden elde edilen en düşük ve en yüksek puanlar 33 ve 80 olmuştur. Boyutun ortalama puanı 66,66 olup likert derecelendirmesindeki

karşılığı “her zaman” a işaret etmektedir. Bu durum örneklemin sosyal etkileşiminin yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Mağdur çocuk alt boyutu ise 4 maddeden oluşmakta alınabilecek puanlar 4-20 aralığındadır. Örneklemde gözlenen Mağdur çocuk en düşük ve en yüksek değerleri 4 ve 14’tür. Boyutun ortalama puanı 5, 57 olarak gözlenmiş ölçek tanımlamasındaki karşılığı “çok az” dır. Bu durum için yapılabilecek yorumlama verinin toplandığı örneklemde mağdur çocuk özelliği gösteren çocuk özelliğinin çok az olduğu şeklindedir.

Çocuk Akran İlişkisinin Demografik Özelliklere Göre İstatistik Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocukların Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formundan elde edilen puanların çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun doğum sırası, çocuğun kardeş sayısı, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

Akran ilişkileri Ölçeği Öğretmen Formu puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ayrışma gösterip göstermediğine ilişkisiz örneklemler t testi ile analiz edilmiş, bulgular Tablo 23’de sunulmuştur.

Tablo 23

Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemler t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	T	P
Zorba Çocuk	Kız	172	23,01	9,12	-4,23	0,001
	Erkek	172	28,22	13,32		
Sosyal Etkileşim	Kız	172	67,80	11,12	1,51	0,133
	Erkek	172	65,95	11,73		
Mağdur Çocuk	Kız	172	5,28	1,97	-2,34	0,020
	Erkek	172	5,85	2,46		
Ölçek Toplam	Kız	172	96,10	11,45	-2,93	0,004
	Erkek	172	100,02	13,30		

Tablo 23’deki veriler incelendiğinde kız ve erkek kategorilerinde ölçek genelinden edinilen puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir ($t = -2{,}93\ p < 0{,}05$). Pratik anlamlılık olarak değerlendirilen etki büyüklüğü orta etki büyüklüğünde olduğu görülmüştür ($d = 0{,}316$). Alt boyutlar özelinde incelendiğinde; Cinsiyet, Zorba Çocuk ve Mağdur Çocuk alt boyutları için istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma oluştururken Sosyal Etkileşim için oluşturmamıştır. Pratik olarak anlamlılık hem Zorba Çocuk ($d = 0{,}456$) hem

de Mağdur Çocuk ($d = 0{,}253$) alt boyutları için orta etki büyüklüğünde olduğu görülmüştür.

Akran İlişkileri Ölçeği puanlarının çocuğun yaşı değişkenine göre nasıl farklılaştığına Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile bakılmıştır. Bulgular Tablo 24'de paylaşılmıştır.

Tablo 24

Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Çocuğun Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Zorba Çocuk	4 Yaş	77	27,57	11,93	5,847	0.003
	5 Yaş	120	27,38	12,70		
	6 Yaş	147	23,16	10,24		
Sosyal Etkileşim	4 Yaş	77	64,82	10,87	5,503	0.004
	5 Yaş	120	65,34	11,53		
	6 Yaş	147	69,20	11,34		
Mağdur Çocuk	4 Yaş	77	5,75	2,08	3,630	0.028
	5 Yaş	120	5,90	2,38		
	6 Yaş	147	5,20	2,17		
Ölçek Toplam	4 Yaş	77	98,14	12,94	0,236	0.790
	5 Yaş	120	98,62	13,78		
	6 Yaş	147	97,56	11,29		

Tablo 24'deki veriler incelendiğinde Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formundan edinilen toplam puanların çocuğun yaşı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0{,}05$). Ancak alt boyutların hepsinde puanlar çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmıştır. Pratik anlamlılık açısından etki büyüklükleri Zorba Çocuk ($\eta^2 = 0{,}033$), Sosyal Etkileşim ($\eta^2 = 0{,}031$) ve Mağdur Çocuk için ($\eta^2 = 0{,}021$) düşük etki büyüklüğünde olduğu gözlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan farklılığın değişkeninin hangi kategoriler arasında olduğunun belirlenmesi için ikili karşılaştırma testi Tukey'den yararlanılmıştır. Zorba Çocuk alt boyutunda 4-6 yaş arasında ($t = 2{,}72\ p < 0{,}05$) ve 5-6 yaş arasında ($t = 2{,}97\ p < 0{,}05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermiştir. Bu durum öğrenci yaşı arttıkça zorba çocuk özelliklerinin giderek azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Sosyal etkileşim alt boyutunda 4-6 yaş kategorileri arasında ($t = -2{,}76\ p < 0{,}05$) ve 5-6 yaş kategorileri arasında ($t = -3{,}86\ p < 0{,}05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermiştir. Bulgulardan varılacak sonuç artan yaşla beraber çocukların sosyal etkileşim özelliklerinin de arttığı şeklindedir. Mağdur Çocuk alt boyutunda 5-6 yaş arasında ($t = 2{,}56\ p < 0{,}05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma gösterdiği görülmüştür.

Akran İlişkileri Ölçeği puanlarının çocuğun doğum sırası değişkenine göre nasıl farklılaştığına Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile bakılmıştır. Bulgular Tablo 25'de paylaşılmıştır.

Tablo 25

Akran İlişkileri Ölçeğinin Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Zorba Çocuk	İlk	168	26,45	12,19	0,828	0,438
	İkinci	124	24,85	11,04		
	Üçüncü ve üzeri	52	24,75	11,60		
Sosyal Etkileşim	İlk	168	65,98	11,79	1,039	0,355
	İkinci	124	67,86	10,73		
	Üçüncü ve üzeri	52	67,42	11,97		
Mağdur Çocuk	İlk	168	5,78	2,47	1,696	0,185
	İkinci	124	5,44	2,05		
	Üçüncü ve üzeri	52	5,19	1,86		
Ölçek Toplam	İlk	168	98,20	13,08	0,093	0,911
	İkinci	124	98,15	10,72		
	Üçüncü ve üzeri	52	97,37	14,87		

Tablo 25'deki veriler incelendiğinde doğum sırası kategorilerinde akran ilişkisi ölçeği ve alt boyutlarından edinilen puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür $(p > 0{,}05)$. 4-6 yaş anaokulu eğitimi almış çocukların doğum sırasının öğrencilerin akran ilişkileri üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir.

Akran İlişkileri Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş, analiz bulguları Tablo 26'da raporlanmıştır.

Tablo 26

Akran İlişkileri Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Zorba Çocuk	Kardeşi Olmayan	86	26,86	11,98	0,762	0.467
	1 kardeş	172	25,45	11,13		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	24,71	12,50		
Sosyal Etkileşim	Kardeşi Olmayan	86	65,71	12,53	1,046	0.353
	1 kardeş	172	66,78	10,65		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	68,22	11,85		
Mağdur Çocuk	Kardeşi Olmayan	86	6,17	2,77	4,758	0,009
	1 kardeş	172	5,46	2,09		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	5,17	1,83		
Ölçek Toplam	Kardeşi Olmayan	86	98,74	12,83	0,202	0,818
	1 kardeş	172	97,69	12,24		
	2 ve Üzeri Kardeş	86	98,10	12,98		

Tablo 26'daki bulgulardan yola çıkıldığında Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Mağdur çocuk alt boyutunun kardeş sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği görülmüştür. Pratik anlamlılığa bakıldığında ise düşük etki büyüklüğünde olduğunu göstermektedir ($\eta^2 = 0{,}027$). İstatistiksel olarak anlamlı bulunan farklılığın kardeş sayısı değişkeninin hangi kategoriler arasında olduğunun belirlenmesi için Tukey ikili karşılaştırma testinden yararlanılmıştır. Mağdur çocuk alt boyutu için yapılan analiz neticesinde, puanların bir kardeşi olan ile kardeşi olmayan arasında ($t = 2{,}44\ p < 0{,}05$) ve 2 ve üzeri kardeşi olan ile hiç kardeşi olmayan çocuklar arasında ($t = 2{,}95\ p < 0{,}05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür.

Akran İlişkileri Ölçeği puanlarının babanın yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş, analiz bulguları Tablo 27'de raporlanmıştır.

Tablo 27

Akran İlişkileri Ölçeğinin Babanın Yaşı Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Babanın Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Zorba Çocuk	18-34	142	27,56	13,18		
	35-44	169	23,89	10,12	5,89	0.021
	45 ve üzeri	33	26,06	11,39		
Sosyal Etkileşim	18-34	142	65,75	11,98		
	35-44	169	67,75	11,24	1,20	0.301
	45 ve üzeri	33	67,24	9,94		
Mağdur Çocuk	18-34	142	5,71	2,38		
	35-44	169	5,39	2,10	1,07	0.343
	45 ve üzeri	33	5,85	2,33		
Ölçek Toplam	18-34	142	99,02	12,81		
	35-44	169	97,04	12,79	1,11	0.332
	45 ve üzeri	33	99,15	9,71		

Tablo 27 incelendiğinde Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Zorba Çocuk alt boyutunun babanın yaşına göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği görülmüştür ($p < 0{,}05$). Pratik anlamlılık açısından etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0{,}022$) düşük etki büyüklüğünde olduğu gözlenmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunan farklılığın değişkeninin hangi kategoriler arasında olduğunun belirlenmesi için ikili karşılaştırma testi Tukey'den yararlanılmıştır. Zorba Çocuk alt boyut puanları babasının yaşı 18-34 ile 35-44 arasında olanlar için istatistiksel olarak anlamlı ayrışma göstermiştir ($t = 2{,}78\ p < 0{,}05$). Yaşları 18-34 arasında olan babaların çocukları 35-44 arasında olanlara göre daha fazla düzeyde zorba çocuk özellikleri sergilemiştir.

Akran İlişkileri Ölçeği puanlarının babanın öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş, analiz bulguları Tablo 28'de raporlanmıştır.

Tablo 28

Akran İlişkileri Ölçeğinin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Zorba Çocuk	Temel Eğitim	70	26,96	13,44	1,280	0.279
	Lise	107	26,32	12,42		
	Ön Lisans ve üzeri	167	24,60	10,33		
Sosyal Etkileşim	Temel Eğitim	70	62,69	13,35	6,195	0.002
	Lise	107	68,38	10,52		
	Ön Lisans ve üzeri	167	67,66	10,80		
Mağdur Çocuk	Temel Eğitim	70	5,74	2,48	0,808	0.446
	Lise	107	5,35	1,89		
	Ön Lisans ve üzeri	167	5,63	2,35		
Ölçek Toplam	Temel Eğitim	70	95,39	14,29	2,979	0.052
	Lise	107	100,05	12,05		
	Ön Lisans ve üzeri	167	97,90	11,92		

Tablo 28'deki veriler ışığında Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Sosyal etkileşim alt boyutunun babanın öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($p < 0{,}05$). Pratik anlamlılık açısından ortalamalar arasındaki farklılık çok düşük etki büyüklüğünde olduğu gözlenmiştir ($\eta^2 = 0{,}007$). İstatistiksel olarak anlamlı farklılığın Sosyal Etkileşim değişkeninin hangi kategorileri arasında olduğunun belirlenmesi için ikili karşılaştırma Tukey testinden yararlanılmıştır. Sosyal Etkileşim alt boyut puanları babasının öğrenim durumu temel eğitim ile lise arasında ($t = -3{,}290\ p < 0{,}05$) ve temel eğitim ile ön lisans ve üzerinde olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ayrışma göstermiştir ($t = -3{,}101\ p < 0{,}05$). Ortalamalar arasındaki anlamsız farklardan ve etki büyüklüğünün çok düşük düzeyde olmasından yola çıkarak babaların eğitim düzeyi ile ölçek puanlarının aynı yönlü hareket ettiğini söylemek zor olacaktır.

4.4. Baba İlgi Düzeyleri İle Baba Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Babaların ilgi düzeyleri ile çocuklarıyla kurdukları iletişim arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik Pearson korelasyonundan yararlanılmıştır. Analiz bulguları Tablo 29'da paylaşılmıştır.

Tablo 29

Baba İlgi Ölçeği ile ABÇİDA Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

ABÇİDA	İstatistik	Baba İlgi Ölçeği			
		Davranış	Kontrol	Okul	Ölçek Toplam
Konuşma	r	0,57	0,54	0,43	0,55
	p	0,00	0,00	0,00	0,00
Dinleme	r	0,56	0,55	0,34	0,51
	p	0,00	0,00	0,00	0,00
Mesaj	r	0,36	0,36	0,21	0,32
	p	0,00	0,00	0,00	0,00
Sözsüz İletişim	r	0,59	0,57	0,42	0,56
	p	0,00	0,00	0,00	0,00
Empati	r	0,56	0,48	0,37	0,51
	p	0,00	0,00	0,00	0,00

Tablo 29'daki veriler incelendiğinde ABÇİDA Konuşma boyutu, Baba İlgi Ölçeğinin alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde ilişki göstermektedir. Dinleme boyutu, Okul boyutunda pozitif yönde düşük düzeyde ilişki gösterirken ölçek toplama puanı ve diğer alt boyutlar ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Mesaj boyutu Baba İlgi Ölçeğinin alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki göstermiştir. Sözsüz İletişim boyutu Baba İlgi ölçeğinin tüm alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Son olarak Empati boyutu Okul alt boyutu ile pozitif yönde düşük, diğer alt boyutlar ve ölçek geneli ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir.

4.5. Baba İlgi Düzeyleri İle Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Babaların ilgi düzeyi puanları ile çocukların akran ilişkileri puanları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik Pearson korelasyonu kullanılmıştır. İlişki düzeyleri Tablo 30'da sunulmuştur.

Tablo 30

Baba İlgi Ölçeği ile Akran İlişkileri Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Akran İlişkileri Ölçeği	İstatistik	Baba İlgi Ölçeği			
		Davranış	Kontrol	Okul	Ölçek Toplam
Zorba Çocuk	r	-0,16	-0,12	-0,11	-0,14
	p	0,00	0,03	0,04	0,01
Sosyal Etkileşim	r	0,13	0,13	0,05	0,11
	p	0,02	0,02	0,33	0,05
Mağdur Çocuk	r	-0,01	-0,02	0,04	0,01
	p	0,83	0,71	0,49	0,87
Ölçek Toplam	r	-0,03	0,00	-0,05	-0,04
	p	0,59	0,96	0,37	0,51

Tablo 30'daki veriler incelendiğinde Akran İlişkileri Ölçeği ile Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Akran İlişkileri Ölçeği alt boyutları özelinde değerlendirildiğinde: Zorba Çocuk alt boyutu Baba İlgi Ölçeği ve alt boyut puanları ile negatif yönde çok düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermiştir. Sosyal etkileşim alt boyutu Baba İlgi Ölçeği toplamı, Davranış ve Kontrol alt boyutları ile pozitif yönde çok düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Mağdur Çocuk puanı ile Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutlarından elde edile puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

4.6. Baba Çocuk İletişimi İle Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

ABÇİDA puanları ile Akran İlişkileri Ölçeği puanları arasında ne düzey bir ilişki olduğunu belirlemek için Pearson korelasyonu kullanılmıştır. Bulgular Tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31

ABÇİDA ile Akran İlişkileri Ölçeği Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

ABÇİDA	İstatistik	Akran İlişkileri Ölçeği			
		Zorba Çocuk	Sosyal Etkileşim	Mağdur Çocuk	Ölçek Toplam
Konuşma	r	-0,19	0,07	-0,03	-0,11
	p	0,00	0,19	0,61	0,06
Dinleme	r	-0,19	0,11	-0,08	-0,09
	p	0,00	0,04	0,16	0,11
Mesaj	r	-0,21	0,11	-0,13	-0,12
	p	0,00	0,05	0,01	0,02
Sözsüz İletişim	r	-0,14	0,07	0,05	-0,07
	p	0,01	0,23	0,33	0,23
Empati	r	-0,18	0,16	-0,07	-0,04
	p	0,00	0,00	0,21	0,47

Tablo 31'deki veriler incelendiğinde ABÇİDA Konuşma alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ve Ölçek Toplam Puanı ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermiştir. ABÇİDA Dinleme alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Sosyal Etkileşim alt boyutu ile pozitif yönde ve Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. ABÇİDA Mesaj alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Mağdur Çocuk, Zorba Çocuk alt boyutları ve Ölçek Toplam Puanı ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermiştir. ABÇİDA Sözsüz iletişim alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermiştir. Son olarak, ABÇİDA Empati alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ve Ölçek Toplam Puanı ile negatif yönde, Sosyal Etkileşim alt boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi eğitim alan 4-6 yaş grubu çocukların babalarının ilgi düzeyleri, baba-çocuk iletişimi ve çocuk akran ilişkisinin incelenmesini amaçlayan çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulguların alan yazınla ilişkili şekilde tartışmasına yer verilmiştir

5.1.1. Baba İlgi Düzeyleri Sonuç ve Tartışma

Baba İlgi Ölçeği genelinden elde edilen ortalama puan örneklemde babaların çocuklarına olan genel ilgisinin yüksek seviyede olduğu şeklinde yorumlanabilir. İstatistikler alt boyutlar özelinde incelendiğinde alt boyutlardan alınan ortalama puanlar, babaların çocuklarına yönelik davranış geliştirmeye yönelik ilgilerinin en yüksek düzeyde olduğunu, babaların çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye yönelik ilgilerinin çok yüksek olduğunu, babaların çocuklarının okul yaşantılarına yönelik ilgilerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, araştırmaya katılan babaların ebeveynlikte aktif bir rol üstlendiğini ve çocuklarının gelişimine katkı sağlamak için çeşitli alanlarda yüksek ilgi gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Babanın çocuğuyla iletişim kurması, birlikte vakit geçirmesi, oyun oynaması ve ihtiyaç duyduğunda çocuğun yanında olması, onun gelişimi için büyük önem taşımaktadır. İlgili babalar çocuklarının gelişimini daha sağlıklı ve destekleyici bir şekilde yönlendirir (Bozok, 2017; Bronstein ve Cowan, 1988). Çeşitli araştırma sonuçları babanın çocuk üzerindeki ilgisinin, gelişim ve öğrenme sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Anne ve babaların, çocuklarının erken yaşlardan itibaren hayatlarına aktif şekilde katılmaları ve

onlara ilgi göstermeleri, zamanla çocukların davranışlarında ve akademik başarılarında olumlu etkiler yaratmıştır (Sucuoğlu vd., 2015; Çiftçi ve Bal, 2015). Carter de (2003) çalışmasında, babaların okul ile ilgili etkinliklere aktif katılım göstermesinin, çocukların okula karşı daha olumlu bir tutum geliştirmesine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu durumun çocukların hem evde hem de okulda kendi sorumluluklarını yerine getirmeleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Tan ve Goldberg (2009) ise araştırmalarında ebeveynlerin sınıfta yardım etme, toplantılara katılma vb. etkinliklerle çocuğun okulu ile doğrudan ilgilenilmesinin çocuğun okul başarısını ve okulda keyifli vakit geçirmesini olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır.

Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre; kız çocuk sahibi babalar ile erkek çocuk sahibi babalar arasındaki ölçek ve alt boyut puan ortalamaları neredeyse eşdeğer çıkmıştır. Bu, araştırmaya katılan babaların çocuklarının cinsiyetine bakılmaksızın benzer şekilde ilgili olduklarını ve her iki cinsiyete de eşit derecede ilgi gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Cinsiyete göre oluşan bu küçük ortalamalar arası farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Babaların çocuklarının cinsiyetine göre farklı bir ebeveynlik yaklaşımında bulunmadıkları, tutumlarının büyük ölçüde benzer olduğu ifade edilebilir. İnce (2022); Ekici (2021); Tuzcuoğlu ve ark. (2020); Kadal (2019); Uzun ve Baran (2019); Monteiro vd. (2017); Vardar (2015); Güngör (2014) de çalışmalarında, çalışmaya benzer şekilde çocukların cinsiyetinin babaların katılım ve ilgileri üzerinde önemli bir etkisi olmadığını saptamışlardır. Yağan Güder ve Ata'nın (2018) çalışmalarında ise babaların cinsiyet algıları incelediğinde erkek çocukları ile daha fazla ilgilendiklerinin saptanması sonucu araştırmamızın bulgularıyla örtüşmemektedir. Theodoropoulos ve Giotsa (2020) tarafından yapılan çalışmada da, çocukların anneleri tarafından babalarına göre daha fazla kabul gördüğü ve erkek çocukların, kız çocuklarına kıyasla her iki ebeveyn tarafından da daha fazla reddedildiği tespit edilmiştir. Flouri (2006) ise, araştırması sonucunda; baba ilgisinin sadece kızlarda eğitimsel kazanımın etkili olduğu, anne ilgisinin ise hem kızlarda hem erkeklerde eğitimsel kazanımlar elde edildiği bulgularına ulaşmıştır.

Çocuğun yaşı değişkeni kategorilerinde baba ilgisi puan ortalamaları küçük değişiklikler göstermiştir. Babalarının ilgisinin çocuklarının yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermediği görülmüştür. Bu bulgu, baba ilgisinin çocukların yaşına bağlı olarak değişmediğini ve yaşın, baba ilgisi üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Kadal (2019), Taşyürek Teker (2019) ve Vardar (2015) da baba ilgisini ele aldığı çalışmasında, çalışmaya benzer şekilde çocuğun yaşı ile baba ilgisi arasında anlamlı

bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Taşkıran'ın (2023) çalışmasında, çocukların anne ve babalarının ilgi düzeyleri ile yaşları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, 48-60 aylık çocukların, anne ilgisi davranış geliştirmeye yönelik ve baba ilgisi okula yönelik alt boyutlarında, 60-72 aylık çocuklara kıyasla daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Bu durumun, daha küçük yaştaki çocukların kişisel ve sosyal alanlarda ebeveynlerine olan bağlılıklarının daha belirgin olmasından ve bu yaş grubundaki çocukların ihtiyaç ve isteklerinin daha büyük yaştaki çocuklara göre daha fazla olmasından kaynaklanabileceği belirtilmiştir. Karaaslan'ın (2020) yaptığı çalışmada da, altı yaş grubundaki çocukların, anne ilgisi davranış geliştirmeye yönelik alt boyutta beş yaş grubundaki çocuklara kıyasla daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde 6 yaş grubu çocuğu olan babaların davranış geliştirmeye yönelik puanlarının, 5 yaş grubu çocuğu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani çocukta yaş büyüdükçe anne ve babaların ilgileri davranış geliştirmeye yönelik ilgi alt boyutunda artmaktadır. Bu bulgular, araştırmada baba ilgisi ile çocuğun yaşı arasındaki ilişkiye dair elde edilen sonuçlarla çelişmektedir. İnce'nin (2022) araştırmasında ise okul öncesi dönem çocukların annelerinin çocuğa yönelik ilgi puanlarında çocuğun yaşına göre anlamlı bir fark bulunmamışken; "Baba İlgisi" boyutunda ve "Baba Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgi" alt boyutunda 6 yaş çocuklar ile 4 yaş ve 5 yaş çocuklar arasında, 4 yaş ve 5 yaş çocuklar lehine; "Baba Okula Yönelik İlgi" alt boyutunda 4 yaş çocuklar ile 5 yaş ve 6 yaş çocuklar arasında, 4 yaş çocuklar lehine anlamlı bir farklılık bulmuştur. Çocuğun yaşı küçüldükçe, babanın desteğine daha çok ihtiyaç duyduğu ya da baba tarafından desteklendiği, çocuk yaşı büyüdükçe bu desteğin azalmış olabileceği belirtilmiştir.

Çocuğun doğum sırası değişkenine göre baba ilgisinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Babaların ilgi puanları doğum sırası 3 ve üzerinde olan çocukları için azalış göstermiş olsa da bu fark anlamlı bulunmamıştır. Bu, babaların çocuklarının doğum sırasına bakılmaksızın benzer bir şekilde ilgi gösterdiklerini ve doğum sırasının, babaların ilgi düzeylerini belirlemede belirgin bir etken olmadığını düşündürmektedir. Alanda yapılan bazı araştırmalarda da çalışmaya benzer şekilde babanın ilgisinin çocuğun doğum sırasından etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Kadal (2019) ve Tuzcuoğlu ve ark (2020) çalışmalarında çocuğun doğum sırasının babaların çocuklarına yönelik ilgisi üzerinde bir etkisi olmadığı sonucunu elde etmiştir. Yapılan araştırmaların bazılarında ise babanın ilgisinin çocuğun doğum sırasından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Köse (2024), çocuğun doğum sırası ile babaların çocuklara yönelik ilgileri incelendiğinde, babaların birinci çocuk

ile daha çok ilgilendikleri, son sırada doğan çocukta ise ilgide azalma meydana geldiği görülmektedir. Babaların ilk çocuklara ilgilerinin yüksek olmasının; baba olmaya ilişkin heyecanlarının ve motivasyonlarının olması, babalığa ilişkin algılarının olumlu olmasından kaynaklanabileceği belirtilmiştir. Son çocuğa doğru ilginin azalmasının ise diğer kardeşlerin varlığı, babanın heyecanında ve doyumunda yaş ile birlikte meydana gelen azalmadan kaynaklandığı belirtilmiştir. Eren (2022), çalışmasında çocuğun aile içindeki sıralamasının okula yönelik baba ilgi düzeyinde bir değişiklik oluşturduğu sonucuna varmıştır. İlk çocuğun ilgi puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksektir. Taşkıran da (2023) yaptığı araştırmasında benzer şekilde babaların ilk sırada doğan çocuklara karşı gösterdikleri ilginin son çocuklara gösterdikleri ilgiden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karaaslan (2020) ise doğum sırasının anne-baba ilgisi ölçeğinden alınan puanlar üzerinde etkiye sahip olduğunu ancak farklı olarak annelerin kontrole yönelik ilgi alt boyutu düzeylerinin üçüncü ve daha sonra doğan çocuklarda daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Aynı zamanda baba ilgi düzeyinin de ikinci ve daha sonra doğan çocuklarda ilk çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun nedeninin çocuk sayısı arttıkça anne ve babaların bilinçlenmesi ve kendilerine daha çok güvenmeleri olabileceği belirtilmiştir. Özyürek ve Tezel Şahin de (2005) çalışmalarında anne-baba tutumlarının çocuğun doğum sırasından anlamlı düzeyde etkilendiğini belirtmişlerdir.

Kardeş sayısı arttıkça babaların çocuğuna gösterdiği ilgi puanlarının azalış gösterdiği görülmektedir. Ancak bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Çocuk sayısının artmasıyla baba ilgisinde bir azalma olduğu gözlemi var, ancak bu gözlem, istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için, genellenebilir bir sonuç olarak kabul edilmemelidir. Ekici'nin (2021) çalışmasında da araştırma ile benzer şekilde baba ilgisinin çocuk sayısına göre herhangi bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sayısı arttıkça babaların ilgi düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşan çalışmalar da (Köse, 2024; Taşkıran, 2023; Kadal, 2019; Taşyürek Teker, 2019) alan yazında yer almaktadır. Kayma Güneş ve Gökler'de (2017) ailede çocuklara sunulan olanakların çocuk sayısı ile ters orantılı olduğu, çocuk sayısında meydana gelen artışın, çocuklara sunulan ekonomik, sosyal ve duygusal anlamda ilgi ve şefkatte azalma meydana geldiği aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına yönelik ilgilerinde de azalma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) de çalışmalarında anne-baba tutumlarının çocuk sayısından anlamlı düzeyde etkilendiğini belirtmişlerdir. Karaaslan (2020) ise yaptığı araştırmada bu çalışmaların aksine üç ve üzeri çocuk sahibi anne babaların çocuklarına daha ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Babanın yaşına göre ölçek puanı arasında aynı yönlü bir değişim gözlenememektedir. Babaların yaşları arttıkça çocuklarına gösterdikleri ilgide bir artış ya da azalma eğilimi olmadığı söylenebilir. Babaların yaşlarına göre çocuklarına gösterdikleri ilgi ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamıştır. Babanın yaşı değişkeninin çocuklarına olan ilgisi üzerinde etkili olmadığı; yani babaların yaşının, çocuklarına ne kadar ilgi gösterdikleri konusunda önemli bir fark yaratmadığı söylenebilir. Eren (2022), Ekici (2021) ve Taşyürek Teker de (2019) çalışmamıza benzer şekilde babanın çocuklarına yönelik ilgilerinde yaşın belirleyici bir unsur olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Köse'nin (2024) araştırmasında ise genç babaların çocuklarına yönelik ilgilerinin, orta yaş babalara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Genç babaların daha sabırlı olmaları, heyecanlarının taze olması ve genellikle daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olmaları, çocuklarına karşı ilgilerini arttıran faktörler olarak değerlendirilmiştir. Ancak, ilerleyen yıllarda çocuk sayısının artması ve ilgilenilecek çocukların çoğalması, babaların sabır ve enerjisinin azalmasıyla birlikte ilgilerinin de azalmasına yol açabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, Aydın Kılıç'ın (2016) Trabzon'da yaptığı çalışmada, babaların yaşları ilerledikçe çocuklarına olan ilgilerinin azaldığı ve baba ile çocuk arasındaki yaş farkının artmasının kuşak çatışmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Özyürek, Güney ve Keser'in (2023) araştırmasında da daha genç babaların çocuklarına daha ilgili olduğu görülmüştür. Taşkıran'ın (2023) çalışmasında da çocukların baba ilgi düzeyleri ile babalarının yaşı incelenmiş ve 40 yaş ve üzeri babalara sahip çocukların, baba ilgisi ve tüm alt ölçeklerde daha düşük ilgi düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Bazı araştırmalarda ise babaların yaşının ilerlemesiyle birlikte ilgi düzeylerinin ve çocuklarının hayatına katılımlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Karaaslan'ın (2020) çalışmasında, yaş ilerledikçe babaların davranış geliştirmeye yönelik ilgilerinin arttığı; 41 ve üzeri yaş grubundaki babaların davranış geliştirmeye yönelik ilgi alt boyutundan aldıkları puanların 31-40 yaş grubu babalardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Castillo ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında da yaşlı babaların genç babalara kıyasla çocuklarına daha fazla ilgi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Babanın öğrenim durumu değişkeninin kategorilerinde çocuklarına gösterdikleri ilgi puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Bu bulgu, babaların eğitim düzeyinin çocuklarına gösterdikleri ilgi üzerinde belirgin bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Yani, babaların hangi eğitim seviyesinde oldukları, çocuklarına gösterdikleri ilgi puanlarını değiştirmemiştir. Eren (2022) ve Taşyürek Teker'in (2019) çalışmalarında da bu sonuca paralel olarak babaların hangi eğitim kademesinden

mezun olurlarsa olsunlar, çocukların hayatına katılımları ve onlara gösterdikleri ilgi düzeyinde farklılık ortaya çıkmadığı belirtilmiştir. Köse'nin (2024) araştırmasında ise toplam değerler incelendiğinde, üniversite mezunu olan babaların diğer eğitim kademelerinden mezun olan babalara oranla çocuğa yönelik ilgilerinin yüksek çıktığı dikkat çekmiştir. Babanın eğitim seviyesi arttıkça çocuğun hayatına katılımı ile ilgili daha bilinçli olacağı; baba ne kadar bilinçli olursa erken yaştan itibaren çocuklarıyla birebir ilgileneceği belirtilmiştir. Güler (2021), Uzun ve Baran (2019), Kırman ve Doğan (2017), Seçer, Çeliköz ve Yaşa da (2007) yaptığı çalışmalarda babanın eğitim düzeyi ile çocuğa yönelik ilgisinin doğru orantılı olduğu ve babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuğun hem sosyal alanda hem de davranışsal olarak olumlu yönde pekiştiği bu sayede başarısının arttığı saptanmıştır. Mwoma (2009) da eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının eğitimine daha fazla katıldıkları sonucuna varmıştır. Nkwake'in (2009) araştırması da babaların eğitim seviyesinin çocuk bakımına katılımı artırdığını göstermiştir. Bunun yanı sıra, tam tersi bir sonuca ulaşan çalışmaların da (İnce, 2022) bulunduğu gözlemlenmiştir. Karaaslan'ın (2020) çalışmasında da bu bulguların aksine, okuryazar babaların, ön lisans ve lisans mezunu babalara kıyasla okula yönelik ilgilerinin daha yüksek olduğu ve bunun, çalışma koşulları ile deneyimlerden kaynaklanabileceği sonucuna varılmıştır. Downey'in (1963) araştırmasında da eğitim seviyesi düşük olan ailelerin eğitim seviyesi yüksek olanlara göre çocuklarına karşı daha fazla ilgili oldukları ortaya çıkmış, ebeveyn ilgisinin ailenin gelir düzeyi ve anne-babanın mesleği ile ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Araştırma sonuçları eğitimli ailelerin çocuklarını daha küçük yaşlarda kurumlara bıraktıklarını göstermiştir.

Çocukla geçirilen süre kategorilerindeki Baba İlgisi Ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puanların ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu çocukla geçirilen sürenin, baba ilgisinin genel düzeyini ve alt boyutlarını etkileyen bir faktör olduğunu gösterdiği söylenebilir. Bir saat ve altında geçirilen süreyle diğer kategoriler arasında istatistiksel olarak anlamlılık elde edilmiştir. Bu, çocukla geçirilen sürenin daha kısa olduğu gruplarla, daha uzun süre geçiren gruplar arasında baba ilgi düzeyinde önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir. Babaların okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş arasındaki çocukları ile geçirdikleri süre arttıkça ilgi düzeyi puanlarında da artışlar görülmüştür. Yani, bu yaş grubundaki çocuklar ile daha fazla vakit geçiren babalar, daha yüksek ilgi puanlarına sahip olmuştur. Sonuç olarak, çocukla geçirilen sürenin baba ilgisi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu, okul öncesi dönem çocuklarıyla daha fazla vakit geçiren babaların daha fazla ilgili oldukları söylenebilir.

Babalığın, çocuklar üzerindeki etkisi, babaların çocuklarıyla geçirdikleri süreyle doğrudan ilişkilidir. Yapılan çalışmalar, babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmelerinin, çocuklarının gelişimi üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle babaların çocuklarıyla etkileşimde bulunmaları, duygusal bağların güçlenmesine, çocukların sosyal ve duygusal becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu etkileşimin sürekliliği, çocuğun ebeveynine olan güvenini artırırken, aynı zamanda babaların çocuklarının eğitimine ve genel gelişimine daha fazla katılım sağlamalarına olanak tanımaktadır (Lamb, 2010; Palkovitz, 2002). Güven (2019) çalışmasında 3-6 yaş arasındaki çocuklara sahip babaların eğitimle ilgili katılım düzeylerinin, çocuklarıyla geçirdikleri aktif zaman miktarına bağlı olarak anlamlı şekilde farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Elde edilen verilere göre, çocuklarıyla günde 5 saatten fazla aktif zaman geçiren babaların, ev temelli, okul temelli ve okul-aile işbirliği temelli puanlarının yanı sıra, genel aile katılım puanlarının da çocuklarıyla 1 saatten az aktif zaman geçiren babalardan daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

5.1.2. Baba Çocuk İletişimi Sonuç ve Tartışma

ABÇİDA 5 boyut ve 37 maddeden oluşan, ölçeğin geneline yönelik toplam puanın elde edilemediği bir ölçme aracıdır. Konuşma boyutunda uygulamanın yapıldığı babaların çocuklarıyla konuşarak kurduğu iletişimlerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Dinleme, Mesaj ve Sözsüz iletişim boyutunda uygulamaya katılan babaların çocuklarıyla dinleyerek, mesaj ve sözsüz iletiye dayalı kurduğu iletişimlerinin çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Empati boyutunda, baba çocuk iletişiminde babaların empati duygusunu sıkça işe koştukları söylenebilir. Konuşma, dinleme, mesaj ve sözsüz iletişim boyutlarında “her zaman” derecesine ulaşıldığı halde empati boyutunda “sık sık” derecesi gözlenmiştir. Bu durum, çalışmaya katılan babaların iletişimde empati kurma becerilerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılabileceğini düşündürebilir. Genel olarak araştırmaya katılan babaların iletişimde yüksek bir başarı sergilediği, çocuklarıyla etkili ve olumlu iletişim kurduğu söylenebilir.

Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre Konuşma, Dinleme, Empati boyutlarında erkekler lehine farklılaşma gösterirken, Sözsüz İletişim’de kızlar lehine farklılaşma göstermiştir, Mesaj boyutunda kız ve erkek ortalamaları eşit çıkmıştır. Boyutlarda görülen puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşmaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Erkeklerin bu boyutlarda daha yüksek ortalamalara sahip olması, çalışmaya katılan babaların

erkek çocuklarıyla daha fazla konuşma, dinleme ve empati kurma eğiliminde olduğunu gösterebilir. Kızların sözsüz iletişimde daha yüksek puanlar alması, çalışmaya katılan babaların kız çocuklarıyla beden dili, jest ve mimik yoluyla daha etkili bir iletişim kurma eğiliminde olduğunu gösterebilir. Yine de bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmaması, bu bulgunun genel bir eğilimden ziyade örnekleme özgü olabileceğini işaret edebilir. Kız ve erkek çocuklar için mesaj boyutundaki ortalamaların eşit çıkması, babaların her iki cinsiyetteki çocuklarına da mesaj yoluyla iletişimde eşit bir yaklaşım sergilediğini gösterebilir. Bu bulgu, mesaj yoluyla iletişimin cinsiyetten bağımsız, genelde dengeli bir şekilde yürütüldüğünü ifade edebilir. Cinsiyet bazlı farklılıklar olsa da bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için, babaların çocuklarıyla iletişim kurma biçimlerinin genel olarak çocuğun cinsiyetinden bağımsız olduğu söylenebilir. Uzun ve Baran'ın (2019) araştırmasında da babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun cinsiyetine göre gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde, Tarkoçin'in (2014) çalışmasında da ebeveynlerin çocuklarıyla iletişiminde cinsiyet faktörüne dayalı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Arslan (2020), Meriç (2017) ve Arabacı'nın (2011) çalışmaları da bulgularla uyumlu şekilde, baba-çocuk iletişimi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Sayın'ın (2024) çalışmasında, 4-6 yaş aralığındaki çocukların anne babalarıyla olan iletişimlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmada, dinleme, empati, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, konuşma boyutunda kız çocukları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kız çocuklarının anne babalarıyla konuşma konusunda daha becerikli olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Bayraktar ve Doğan'ın (2014) araştırmasında da "Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" sonuçlarına göre kızların konuşma becerilerinde erkeklerden daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Arabacı, Özyürek ve Gözün Kahraman'ın (2022) çalışmasında, kız çocuğu olan babaların çocuklarıyla iletişimlerinde konuşma ve dinleme düzeylerinin, erkek çocuğu olan babalara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocuğun yaşı kategorilerindeki puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamıştır. Yani, babaların çocuklarıyla kurdukları iletişimde çocuğun yaşının belirleyici bir faktör olmadığı görülmektedir. Mesaj ve Sözsüz İletişim boyutları dışındaki boyutlarda yaşla birlikte iletişim puanlarının artması, araştırmaya katılan babaların çocukları büyüdükçe daha olumlu bir iletişim şekli geliştirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Özellikle yaşın artmasıyla çocukların daha iyi iletişim kurma kapasitelerine ulaşması, babaların bu

iletişim fırsatlarını daha iyi değerlendirmesine yol açmış olabilir. Puan ortalamaları arasında oluşan bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olmaması sonuçlardaki farkın yaş değişkeni kaynaklı olmadığını farklı bir örneklem seçiminde sonuçların küçük yaşa göre farklılaşabileceğini göstermektedir. Babaların çocuklarıyla iletişiminde yaşın doğrudan belirleyici bir faktör olmadığı görülmektedir. Ancak, yaş arttıkça bazı boyutlarda iletişim puanlarının yükselmesi dikkat çekicidir ve bu durum babaların çocuklarıyla olan iletişimlerini gelişim süreçlerine göre uyarlayabileceğini düşündürmektedir. Kahraman'ın (2023) çalışmasında da bulgulara benzer şekilde babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çiftçi'nin (2014) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin anne-baba katılım düzeyi öğrencinin sınıf-yaş düzeyine göre farklılaşmaktadır. Ancak bu farklılık yalnızca sekizinci sınıfla sınırlı kalmaktadır. Diğer sınıflar-yaşlar arasında bulgulara paralel şekilde anne-baba katılım düzeyi açısından herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmalar çocuğun yaşının babaların çocuklarıyla iletişimleri üzerinde etkisi olmadığı sonucunu gösterse de alanda yaş faktörünün etkili olduğunu gösteren sonuçlara ulaşmış çalışmalar da vardır. Örneğin Sayın'ın (2024) araştırmasında, anne babaların çocuklarıyla olan iletişimlerinin çocukların yaşına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Testlerden elde edilen puanların ortalamalarına bakıldığında, ebeveynlerin dinleme, empati ve mesaj alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmazken, konuşma ve sözsüz iletişim alt boyut puanlarında çocuğun yaşına bağlı olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, 4 ve 5 yaşındaki çocukların anne babalarıyla iletişimlerinin 6 yaşındaki çocuklara kıyasla daha iyi olduğu belirlenmiştir. Çocukların yaşı küçüldükçe, anne babalarıyla iletişim düzeylerinin arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Arabacı'nın (2011) araştırmasında da 48-60 aylık çocuğu olan anne babaların sözsüz iletişim alt boyutunda puanları yüksek çıkmıştır. Çocukların yaşları küçüldükçe sözsüz iletişim puanları yükselmiştir. Uzun ve Baran'ın (2019) çalışmasında da babaların çocuklarıyla ilişkisi 3-4 yaş arasındaki çocuklarla 5-6 yaş çocuklar arasında 3-4 yaşındaki çocuklar lehine ortaya çıkmaktadır.

Çocuğun doğum sırası kategorilerindeki puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Çocuklarının dünyaya geliş sırasının babaların çocuklarıyla kurduğu iletişim puanlarına etki etmediği söylenebilir. Bu bulgu, aile içi iletişimde doğum sırasının tek başına belirleyici bir faktör olmadığını düşündürmektedir. Çocukların dünyaya geliş sırasının, babaların iletişim puanlarında anlamlı bir farklılık yaratmaması, araştırmaya katılan babaların her çocuğa doğum sırasından bağımsız olarak benzer bir iletişim tutumu

sergilediği söylenebilir. Araştırma sonuçlarına paralel şekilde Sayın (2024) ve Meriç'in (2017) araştırmalarında; anne baba çocuk iletişim aracının empati, konuşma, mesaj, dinleme, sözsüz iletişim alt boyutlarında doğum sırası değişkeniyle anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Çocukların doğum sırasının babaların çocuklarıyla iletişimine etkisi olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Örneğin Arabacı, Özyürek ve Gözün Kahraman (2022) çalışmalarında, ilk sırada doğan çocukların babalarının çocuklarıyla olan iletişimlerinde, dinleme ve sözsüz iletişim becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Arabacı'nın (2011) çalışmasında da, babaların mesaj alt boyut puanlarının, doğum sırası ikinci ve üçüncü olan çocuklarda, dördüncü veya beşinci sırada olan çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma, çocuk sayısının artmasının babaların mesaj alt boyut puanlarında düşüşe neden olduğunu göstermektedir. Arslan (2020) ise zıt bir şekilde okulöncesi eğitimine devam eden çocukların anne-baba-çocuk iletişiminin doğum sırasına göre farklılık gösterdiğini ve üçüncü çocuk olarak doğan çocukların diğer kardeşlerinden daha sağlıklı anne-baba-çocuk iletişimine sahip olduklarını tespit etmiştir. Uzun ve Baran da (2019) babaların son ve ortanca çocuklarıyla ilişkilerinde ilk çocuklara göre daha az çatışma yaşadıklarını tespit etmiştir.

Kardeş sayısı değişkenine göre ABÇİDA ölçeği alt boyut puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Kardeş sayısının okul öncesi eğitimi alan 4-6 yaş çocukların babalarıyla kurdukları iletişim üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Bu bulgu, ailelerin çocuk sayısından bağımsız olarak, her bir çocuğa bireysel ve yeterli zaman ve ilgi göstermelerinin mümkün olabileceğini düşündürebilir. Sayın (2024), Arslan (2020), Meriç (2017) de çalışma bulgularımıza paralel olarak çocukların anne baba çocuk iletişimi ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Öz'ün (2008) altı yaşındaki çocukların aile ilişkilerini algılayışları üzerine yaptığı çalışmada ise kardeşi olmayan çocukların ebeveynlerine daha olumlu duygular besledikleri ve onlarla daha yoğun bir ilişki içinde oldukları sonucuna varılmıştır. Kardeşi olmayan çocukların ebeveynleriyle daha yakın ilişkiler kurma olasılığının daha yüksek olduğu ve ebeveynlerin de çocuklarına daha fazla zaman ayırarak olumlu ilişkiler geliştirme sorumluluğunu daha kolay yerine getirebileceği belirtilmiştir. Tarkoçin'in (2014) araştırmasında da kardeş sayısı ile anne-baba-çocuk iletişimi arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulguları, bu farklılığın kardeşi olmayan çocuklar lehine olduğunu göstermiştir.

Babanın yaşı kategorilerinde ABÇİDA ölçeği Konuşma, Sözsüz İletişim ve Empati alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma

göstermiştir. Genel olarak babaların yaşı ilerledikçe bu alt boyutlardaki çocuklarıyla iletişim puanlarının da yükseldiği söylenebilir. Konuşma Boyutunda Yaşı 45 ve üzerinde olan babalar ile 18-34 yaş aralığındaki babalar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu durum yaşı daha ileri olan babaların çocuklarıyla iletişiminde daha etkili veya belirgin bir konuşma tarzı sergileyebileceğini düşündürebilir. Sözsüz İletişim Boyutunda yine, yaşı 45 ve üzerinde olan babalar ile 18-34 yaş aralığındaki babalar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sözsüz iletişimdeki bu farklılık, beden dili, mimik ve jestlerin kullanımı gibi unsurlarda yaşa bağlı bir değişimin olduğunu gösterebilir. Yaşı daha ileri olan babaların daha sakin ve kontrollü bir sözsüz iletişim tarzına sahip olabileceği söylenebilir. Empati boyutunda yaşı 18-34 olan babalar ile 35-44 yaş arasındaki babalar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu durum, empati becerisinin daha genç yaştaki babalara göre orta yaş grubundaki babalarda daha iyi seviyede olduğunu düşündürebilir. Bu fark, yaş ilerledikçe babaların çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi anlama veya onlara duygusal yanıt verme biçimlerinin pekişmesiyle ilişkilendirilebilir. Sonuçlar, yaşın baba-çocuk iletişimi üzerinde hem konuşma hem de sözsüz iletişim ve empati boyutlarında etkili olduğunu, ancak bu etkinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu etki yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturmuştur, bu da babanın yaşı faktörünün baba-çocuk iletişiminde dikkate alınması gerektiğini vurgulayabilir. Genel olarak yaşı ileri olan babaların iletişim becerilerinin daha genç babalardan iyi olduğu söylenebilir. Araştırma bulgularına paralel olarak Meriç'in (2017) çalışmasında da 41 yaş ve üzerindeki babaların iletişim yoluyla çocuklarına vermek istedikleri mesajları daha etkili bir şekilde ilettikleri tespit edilmiştir. Bu yaş grubundaki babaların, iletişimin mesaj boyutunda daha etkili olmalarının, iletişim becerilerinin yanı sıra ebeveynlikle ilgili bilgi, beceri ve tecrübelerinden kaynaklanabileceği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Arabacı'nın (2011) araştırmasında, babaların çocuklarıyla iletişimlerinin babanın yaşına göre değişip değişmediği incelenmiştir. Analiz sonuçları, konuşma ve mesaj alt boyutlarında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Genç yaşta olan babaların, konuşma ve mesaj alt boyut puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Uzun ve Baran'ın (2019) araştırmasında ise en genç yaş grubundaki babaların (20-29 yaş) çocuklarıyla ilişkilerinde Çatışma alt boyutunda daha yüksek puanlar aldığı, en ileri yaş grubundaki babaların (50 yaş ve üzeri) ise Uyumsuzluk alt boyutunda yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Çalışmada, bu puanlar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sonuç olarak babanın yaşının çocuklarıyla ilişkilerinde etkili bir unsur olduğu belirtilmiştir. Literatürde yaş faktörünün etkili olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Sayın (2024); Arabacı, Özyürek

ve Gözün Kahraman (2022) ; Arslan (2020) ve Tarkoçin (2014) çalışmalarında çocukların anne baba çocuk iletişimi ile anne baba yaşı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir.

Babanın öğrenim durumu kategorilerinde istatistiksel olarak farklılaşma yalnızca Mesaj alt boyutunda elde edilmiştir. Öğrenim durumu temel eğitim olanlar ile ön lisans ve üzerinde olan babaların ABÇİDA puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İstatistiksel anlamlılık, öğrenim düzeyinin Mesaj alt boyutundaki iletişim kalitesini etkilediğini göstermektedir. Bu, ön lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarıyla mesaj alt boyutundaki iletişim becerilerinde daha etkin olduklarını gösterebilir. Eğitim seviyesi arttıkça iletişim becerilerinin gelişmesi beklenen bir durumdur; bu durum, alınan eğitimin sonucu olarak daha iyi iletişim becerileri ve çocuklarıyla daha etkili iletişim kurma eğilimiyle ilişkilendirilebilir. Tarkoçin'in (2014) araştırma bulguları çalışma ile birebir örtüşmektedir. Ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinin baba eğitim durumuna göre sadece mesaj alt boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın yükseköğrenim mezunu babaların lehine olduğu sonucu tespit edilmiştir. Sayın (2024) , Köyceğiz (2017) ve Meriç'in (2017) çalışmalarında ise baba öğrenim durumunun sözsüz iletişim alt boyutunda bir farklılık oluşturduğu görülmüş, bu farklılığın da lisansüstü mezunu olan babaların lehine olduğu görülmüştür. Meriç (2017) üniversite mezunu öğrenim durumuna sahip babaların çocukları ile daha iyi iletişim kurdukları sonucuna varmıştır. Arabacı, Özyürek ve Gözün Kahraman'ın (2022) araştırmasında da benzer şekilde baba-çocuk iletişiminde ilkokul mezunu babaların, daha yüksek eğitim seviyesine sahip babalara göre daha az sözsüz iletişim kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, ortaokul mezunu babaların da lisans mezunu babalardan daha düşük seviyede sözsüz iletişim becerilerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan babaların sözsüz iletişim becerilerinin daha gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir. Köyceğiz ve Özbey'in (2019) çalışmasında, babaların öğrenim durumu ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve eğitim düzeyi yüksek babalar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Uzun ve Baran (2019) da babanın eğitim seviyesindeki artışın, baba ile çocuk arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkileyerek çatışmaları azalttığını ortaya koymuşlardır. Arslan (2020) ise çocukların anne baba çocuk iletişimi ile anne baba öğrenim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptamamıştır.

Çocukla geçirilen süre kategorilerinde ABÇİDA ölçeği Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empati boyutlarından elde edilen puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma

göstermiştir. Babaların çocuklarıyla geçirdiği süre arttıkça baba ile çocuk etkileşimi puanları da artma eğiliminde olmuştur. Bu istatistiksel sonuçlar, babaların çocuklarıyla geçirdikleri sürenin, baba-çocuk etkileşiminin belirli boyutlarında (Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empati) anlamlı bir etkisi olduğunu, olumlu yönde ilişkilendiklerini göstermektedir. Dinleme alt boyut puanları, özellikle çocuklarıyla günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren ve bir saat altında zaman geçiren babalar arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Bu, çocuklarıyla daha fazla zaman geçiren babaların onları dinlemeye daha fazla odaklandığını ve bu beceriyi geliştirdiğini işaret edebilir. Mesaj alt boyutunda günde 3 saat zaman geçiren ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında ve günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma elde edilmiştir. Bu, çocuklarıyla daha fazla zaman geçiren babaların iletişimde vermek istedikleri mesajları daha etkili ve anlaşılır şekilde çocuğa iletebildiklerini göstermektedir. Sözsüz iletişimde, çocuklarıyla 4 saat ve üzeri zaman geçiren babalar ile bir saat altında zaman geçiren babalar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu sonuç, çocuklarla daha fazla zaman geçirmenin, jestler, mimikler ve diğer sözsüz iletişim becerilerinin daha etkili şekilde kullanılmasına olanak tanıdığını göstermektedir. Empati alt boyut puanlarında ise günde 4 saat ve üzeri zaman geçiren babalar ile bir saatten az zaman geçiren babalar arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu durum, daha fazla zaman geçirmenin, babaların çocuklarının duygusal durumlarını anlamasına ve empati geliştirmesine katkı sağladığını düşündürmektedir.

Babaların çocuklarıyla geçirdiği süre, baba-çocuk etkileşimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmalar, babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmelerinin, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini göstermektedir (Lamb, 2010). Babalar çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdiğinde, çocuklar babalarıyla daha güçlü bir duygusal bağ geliştirir. Bu bağ, çocukların öz güvenlerini artırır ve sosyal becerilerini destekler (Pleck, 2010). Babaların oyun oynama ve problem çözme aktivitelerine katılımı, çocukların duygu kontrolü ve iletişim becerilerini geliştirebilir (Cabreravd., 2007).

5.1.3. Çocuk Akran İlişkisi Sonuç ve Tartışma

Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formunda ölçek genelinden elde edilen ortalama puanlara göre çalışmadaki örneklemin akran ilişkilerinin ortalama düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bulgu, çalışmada kullanılan Akran İlişkileri Ölçeği'nin genelinden elde edilen ortalama

puanların, örneklemin akran ilişkilerinin düzeyini orta seviyede gösterdiğini ifade etmektedir. Bu örneklemdeki çocukların akranlarıyla ilişkilerinde ne çok güçlü ne de çok zayıf bir profil sergilediği anlamına gelmektedir. Bu araştırma, çalışılan örneklemin akran ilişkilerini geliştirmek için fırsatlar sunarken, aynı zamanda mevcut ilişkilerin belirli bir düzeyde sağlıklı olduğunu da işaret edebilir. İstatistikler alt boyutlar özelinde incelenecek olursa: Zorba çocuk alt boyutu öğretmenler tarafından değerlendiren öğrencilerin zorba çocuk özelliği genel anlamda düşük olduğu görülmüştür. Yani araştırmaya katılan çocukların genel olarak zorbalık eğilimlerinin düşük olduğunu ifade edilebilir. Sosyal etkileşim alt boyutundan elde edilen ortalama puanlara göre örneklemin sosyal etkileşiminin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan çocukların sosyal ortamlarda etkin bir şekilde etkileşim kurabildiği, iletişim becerilerinin güçlü olduğu ve sosyal bağlarını başarılı bir şekilde geliştirdiği söylenebilir. Mağdur çocuk alt boyutundan elde edilen puanlar örneklemde mağdur çocuk özelliği gösteren çocuk özelliğinin çok az olduğunu göstermektedir. Yani mağduriyet eğilimi gösteren çocukların oranının oldukça az olduğunu ifade edilebilir.

Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre Akran ilişkileri ölçeğinin genelinden elde edinilen puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Erkek çocuklar ölçek toplamında daha yüksek ortalamaya sahiptir. Çalışmaya katılan erkek çocukların ölçek genelinde daha yüksek puanlar alması, akran ilişkilerinde daha fazla etkin olduklarını veya bu ilişkilerde daha görünür bir profile sahip olduklarını gösterebilir. Alt boyutlar özelinde incelendiğinde; Cinsiyet, Zorba Çocuk ve Mağdur Çocuk alt boyutları için istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma oluştururken Sosyal Etkileşim için oluşturmamıştır. Ölçekte "Sosyal Etkileşim" alt boyutundan yüksek puan alınması çocuğun akranları ile ilişkilerini pozitif yönde yordarken,"Zorba Çocuk" ve "Mağdur Çocuk" alt boyutlarından alınan yüksek puanlar çocuğun akranlarıyla olan ilişkisini negatif yönde yordamaktadır. Yani sosyal etkileşim boyutunda cinsiyetler arasında bir fark görülmezken; erkek çocukların kızlara göre daha çok zorba ve mağdur çocuk davranışı gösterdikleri söylenebilir. Erkek çocukların zorba davranışlarda daha yüksek puanlar alması, fiziksel güç kullanımı veya saldırganlık gibi davranışların erkek çocuklar arasında daha yaygın olabileceğini gösterebilir. Aynı şekilde, erkek çocukların mağduriyet davranışları açısından daha yüksek puan alması, bu grubun diğer çocuklardan olumsuz davranışlar görme oranının daha fazla olabileceğini veya akran baskısına daha açık olduklarını gösterebilir. Bu durum, erkek çocuklar arasındaki ilişkilerin daha çatışmalı veya yoğun bir sosyal dinamiğe sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Walker'ın (2004) araştırma sonuçlarına göre erkek öğrenciler "akran grubuna katılım" konusunda kız öğrencilere kıyasla daha fazla güçlük yaşamaktadır. Bu durumun, erkek öğrencilerin daha yıkıcı ve saldırgan davranış stratejileri kullanmalarıyla bağlantılı olabileceği ifade edilmektedir (Akt. Çorbacı Oruç, 2008). Salı ve arkadaşlarının (2014) 5-6 yaş grubundan 243 çocukla yaptığı araştırmada, cinsiyetin saldırgan tutumlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek çocuklarda saldırganlık, reddedilme ve aşırı hareketlilik gibi davranışlar daha sık görülürken, kız çocukların ise yaşıtlarına yardım etme davranışını daha fazla sergilediği belirlenmiştir. Ayrıca, akran şiddetine maruz kalan çocuklar arasında erkeklerin sayıca üstün olduğu da tespit edilmiştir (Akt. Erdoğdu, 2019). Kadan, (2010); Tallandini, (2004) ve Chen, Wang, Chen ve Liu'nun (2002) okul öncesi dönem çocuklarda saldırganlık üzerine yürüttükleri çalışmalarında fiziksel şiddete (vurma, kırma, saldırma, dövme vs.) cinsiyetler arasında erkek çocukların daha eğilimli olduklarını belirtmişlerdir. Atış Akyol (2015), Gülay (2008) ve Uluyurt (2012)'un çalışmasında da benzer şekilde çocukların akran ilişkilerinde; erkek çocuklarının, saldırganlık ve aşırı hareketlilik davranış puanları kız çocuklarınkine göre daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin sosyal davranış puanları ise kız çocuklarınkinden daha düşük bulunmuştur. Ostrov ve Keating'in (2004) 64 aylık 48 çocukla gerçekleştirdiği araştırmada, çocukların cinsiyetlerine göre sosyal konumları ve saldırganlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada, diğer çalışmaların aksine kız çocuklarının erkeklere kıyasla fiziksel ve sözel saldırganlık davranışlarına daha sık başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt: Gülay, 2008). Sosyal Etkileşim alt boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemesi, araştırmaya katılan kız ve erkek çocukların sosyal ilişkilerde genel olarak benzer davranışlar sergilediğini ve akranlarıyla benzer düzeyde pozitif etkileşim kurabildiklerini göstermektedir. Bu, sosyal etkileşim becerilerinin cinsiyetten bağımsız olduğunu düşündürmektedir. Sonuç olarak cinsiyetin akran ilişkilerinde önemli bir etken olduğunu ve erkek çocukların zorbalık ve mağduriyet açısından daha yüksek risk altında olduğunu söyleyebiliriz. Ancak sosyal etkileşim açısından cinsiyetler arasında bir fark bulunmaması, bu boyutun her iki cinsiyet için eşit şekilde geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Literatürde yapılan çalışmalarda ise kız çocuklarının sosyal becerilerde erkeklerden daha iyi olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Erdoğdu (2019); Altay ve Güre (2012); çalışmalarında kızlar, sosyal kabul, problem çözme ve sosyal davranışlarda daha başarılı oldukları için akranlarıyla iletişimde daha başarılı bir grup olarak öne çıkmıştır. Ateş (2022); Gültekin (2008); Koçak ve Tepeli (2006); Sucuoğlu ve Özokçu (2005); Atılgan (2001) da

yapmış oldukları araştırmalarda kız çocukların sosyal becerilere yönelik puanlarının erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre daha erken gelişim gösterdiği ve olgunlaştığı bilinmektedir. Duygusal ve sosyal-duygusal açıdan kız çocukları genellikle daha girişken bir yapıya sahipken, erkek çocukları daha çok fiziksel aktivitelerde aktif olurken iletişim becerilerinde daha pasif bir tutum sergileyebilirler. Bu nedenle, kız çocuklarının sosyal becerilerinin erkek çocuklarına kıyasla daha yüksek olduğu, buna karşın saldırganlık ve rahatsız edici davranışların ise daha az görüldüğü gözlemlenmektedir (Erten, 2012; Pekdoğan, 2016; Tüy,1999).

Çocuğun yaşı kategorisinde Akran İlişkileri Ölçeği Öğretmen Formundan edinilen puanlar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir. Bu durum, araştırmada yaşın akran ilişkilerinin genel değerlendirmesi açısından belirleyici bir faktör olmadığını düşündürmektedir. Ancak alt boyutların hepsinde puanlar çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmıştır. Zorba Çocuk alt boyutunda 4-6 yaş arasında ve 5-6 yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmüştür. Bu durum öğrenci yaşı arttıkça zorba çocuk özelliklerinin giderek azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Bunun nedeni çocukların büyüdükçe empati, kendini kontrol ve sosyal beceriler gibi özelliklerini geliştirmesi olarak düşünülebilir. Sosyal etkileşim alt boyutunda 4-6 yaş kategorileri arasında ve 5-6 yaş kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmüştür. Bulgulardan varılacak sonuç artan yaşla beraber çocukların sosyal etkileşim özelliklerinin de arttığı şeklindedir. Yaş ilerledikçe çocukların sosyal kuralları öğrenme ve uygulama becerilerinin artması, dil gelişimi, iletişim becerileri ve iş birliği yapma yeteneklerinin artması, sosyal etkileşim özelliklerinin desteklendiğini düşündürmektedir. Mağdur Çocuk alt boyutunda ise 5-6 yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmüştür. 5 yaş grubu çocukların 6 yaş grubundakilere göre daha çok mağdur çocuk özelliği gösterdikleri söylenebilir. Yaş arttıkça çocukların mağduriyet yaşantılarında azalma olduğu söylenebilir. Bu durum çocukların yaşla birlikte kendini savunma becerilerinin artmasına ve daha karmaşık sosyal ortamlara adapte olabilme yeteneklerinin gelişmesine bağlanabilir. Alt boyutların tamamında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunması, belirli sosyal davranış türlerinin yaşla birlikte değişim gösterebileceğini ortaya koymaktadır. İlgili literatür taraması yapıldığında araştırma bulgularını destekler çalışmalara rastlanmıştır. Piaget, çocukların büyüdükçe çevreleri ve sosyal etkileşim alanlarının genişlediğini belirtmektedir. Bu genişleyen sosyal ortam sayesinde çocuklar, deneyim kazanarak ve

toplum kurallarını bilişsel yetilerini kullanarak değerlendirme yoluyla, sosyal ortama uyum sağlayan bireyler haline gelirler (Avcıoğlu, 2012; Oktay 2000). Bu bakış açısıyla, çocukların sosyal becerilerinin yaş ilerledikçe geliştiğini söylemek mümkündür. Gizir'in (2002) araştırmasına göre, yaş faktörünün sosyal davranışlar üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Beş yaşındaki çocukların sosyal gelişim düzeyinin, dört yaşındaki çocuklara kıyasla daha ileri olduğu belirlenmiştir. Karaoğlu ve Ünüvar (2017) da çocukların sosyal becerileri açısından yaşı büyük olan çocuklar lehine anlamlı sonuçlar elde etmiştir. Bıyık (2021); Brodeski ve Hembrough(2007); ve Kapıkıran ve diğ. (2006) de çalışmalarında yaş değişkeni ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma bulgularına paralel olarak çocukta yaşın ilerlemesiyle artan sosyal gelişime bağlı olarak sosyal becerilerde artış görülmüştür. Kızılırmak (2024) ise çocuğun yaşı değişkenine göre akran ilişkilerinde zorba çocuk, sosyal etkileşim ve mağdur çocuk alt boyutlarında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Çocuğun doğum sırası kategorisinde akran ilişkisi ölçeği ve alt boyutlarından edinilen puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür. 4-6 yaş çocukların doğum sırasının çocukların akran ilişkileri üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir. Benzer şekilde Erdoğdu (2019) tarafından yapılan çalışmada, Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği'nin alt boyutları olan çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve toplam puan açısından, çocuğun kaçıncı sırada doğduğuna bağlı olarak istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bıyık (2021) tarafından yapılan çalışmada ise çocuğun kaçıncı çocuk olduğu ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Test sonuçlarına göre, ailedeki çocuk sıralamasının 4 veya daha fazla olduğu durumlarda, çocukların sosyal beceri değerlendirme puanlarının diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Uluyurt (2012) çalışmasında ise Bıyık'ın (2021) çalışmasının aksine çocuğun doğum sırasının artmasının akran ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirlemiştir. Araştırmaya göre, ailede 4. sırada doğan çocukların, akranlarına karşı saldırganlık, korkulu ve kaygılı olma, aşırı hareketlilik gibi davranışlarda 1. ve 2. çocuklara göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Ayrıca, 4. çocukların akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme puanlarının 2. çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kardeş sayısı kategorisinde Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Mağdur çocuk alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Mağdur çocuk alt boyutu için yapılan analiz neticesinde, puanların bir kardeşi olan ile

kardeşi olmayan arasında ve 2 ve üzeri kardeşi olan ile hiç kardeşi olmayan çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Kardeşi olmayan çocuklar, hem bir kardeşi olan çocuklardan hem de iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklardan daha yüksek mağduriyet puanları almıştır. Hiç kardeşi olmayan çocukların bir veya daha fazla kardeşe sahip olan çocuklara göre daha çok mağdur çocuk özelliği gösterdikleri söylenebilir. Bu durum, kardeşi olmayan çocukların akran ilişkilerinde daha savunmasız olduklarını veya sosyal ortamlarda daha az deneyime sahip olduklarını gösterebilir. Kardeş sayısının, "Mağdur Çocuk" alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratması, sosyal dinamiklerin kardeş sayısından etkilenebileceğini göstermektedir. Ancak bu etkinin pratik anlamda düşük olması, diğer faktörlerin daha belirleyici olabileceğini düşündürmektedir. Ateş (2022); Gülay ve Sarıkaya (2014) çalışmalarında okul öncesi dönem çocukların sosyal becerileri ile kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Sonuçlar, kardeşi olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin, kardeşi olmayan çocuklara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kadan'ın (2010) çalışmasında ise kardeşi olmayan çocukların kardeşi olanlara göre akran ilişkilerinde daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Bıyık (2021) tarafından yapılan araştırmada, çocuğun kardeş sayısına göre Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği bulguları incelenmiştir. Sonuçlar, tüm alt boyutlarda, kendisi dâhil 3 kardeşi olan çocukların sosyal beceri değerlendirme puanlarının diğer kardeş sayısı gruplarına göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Gülay (2008) de çalışmasında, okul öncesi dönemde çocukların akran ilişkilerinde kardeş sayısının önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Erdoğdu (2019) araştırmasında, kardeş sayısı ile akran ilişkileri ölçeğinin çekingenlik alt boyutu arasında ters yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Araştırma, kardeş sayısının artmasının çocuğun girişkenliğini desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Uğur Ekşi (2022); Atış Akyol (2015); Gültekin Akduman, Günündi ve Türkoğlu (2015); Uluyurt (2012); Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010); Gültekin (2008) ise araştırmalarında çalışmanın aksine kardeş sayısı değişkeni ve akran ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmişlerdir. Kızılırmak'ın (2024) çalışmasında da çocuk sayısına göre zorbalıkta anlamlı bir fark görülmezken, sosyal etkileşim ve mağduriyet açısından ise farklılık tespit edilmiştir. İki çocuğu olan ailelerde akran etkileşimi daha yoğundur, ancak üç ve daha fazla çocuğu olan ailelerde bu etkileşim azalır. Bunun sebebinin, kardeşlerin birbirleriyle daha fazla vakit geçirip dış çevreyle daha az etkileşimde bulunmaları olabileceği belirtilmiştir.

Kardeşler arasındaki ilişkiler, çocuklara sosyal deneyim kazandırarak akranlarıyla olan etkileşimlerin de model olma gibi önemli işlevlere sahiptir. Bu, kardeşi olan çocukların sosyal becerilerde daha yetkin hale gelmelerini sağlayabilir. Ancak, kardeşler arasındaki

olumsuz ilişkiler ve çatışmalar, akran ilişkileri üzerinde ters etki de yapabilir. Ayrıca, ebeveynlerin yaşı, öğrenim durumu ve bu ilişkilerdeki rolü gibi faktörlerin de bu süreçte farklılık yaratabileceği düşünülmektedir.

Babanın yaşına göre Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Zorba Çocuk alt boyutunun istatistiksel olarak farklılık gösterdiği görülmüştür. Zorba Çocuk alt boyut puanları babanın yaşı 18-34 ile 35-44 arasında olanlar için istatistiksel olarak anlamlı ayrışma göstermiştir. Yaşları 18-34 arasında olan babaların çocukları 35-44 arasında olanlara göre daha fazla düzeyde zorba çocuk özellikleri sergilemiştir. Genç babaların çocuklarının orta yaş babaların çocuklarına göre daha zorba oldukları söylenebilir. Yaşları 18-34 arasında olan babaların çocuklarının, 35-44 yaş arasındaki babaların çocuklarına kıyasla daha fazla zorba davranış sergilemesi, genç babaların daha az deneyime sahip olmalarından ve ebeveynlik becerilerinin henüz tam olarak gelişmemiş olmasından kaynaklanabilir. Genç babalar, daha fazla stres ve zorlukla karşılaşabileceğinden, çocuklarını yönetme konusunda daha az etkili olabilirler. 35-44 yaş arasındaki babalar ise daha deneyimli ve olgun olabileceğinden, çocuklarının zorba davranışlarını daha iyi kontrol edebilirler. Bu durum, ebeveynin yaşının ve deneyiminin çocukların davranışları üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu gösterir. Bıyık (2021) ve Yaşar (2015) ise araştırmalarında okul öncesi eğitimi alan çocukların babalarının yaşlarına göre sosyal becerilerinin farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Uluyurt'un(2012) çalışmasında ise çalışmamızın bulgularının aksine anne-baba yaşı azaldıkça, çocukların akranlarına yardım etmeye yönelik sosyal davranış gösterme puanlarının arttığı gözlemlenmektedir. Ancak, anne yaşı yükseldikçe çocukların akranlarına karşı asosyal davranışlar sergileme, korkulu ve kaygılı olma, dışlanma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma gibi davranışlarının puanları da artmaktadır. Benzer şekilde, baba yaşı yükseldikçe, çocukların akranlarına karşı saldırganlık, asosyal davranışlar geliştirme, korkulu ve kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma puanlarının da arttığı görülmektedir.

Babanın öğrenim durumuna göre Akran İlişkileri Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlardan sadece Sosyal etkileşim alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Sosyal Etkileşim alt boyut puanları babasının öğrenim durumu temel eğitim ile lise arasında ve temel eğitim ile ön lisans ve üzerinde olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ayrışma göstermiştir. Yani babası temel eğitim ya da lise mezunu olan çocuklardan babası lise mezunu olanların sosyal etkileşimi daha yüksekken; babası temel eğitim ya da ön lisans ve üzeri mezunu olan çocuklardan da babası ön lisans ve üzeri mezunu olan çocukların

sosyal etkileşimi daha yüksek bulunmuştur. Eğitim seviyesi yüksek olan babaların çocuklarının sosyal etkileşiminin arttığını söyleyebiliriz. Ortalamalar arasındaki anlamsız farklardan ve etki büyüklüğünün çok düşük düzeyde olmasından yola çıkarak babaların eğitim düzeyi ile ölçek puanlarının aynı yönlü hareket ettiğini söylemek zor olacaktır. Temel eğitim ile lise ve temel eğitim ile yükseköğretim arasındaki farkların anlamlı olması, çocukların sosyal etkileşim özelliklerinin, babalarının eğitim seviyesine bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir. Ancak etki büyüklüğünün çok düşük olması, bu farkların genellikle küçük ve sınırlı olduğunu göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarına paralel olarak Shin (1996) tarafından yapılan bir araştırmada, 131 Amerikalı anaokulu öğrencisi ve aileleri incelenmiş ve babanın eğitim seviyesinin, çocukların sosyal becerilerini olumlu bir şekilde etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu bulunmuştur (aktaran Gülay, 2008). Birçok araştırma, babanın eğitim düzeyinin çocuğun sosyal becerilerini ve akran ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Atış Akyol (2015), Uluyurt (2012) ve Gülay (2008)'ın çalışmaları, baba eğitim seviyesinin arttıkça çocukların sosyal davranışlarının iyileştiğini ve akran ilişkilerindeki başarılarının arttığını ortaya koymuştur. Özellikle, babası yükseköğretim mezunu olan çocukların sosyal becerilerinin, babası daha düşük eğitim seviyesine sahip çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca Gülay (2008) çalışmasında eğitim düzeyi yüksek babalara sahip olan çocukların akran ilişkilerinde daha fazla tercih edildiklerini saptamıştır. Bıyık (2021) ve Sarı (2007) da benzer şekilde, baba eğitim düzeyinin çocukların sosyal uyumunu ve becerilerini artırdığını vurgulamıştır. Kadan'ın (2010) araştırmasında da eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin çocuklarının daha saldırgan olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma bulgularından hareketle, anne ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli hale geldiği ve çocuklarına daha sağlıklı rol modeller sundukları görülmektedir. Bu durum, çocukların akran ilişkilerinde olumlu sosyal ilişkiler geliştirmelerine ve akranlarıyla daha sağlıklı iletişim kurmalarına katkı sağlamaktadır.

5.1.4. Baba İlgi Düzeyleri ile Baba Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma

ABÇiDA ölçeği Konuşma boyutu, Baba İlgi Ölçeğinin alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde ilişki göstermektedir. Bu bulgu baba ilgisinin babaların çocukla sağlıklı ve etkili bir iletişim kurmasında önemli bir role sahip olduğunu düşündürmektedir.

Dinleme boyutu, Okula yönelik ilgi boyutunda pozitif yönde düşük düzeyde ilişki gösterirken ölçek toplam puanı ve diğer alt boyutlar ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Bu bulgu babaların çocuklarıyla iletişimlerinde dinleme becerilerinin okula ilişkin ilgisinde sınırlı bir etkisi olduğunu, ancak genel anlamda çocukla ilişkilerinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Mesaj boyutu Baba İlgi Ölçeğinin alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki göstermiştir. Bu bulgu iletişimdeki mesaj alt boyutunun baba ilgisinde diğer unsurlar kadar güçlü bir etkisi olmadığını, ancak yine de anlamlı bir etki taşıdığını göstermektedir. Bu durum, belki de mesajlardan çok, diğer iletişim becerilerinin (konuşma, dinleme, empati ve sözsüz iletişim) baba-çocuk ilişkisini daha fazla etkilediğini düşündürmektedir.

Sözsüz İletişim boyutu Baba İlgi ölçeğinin tüm alt boyutları ve ölçek toplam puanı ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Bu bulgu babaların çocuklarına sözsüz iletişim yoluyla (örneğin jestler, mimikler, dokunma vb.) verdikleri mesajların baba ilgisinin önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum çocukların sözlü ifadeler kadar sözsüz ipuçlarını da algıladığı ve bunların baba-çocuk ilişkisinin kalitesine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Son olarak Empati boyutu Okula yönelik ilgi alt boyutu ile pozitif yönde düşük, diğer alt boyutlar ve ölçek geneli ile pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Bu bulgu babaların çocuklarına empatiyle yaklaşmasının genel ilişkiyi güçlendirdiğini, ancak okula yönelik ilgide daha sınırlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuçlar, ABÇiDA ölçeğinin boyutlarının Baba İlgi Ölçeği ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilediğini göstermektedir. Özellikle sözsüz iletişim ve empati gibi daha duygusal boyutların orta düzeyde pozitif ilişki göstermesi, baba-çocuk ilişkisinde bu becerilerin kritik olduğunu vurgulamaktadır. Düşük düzeyde ilişki gösteren durumlar, baba ilgisinin belirli alanlarda daha az etkili olduğu veya diğer faktörlerin bu alanlarda daha fazla belirleyici olduğu anlamına gelebilir.

Literatür incelendiğinde baba ilgisini ve baba çocuk iletişimini birlikte inceleyen çalışmaların neredeyse hiç olmadığı görülmektedir. Benzer olabilecek çalışmalara bakıldığında; Büyükceran'ın (2021) çalışmasında babaların çocukların hayatına katılım düzeyleri, onların yaşam doyumları ve baba-çocuk ilişkileri arasında olumlu bir ilişki

bulunmaktadır. Çocuklarıyla sağlıklı ve pozitif ilişkiler kuran babalar, çocuklarının hayatına daha fazla dahil olma eğilimindedirler. Aydın Kılıç (2016) tarafından yapılan araştırmada, babaların çocuklarının hayatına katılımı ile baba-çocuk ilişkisi arasında pozitif, ancak düşük düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, Aydın (2003) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, babaların çocuklarının hayatına daha fazla katılımda bulunmalarının, baba-çocuk iletişimini güçlendirdiği sonucuna varılmıştır. Özkan (2014) tarafından yapılan araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukları olan babalara uygulanan baba katılım programının, baba-çocuk ilişkisi üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, baba katılım programının baba-çocuk ilişkisini olumlu şekilde etkilediği bulunmuştur. Gee vd. (2007), yaptıkları araştırmada, aile ortamında yetersiz iletişime sahip çocukların baba-çocuk iletişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çocuklarının bakımına daha az katılan babaların çocuklarıyla iletişimlerinin de yetersiz olduğu görülmüştür.

5.1.5. Babaların İlgi Düzeyleri ile Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma

Akran İlişkileri Ölçeği ile Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu istatistiksel sonuçlar, Akran İlişkileri Ölçeği ve Baba İlgi Ölçeği arasındaki ilişkilerin genel olarak zayıf olduğunu ve alt boyutlarda yalnızca çok düşük düzeyde anlamlı bağlantılar olduğunu göstermektedir. Akran İlişkileri Ölçeği ile Baba İlgi Ölçeği arasında genel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaması, babanın çocuğuna gösterdiği ilginin, çocuğun akran ilişkilerindeki genel düzeyi üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını veya bu etkinin çok düşük olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuç, diğer çevresel faktörlerin (örneğin, arkadaş çevresi, okul ortamı, kişilik özellikleri) akran ilişkilerinde daha belirleyici olabileceğini düşündürmektedir.

Akran İlişkileri Ölçeği alt boyutları özelinde değerlendirildiğinde:

Zorba Çocuk alt boyutu Baba İlgi Ölçeği ve alt boyut puanları ile negatif yönde çok düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermiştir. Bu bulgu babanın ilgisinin yüksek olduğu durumlarda çocukların zorbalık davranışlarının az da olsa daha düşük olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu ilişki çok düşük düzeyde olduğu için, babanın ilgisinin zorbalık üzerinde yalnızca sınırlı bir etkisi olabileceği unutulmamalıdır.

Sosyal etkileşim alt boyutu Baba İlgi Ölçeği toplamı, Davranış ve Kontrol alt boyutları ile pozitif yönde çok düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sergilemiştir. Bu bulgu

babanın ilgi düzeyi arttıkça çocukların sosyal etkileşim becerilerinde hafif bir artış olabileceğini işaret etmektedir. Bu, babanın çocukla kurduğu etkileşimlerin, çocuğun sosyal becerilerini geliştirmesine küçük de olsa katkı sağlayabileceğini düşündürebilir.

Mağdur Çocuk puanı ile Baba İlgi Ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu bulgu babanın ilgisinin, çocuğun akranları tarafından mağdur edilip edilmemesi üzerinde bir etkisi olmadığını veya bu etkinin ölçülemeyecek kadar düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, mağduriyetin daha çok çocuğun bireysel özelliklerine veya akran dinamiklerine bağlı olabileceğini düşündürebilir.

Bu bulgular, babanın çocuğuna gösterdiği ilginin akran ilişkileri üzerindeki etkisinin genellikle sınırlı ve düşük düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçların çok düşük düzeyde anlamlılık göstermesi, bu bulguların genellenebilirliği konusunda dikkatli olunması gerektiğini vurgular. Ayrıca, diğer aile üyelerinin (anne veya kardeşler), okul ve çevresel faktörlerin de bu ilişkilerde önemli rol oynayabileceği unutulmamalıdır.

Ailelerin sosyoekonomik durumu, etnik kökeni veya eğitim seviyesi farklı olsa da, anne ve babanın ilgisi çocukların akademik başarısını olumlu yönde etkiler. Aynı zamanda, çocukların olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesine katkı sağlar. Ebeveyn desteği sayesinde çocuklar okula daha hazırlıklı başlar, sosyal becerileri, öz güvenleri ve iletişim yetenekleri güçlenir. Bunun yanı sıra, sağlıklı arkadaş ilişkileri kurmalarına da yardımcı olur (Englund vd., 2004; Hill ve Craft 2003; Jeynes 2007).

İlgili alanda bu araştırmaya benzer şekilde baba ilgisini ve çocuk akran ilişkisini ele alan çalışmaları incelendiğinde; Taşyürek Teker'in (2019) araştırmasında baba ilgi düzeyi ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Tezel Şahin'in (2003) araştırmasında, babaların eğitimdeki rolü ve çocukların gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma, babalarından ilgi ve sevgi gören çocukların sosyal ilişkilerinde daha başarılı olduğunu, buna karşın babalarıyla ilişkileri olumsuz olan çocukların negatif bir benlik algısına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Can'ın 2017 yılında yaptığı araştırmaya göre, babaların çocuklarına gösterdiği ilgi ve yakınlık, çocukların akranlarına yönelik saldırgan davranışlarını azaltıcı bir etki yapmaktadır. Ancak, babaların temel bakım konusundaki katılımı, çocukların saldırganlık davranışlarını artırıcı bir şekilde etkilemektedir. Kadal'ın (2019) çalışmasına göre, babaların çocuklarına yönelik ilgi düzeyinin artması çocuklarda görülen problem davranışlarını, örneğin kavgacı-saldırgan, aşırı hareketli-dikkatsiz ya da endişeli-ağlamaklı olma gibi sorunları azaltmaktadır. Benzer şekilde, Gültekin Akduman ve Türkoğlu'nun (2016) araştırmasında, babaların babalık rolü

algısına yönelik puanları ile çocuklarının problem davranış puanları arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, babalık rolü algısının arttıkça çocuklardaki problem davranışların azaldığını göstermektedir. Eren'in (2022) araştırmasında, baba ilgisi ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulguları, 48-66 aylık okul öncesi çocukların öz düzenleme becerilerinin baba ilgi düzeyinden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Fagan ve Iglesias (1999), yüksek düzeyde baba katılımının olduğu durumlarda çocuklarda yüksek akademik başarı gözlenmesine karşın; diğer taraftan düşük baba katılımının olduğu durumlarda ise çocuklarda yüksek oranda davranış bozuklukları olduğu gözlemlenmiştir. Torres vd. (2012) baba katılımının okul öncesi dönemdeki çocukların bireysel özellikleri ve akranlarıyla olan oyun becerileri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma, erkek çocukların ve zor mizaçlı çocukların oyun etkileşimlerinin daha az olduğunu, oyunlarının ise daha sık bozulduğunu göstermiştir. Ayrıca, baba katılımının çocukların akranlarıyla oynadıkları oyunlardaki davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Akt. Sezer vd., 2016). Green (2001), baba ile çocuk arasındaki sıcak etkileşimin, babanın çocuğun eğitimine aktif katılım göstermesinin; çocuğun kendine güveninin artmasında, akademik başarısını yükseltmede, çevresiyle sağlıklı iletişim kurmasında, kişilik ve cinsiyet gelişiminin olumlu yönde şekillenmesinde ve ekonomik kaynakları bilinçli kullanmasında önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Hill ve Tyson (2009) da anne-babaların çocuklarının okulu ile ilgilenmesi, gönüllü olarak okul aktivitelerine katılması ile çocuğun okul başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu vurgulamıştırlar. Ortiz ve arkadaşları (2001) da anne baba ilgisinin çocuk üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Amato ve Rivera'nın (1999) yaptığı araştırmada da babaların çocukların hayatına aktif ve olumlu şekilde katılımının, çocuklarda görülen davranış problemlerini önemli ölçüde azalttığı bulunmuştur. Seibert ve Kerns (2015), Sparks vd. (2017), Rhodes (2003); çalışmalarında bağlanma ilişkisinin çocukların sosyal becerileri-akran ilişkileri üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Yani ebeveynden yeterli ilgi gören çocukların güvenli bağlanma gerçekleştirmesi ve sonucunda akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurması muhtemeldir. Pinto vd. (2015), babaya güvenli bağlanma ve akran kabulünün, çocukların benlik saygısını önemli ölçüde etkilediği, anneye güvenli bağlanmanın benlik saygısıyla ilişkili olduğu, ancak anlamlı bir yordayıcı olarak ortaya çıkmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Polenski ise (2001) araştırmasında, çocukların anneleriyle bağlanma stillerinin davranış problemleri, sosyal yeterlilik ve akran ilişkileriyle

bağlantılı olduğunu bulmuştur. Decovic ve Janessens (1992), Nygaard (1988); her iki çalışma da ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal ilişkileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuçlar, demokratik ve destekleyici ebeveynlerin çocuklarının akranları tarafından daha çok kabul edildiğini, otoriter ebeveynlerin çocuklarının ise sosyal olarak daha fazla reddedildiğini göstermektedir.

5.1.6. Baba Çocuk İletişimi ile Çocuk Akran İlişkisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma

İstatistiksel sonuçlar, ABÇİDA alt boyutları ile Akran İlişkileri Ölçeği arasındaki ilişkilerin genelde düşük düzeyde olduğunu, ancak bazı anlamlı bağlantılar bulunduğunu göstermektedir.

ABÇİDA ölçeği Konuşma alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermiştir. Konuşma alt boyutu ile zorbalık davranışları ve akran ilişkilerinin genel düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki bulunması, baba çocuk iletişiminde iyi düzeydeki konuşma alt boyutu becerilerinin, çocukların zorba davranış sergileme olasılığını ve olumsuz akran ilişkilerini azaltabileceğini düşündürmektedir. Babalarının konuşma becerileri yüksek çocukların, çatışma durumlarında daha iyi iletişim kurarak sorunları çözebildiği ve zorbalık davranışlarını daha az sergilediği veya bu tür davranışlara daha az maruz kaldığı söylenebilir.

ABÇİDA ölçeği Dinleme alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Sosyal Etkileşim alt boyutu ile pozitif yönde ve Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Dinleme alt boyutu ile sosyal etkileşim arasındaki pozitif yönlü ilişki; babaların çocuklarıyla iletişim kurarken göstermiş oldukları dinleme becerilerinin, çocuklarının sosyal etkileşim becerilerini artırdığı, yani iyi bir dinleyici olan babaların çocuklarının sosyal ortamlarda daha olumlu ve etkili ilişkiler kurmasına katkı sağlayabileceği görülmektedir. Bu, empati ve anlayışın temel bileşeni olan dinlemenin, sosyal bağları güçlendirmedeki önemini vurgular. Dinleme alt boyutu ile zorba çocuk arasındaki negatif yönlü ilişki babaların çocuklarını dinleme becerilerinin, onların zorbalık davranışlarını azaltabileceğini göstermektedir. Bu durum, dinleme becerilerinin, çatışmaları daha sağlıklı yollarla çözmeye yardımcı olabileceğini düşündürmektedir.

ABÇİDA ölçeği Mesaj alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Mağdur Çocuk, Zorba Çocuk alt boyutları ve Ölçek Toplam Puanı ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı

ilişki göstermiştir. Babaların mesaj alt boyutundaki becerilerinin düşük olması, çocukların hem zorbalığa maruz kalma (mağduriyet) hem de zorba davranışlar sergileme riskini artırabilir. Bu alt boyutta babalarından görecekleri etkili iletişim becerileri, çocukların ihtiyaçlarını, sınırlarını veya problemlerini daha açık şekilde ifade etmelerine olanak tanıyabilir, bu da hem mağduriyet hem de saldırganlık olasılığını azaltabilir.

ABÇİDA ölçeği Sözsüz iletişim alt boyutu Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermiştir. Sözsüz iletişim becerilerinin zorbalıkla ters orantılı olması, babaların çocuklarıyla beden dili, yüz ifadeleri ve diğer sözsüz sinyallerle daha etkili bir şekilde iletişim kurabildiklerinde, çocuklarının zorbalık davranışlarının azalabileceğini düşündürmektedir.

Son olarak, ABÇİDA ölçeği Empati alt boyutu, Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu ile negatif yönde, Sosyal Etkileşim alt boyutu ile pozitif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. ABÇİDA ölçeği Empati alt boyutu ile Akran İlişkileri Ölçeği Zorba Çocuk alt boyutu arasındaki negatif yönlü ilişki, babalarıyla ilişkilerinde empati becerileri gelişmiş çocukların, zorbalık davranışlarını daha az sergilediği ve genel akran ilişkilerinin daha olumlu olduğunu göstermektedir. Bu empati kurmanın, diğer bireylerin duygularını anlamaya ve sosyal çatışmaları azaltmaya yardımcı olabileceğini göstermektedir. ABÇİDA ölçeği Empati alt boyutu ile Akran İlişkileri Ölçeği Sosyal Etkileşim alt boyutu arasındaki pozitif ilişki babalarıyla iletişimde empati becerisini kazanmış çocukların, sosyal etkileşim becerilerinin de olumlu yönde geliştiğini göstermektedir. Empati becerileri gelişmiş çocukların daha iyi arkadaşlık ilişkileri kurabildiği ve sosyal çevrelerinde daha aktif olabildiği söylenebilir.

Bu sonuçlar, babaların çocuklarıyla ilişkilerindeki iletişim ve empati becerilerinin akran ilişkilerindeki belirli yönleri etkilediğini, ancak bu etkilerin genelde düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Özetleyecek olursak iyi iletişim (özellikle dinleme ve empati) becerileri, sosyal etkileşim becerilerini artırır ve zorbalık davranışlarını azaltabilir. İletişim becerilerindeki eksiklikler, zorbalık ve mağduriyet riskini artırabilir.

Aile içinde olumlu iletişim deneyimleri yaşayan çocukların, ebeveynlerinin etkili iletişim becerilerini kullanması ve doğru bir rol model olmaları sayesinde, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri ve sosyal ilişkilerinde daha başarılı oldukları söylenebilir. Ayrıca, okul öncesi dönemde çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişki, sosyal becerilerin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerle kurulan sevgi ve yakınlığa dayalı ilişkiler, çocukların işbirliği, paylaşma, nezaket ve empati gibi sosyal davranışları öğrenmelerine

yardımcı olmaktadır. Bu durum, çocukların daha olumlu akran ilişkileri kurmalarını ve daha kolay sosyalleşmelerini sağlamaktadır (Akt. Köyceğiz ve Özbey, 2019; Otto, 2013).

İlgili alanda bu araştırmaya benzer şekilde anne baba çocuk iletişimi ve çocuk akran ilişkisini ele alan çalışmalara bakacak olursak;

Hamiden Karaca vd. (2019) tarafından baba çocuk ilişkisi ile çocukların akran ilişkilerinin incelendiği araştırmada, babayla kurulan olumlu ilişkinin güçlenmesiyle birlikte çocukların akranlarıyla oyun oynarken daha uyumlu davrandıkları ve oyunu bozma ya da oyundan kopma gibi olumsuz davranışların azaldığı bulunmuştur (Akt. Kızılırmak, 2024). Köyceğiz ve Özbey'in (2019) araştırmasında çocukların sosyal becerileri ile babaların iletişim becerileri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, babaların iletişim düzeyleri arttıkça, çocuklarının sosyal becerilerinin de geliştiği gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Dere Çiftçi (2016) ve Özbey (2012) de ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Kızılırmak'ın (2024) çalışmasında anne çocuk arasında artan olumlu ilişki okul öncesi dönem çocukların akran ilişkilerinde sosyal etkileşimlerini artırırken, zorba çocuk davranışlarını azaltmaktadır. Anne ile kurulan olumlu ilişki sosyal bir model oluşturarak çocuğun akran ilişkilerinde saldırgan, istenmeyen davranışlar sergilemesine engel olmaktadır. Argun'un (2005) araştırmasına göre, okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların kendilik algısı, babaların çeşitli özellikleri ve tutumlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Babaların yaşı, eğitim düzeyi, çocuklarla iletişim kurma şekli, çocukların güçlü yönlerini destekleme çabaları, duygusal gelişimlerini olumlu değerlendirmeleri, çocukların özelliklerinden duydukları memnuniyet ve arkadaşlık ilişkilerine dair olumlu görüşleri, çocukların kendilik algısını etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Aken'in (2005) çalışmasında, aile içindeki çocuk etkileşimi ile çocukların akranlarıyla kurdukları etkileşimler arasında benzerlikler olduğu bulunmuştur. Bu, çocukların ailedeki ilişki biçimlerini akranlarıyla olan ilişkilerine yansıttıkları anlamına gelmektedir. Sinclair'in (1999) çalışması aile içindeki çeşitli faktörlerin çocukların sosyal becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Düşük düzeyde destek ve etkileşim sağlayan ailelerde yetişen çocuklar, akran ilişkilerinde sorunlar yaşarken, sıcak ve olumlu ilişkiler kuran ailelerde büyüyen çocukların okulda daha pozitif ve prososyal davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Ladd ve Ladd'in (1998) aile-çocuk ilişkisi ile çocukların akran mağduriyetine maruz kalma arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarında, yüksek düzeyde müdahaleci ve talepkar, düşük duyarlılığa sahip aile ilişkilerinin hem kız hem de erkek çocuklarda akran

mağduriyetine yol açtığı, yoğun yakınlık ilişkisinin ise yalnızca erkek çocuklarda akran mağduriyetine neden olduğu bulunmuştur (Akt. Sezer vd., 2016). Yapılan bu araştırmalar aile-çocuk etkileşimi ve iletişiminin çocukların akran ilişkilerini ve grup davranışlarını etkilediğini göstermiştir. Scaramella ve Leve (2004)'ye göre erken çocukluktaki pozitif ebeveyn çocuk ilişkisi, çocukların çocukluk ve ergenlik dönemindeki sosyal ilişkilerini ve davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir. McDowell ve Parke (2009) çocukların akran ilişkilerini ebeveyn bağıntıları ile inceledikleri çalışmada; çocuklardaki sosyal beceri ve akran kabulünü etkileyen etmenlerin; aile-çocuk etkileşimi, ailelerin çocuklarına rehberlik etmeleri, onları yönlendirmeleri ve uygun fırsatlar sağlamaları olduğu görülmüştür. Pettit, Brown, Mize ve Lindsey'in (1998) araştırması, ebeveynlik davranışlarının okul öncesi çocukların akranlarıyla olan sosyal yeterlilikleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sonuçlar, anne-baba-çocuk oyunlarının erkek çocukların sosyal yeterlilikleriyle pozitif bir ilişki gösterdiğini, annelerin rehberliğinin ise yalnızca kız çocuklarının sosyal yeterliliği üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Black ve Logan'ın (1997) araştırmasında, aile içi iletişim ve akran ilişkilerinin çocukların sosyal konumlarıyla nasıl ilişkili olduğu incelenmiştir. Çalışma, çevreleri tarafından sevilen çocukların, aileleri ve akranlarıyla daha güçlü iletişim bağlarına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Mize ve Pettit'in (1997) araştırmasında, annelerin çocuklarına sağladığı sosyal rehberlik ve verdikleri tepkilerin, okul öncesi çocukların akranlarıyla olan sosyal yeterlilikleriyle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada, annelerin oyun sırasında iletişim tarzları ve problem çözme yaklaşımları gözlemlenmiş ve sonuçta, annelerin rehberlik davranışlarının erkek çocuklarının agresyon seviyelerini azalttığı bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucunda baba ilgisi ile baba çocuk iletişimi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu, baba ilgisi ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, baba çocuk iletişimi ile akran ilişkileri arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Araştırma farklı illerde, farklı sosyoekonomik ve kültürel yapılara sahip babalar ile çocuğun okula gidip gitmeme durumu ve babanın mesleği gibi farklı değişkenlere bakılarak da yapılabilir.

- Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarına yönelik yapılmıştır. Bu konuda yapılacak farklı bir araştırmaya özel anaokullar ve üniversite uygulama anaokullarına çocuğu devam eden babalar da dahil edilebilir.
- Araştırma da nicel araştırma kapsamında babalardan ve öğretmenlerden çocuklarla ilgili veriler ölçekler yoluyla alınmıştır. Bu doğrultuda yapılacak farklı nitel araştırmalarda babalarla yüz yüze görüşülerek ya da deneysel çalışmalarla baba eğitim programları uygulanarak babaların çocuklarına yönelik ilgileri ve iletişimleri, akran ilişkilerine olan etkileri incelenebilir.
- Araştırmanın kapsamını genişletmek amacıyla çalışma farklı yaş gruplarındaki çocuklarla da yürütülebilir. Bebeklik, çocukluk, ergenlik gibi farklı yaş dönemlerinde babaların çocuklarıyla olan ilişkileri incelenebilir.
- Okul öncesi dönem çocukların babalarının ilgi düzeyleri, babalarıyla iletişimleri ve akran ilişkileri farklı çalışmalar ile uzun süreçli olarak planlanıp boylamsal açıdan ele alınabilir.
- Yapılacak farklı araştırmalarda yalnızca babalardan değil annelerden de çocuklarıyla iletişimlerine ve onlara yönelik ilgilerine dair veriler alınabilir. Anne ve babalar arasında tutarlılık olup olmadığına, hangi ebeveynin akran ilişkileri üzerinde daha etkili olduğu incelenebilir.
- Diğer aile üyelerinin (kardeşler, büyükler ve uzun süreli bakıcılar), okul ve arkadaş çevresi gibi diğer çevresel faktörlerin de dahil edildiği daha geniş bir örneklemle farklı araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, babanın çocuğuyla iletişiminin ve çocuğuna yönelik ilgisinin önemine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında okul öncesi eğitimde aile katılımında hedef grubun annelerin yanı sıra babalar olarak da belirlenip babalara yönelik katılım çalışmaları ve eğitim programları geliştirilerek uygulanması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir.
- Babalar çocuklarıyla iletişim becerilerini geliştirmek için eğitim programlarına veya rehberlik hizmetlerine dahil edilebilir. Etkili dil kullanımı üzerine atölye çalışmaları düzenlenebilir. Bu etkinlikleri planlarken babaların çalışma saatlerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak babaların bu çalışmalara katılımı artırılabilir.

- Öğretmenler, babaların ihtiyaçlarına yönelik olarak grup toplantıları ve seminerler düzenleyerek onları çocuk gelişimi hakkında bilgilendirebilir ve çocuklarıyla sağlıklı, olumlu ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilir.
- Okul öncesi öğretmenlerine verilecek hizmet içi eğitimlerle, anne baba çocuk iletişimi ve çocukların akran ilişkilerine yönelik bilgileri artırılabilir.
- Ayrıca, bu alanda faaliyet gösteren üniversiteler ve ilgili kurumlar, farklı yaş gruplarına sahip babalar için eğitim programları hazırlayarak, işbirliği içinde çalışmalar gerçekleştirebilir.
- Çocukların sosyal etkileşim becerilerinin desteklenmesi için iş birliği gerektiren oyunlar, grup çalışmaları ve akranlarla pozitif etkileşim fırsatları sağlanmalıdır. Sosyal becerileri geliştiren eğitim programları uygulanabilir.

KAYNAKÇA

AÇEV. (2017). *Türkiye'de babalığı anlamak serisi-I: Türkiye'de ilgili babalık ve belirleyicileri.* İstanbul: AÇEV.

AÇEV. (2018). *İşyerlerinde ilgili babalığın desteklenmesi.* İstanbul: AÇEV.

Ağcabay, B. (2022). *Okul öncesi eğitime devam eden 5–6 yaş arası sosyal duygusal yeterlilik düzeyi ile akran ilişkilerinin incelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alaylı, P. (2023). *4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşun rolü.* Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alisinanoğlu, F. & Kesicioğlu, O.S. (2010). Okulöncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim, 3*(1), 93-110.

Altay F.B, & Güre A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri. *Kuram ve Eğitim Bilim*, *12*(4), 2699-2718.

Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family, 61*(3), 557–573.

Amato, P. R., & Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavior problems. *Journal of Marriage and the Family, 61*(2), 375-384.

Anlıak, P. & Dinçer, Ç. (2005). Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38*(1), 149-166.

Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Arabacı, N., Özyürek, A.& Gözün Kahraman, Ö. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 12*(2), 656-675.

Arabacı, N.,& Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba-çocuk iletişimi değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi: geçerlik güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4*(7), 1-21.

Aral, N. Kandır, A. & Yaşar, M.C. (2000). *Okul öncesi eğitim ve anasınıfı programları*. İstanbul: Ya-Pa.

Argun, Y. (2005). *Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okulöncesi çocukların davranışsal-duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Arslan, F. (2020). *Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal zeka düzeyleri ile anne baba çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Arslan, R. (2022). Erken çocukluk döneminde baba katılımı konusunda yapılan lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 7*(2), 1-12.

Aryani, E. (2021). Communication of parents and earlychildhood to build confidence in the pandemic covid-19. *Jurnal Pendidikan dan Pemberdayaan Masyarakat, 8*(1), 67-75.

Ateş, S. D. (2022).*Okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkileri ve sosyal beceri düzeylerinin anne çocuk ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Atılgan, G. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen ilköğretim 1. kademe 1. devre öğrencilerinin sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Atış Akyol, N. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklarının akran ilişkileri ile ilkokula hazırbulunuşluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Atmaca Koçak, A. (2004). *Baba destek programı değerlendirme raporu.* İstanbul: AÇEV.

Avcıoğlu, H. (2012). Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(3), 2009-2031.

Aydın Kılıç, Z. N. (2016). *Ankara-Trabzon-Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba-çocuk ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Aydın, A. (2003). *Baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerine ilişkin algılarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Baba Katılım Klavuzu (2017). *Erasmus* file:///C:/Users/pc/Downloads/@baba%20kat%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1%20kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf, sayfasından erişilmiştir.

Bakanay, E.A. (2007). Babanın çocuk hayatındaki yeri. *Anneyiz Biz Dergisi, 1,* 8-10.

Bayraktar, V. H. & Doğan, C. (2014). Beşinci sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi konuşma becerilerinin değerlendirilmesi. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi/IZU Journal of Social Science, 2*(4),37-49

Beets, M. W. & Foley, J. T. (2008). Association of father involvement and neighborhood quality with kindergartners' physical activity: A multilevel structural equation model. *American Journal of Health Promotion, 22,* 195 203.

Bekmezci, H, Özkan, H. (2015). Oyun ve oyuncağın çocuk sağlığına etkisi. *İzmir Dr Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 5*(2), 81–7.

Berk, E. L. (2006). *Child development and psychology* (7th ed.). NewYork: Pearson/Allyn an Bacon.

Beyazkürk, D., Anlıak, S., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran iliskileri ve arkadaslık. *Eurasian Journal of Educational Research, 26,* 13-26.

Bıçakçı, İ. (2002). *İletişim ve halkla ilişkiler.* İstanbul: Kapital Medya.

Bıyık, S. (2021). *4-6 yaş arası okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal beceri düzeyleri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Black, B. and Logan, A. (1997). Links between communication patterns in mother-child, father-child, and child-peer interactions and children's social status. *Child Development, 66*(1), 255–271.

Bozok, M. (2017). *Türkiye"de babalığı anlamak serisi-I*. Özel Araştırma Raporu. İstanbul.

Böyükmedar, P. (2022). *İletişim becerileri eğitim programının baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

Bridge, H. (2001), Increasing parental involvement in the preschool curriculum: What an action research case study revealed. *International Journal of Early years Education, 9*(1), 6-21.

Brodeski, J. & Hembrough, M. (2007). *Improving social skill in young children. Anaction research project.* Degree of Master of Art in Teaching and Leadership, Saint Xavier University, Chicago.

Bronstein, P. & Cowan, C. P. (1988). *Fatherhood today: Men's changing role in the family.* Canada: John Wiley and Sen.

Büyükceran, K. (2021). *Okul öncesi dönemde baba katılımı ve baba çocuk ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017).*Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23.baskı). Pegem Akademi.

Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-K. *Applied Development Science, 11*(4), 208–213.

Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development, 71*(1), 127–136.

Caldera, Y. M., & Hart, S. (2004). Exposure to child care, parenting style and attachment security. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice, 13*(1), 21-33.

Can Yaşar, M. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarında ailenin eğitime katılımı.* İstanbul: Yapa.

Can, D. (2017). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ve benlik algılarının baba katılım boyutlarına göre incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Carter, S. (2003). Educating our children together: Source book for effective family-school comminity partnerships. U.S. Office of Special Educational Programs.

Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: the relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal,15*(8), 1342-49.

Ceylan, Ş. (2009). *Vineland sosyal - duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi.* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2013). *CASEL guide: Effective social and emotional learning programs.* Chicago, IL: CASEL.

Coyl-Shepherd, D.D., & Newland, A.L. (2013). Mothers‟ and fathers‟ couple and family contextual influences, parent involvement, and school-age child attachment. *Early Child Development and Care,* 182, 1-17.

Çağdaş, A. & Seçer, Z. (2010). *Anne-baba eğitimi.* Ankara: Kök.

Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimlerine etkileri* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Çağdaş, A. (2000). *Çocukla iletişim: iletişim dili özellikleri.* İstanbul: Ya-Pa.

Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi* (2. Baskı). Konya: Eğitim.

Çağdaş, A. (2012). *Anne-baba-çocuk iletişimi* (2. Baskı). Ankara: Eğiten

Çatıkkaş, K.T. (2008). *Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Çetin, F., Bilbay, A. A., & Kaymak, D. A. (2002). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epsilon.

Çiftçi, M. & Bal, P. N. (2015). Ortaokul öğrencilerinin anne-baba katılım düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences, 12*(1), 363-384.

Çiftçi, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin anne-baba katılım düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çorbacı Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Deković, M., & Janssens, J. M. (1992). Parents' child-rearing style and child's sociometric status. *Developmental Psychology, 28*(5), 925–932.

Demirci, Z., (2021). *Okul öncesi eğitim çağındaki çocukların annelerinin erkek öğretmene karşı yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Denham, S. A. (2006). Emotional competence: Implications for social functioning. *Social Development, 15*(2), 230–250.

Dere Çiftçi, H. (2016). Beş-altı yaş çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin sosyal becerileri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 42,* 171-191.

Doherty, J., & Hughes, M. (2014). Child development: Theory and practice. Harlow: Pearson.

Downey K.J., 1963. Parental interest in the institutionalized, severely mentally retarded child. *Social Problems, 11*(2), 186–193.

Dünya Sağlık Örgütü. (2006). *Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health.* 28-31 January 2002, Geneva. Geneva: World Health Organization.

Ekici, M.N. (2021). *Babaların çocuk sevme düzeyleri ile çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Emre, O., Tarkoçin, S., Temiz, A., & Ulutaş, A. (2019). 48-62 aylık çocukların öz düzenleme becerileri ve ebeveynlerin iletişim kurma düzeyleri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 519-528.

Englund, M. M, Luckner, A. E., Whaley, G.J. L. & Egeland, B. (2004). Children's achievement in early elementary school: longitudinal effects of parental involvement, expectations, and quality of assistance. *Journal of Educational Psychology, 96 (4),* 723-730.

Epstein, J. L. & Dauber, S. L. (1991). *School programs and teacher practices of parent involvement in iner-city elementary and middle schools.* The elementary school journal, No.3, Special ıssue: Educational partnerships: Home-school community, pp.289-305.

Erbay, F. (2009). *Ana sınıfına devam eden altı yaş çocuklarına verilen yaratıcı drama eğitiminin çocukların işitsel muhakeme ve işlem becerilerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ercan, F. (2019). Fiziksel gelişim. (ss. 101-118). S. Seven (Ed). *Çocuk gelişimi.* Ankara: Vize.

Erdoğan, A. (2004). Çocuğun psikososyal gelişimde babanın rolü. *Yeni Sempozyum, 42*(4), 147-153

Erdoğdu, Ö. (2019). *5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Eren, S. (2022). *Anne baba ilgisinin okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerisi üzerindeki etkisi.* Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society* (2nd ed.). W. W. Norton.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis.* W. W. Norton.

Ersan, C. (2013). *Baba dil destek programının çocukların dil gelişimine etkisi***.** Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Ertör, E. (2022). *Evde baba katılımlı öz-düzenleme programı'nın 48-72 aylık çocukların öz-düzenleme becerilerine ve baba katılımına etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erwin, P. (1993). *Friendship and peer relations in children*. New York: John Wiley & Sons.

Fagan, J., & Iglesias, A. (1999). Father ınvolvement program effects on fathers,father figures, and their head start children: A quasi-experimental study. *Early Childhood Research Quarterly, 14*(2), 243–269.

Flouri, E. (2006). "Parental interest in children's education, children's self-esteem and locus of control, and later educational attainment: Twenty-six year follow-up of the 1970 British birth cohort". *British Journal of Educational Psychology, 76*(1), 41-55.

Furstenberg, FF. (1999). Fathering in the inner city. *Journal of Family Psychology, 24*,143-185.

Gee, C. B., McNerney, C. M., Reiter, M. J. & Leaman S. C. (2007). Adolescent and young adult mothers' relationship quality during the transition to parenthood: associations with father involvement in fragile families. *Jornal of Youth and Adolescence, 36*(2), 213-224.

Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yas çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Golinkoff, R. M. & Ames, G. J. (1979). A comparison of fathers‟and mothers‟speech with their young children, *Child Development, 50,* 1, 28-32.

Green, S. (2001). Creating a father friendly child care environment. *Child Care Centers Conections. 10*(1),1-4.

Gruchel, N., Kurock, R., Bonanati, S., & Buhl, H. M. (2022). Parental involvement and Children's internet uses-Relationship with parental role construction, self-efficacy, internet skills, and parental instruction. *Computers & Education, 182*, 104481.

Gülay Ogelman H., & Erten, Sarıkaya, H. (2014).5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Dergisi*, *41*, 1-11.

Gülay, H. (2008). 5-*6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri.* Ankara: Pegem Akademi.

Gülay, H. (2011). Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 163-176.

Güler, P. (2021). *Anne baba davranışları ile çocuklarda gözlenen problem davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Gültekin Akduman, G., Günindi, Y. & Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleriyle davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 37*(8), 673-683.

Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güngör M, 2014. Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(28), 199-216.

Güngörmüş Özkardeş, O. (2012). Baba olmak. H. Yavuzer (Ed.), *Ana baba okulu* (17.baskı, s. 128-141). İstanbul: Remzi.

Güngörmüş, O. (1992). *Babanın çocuğun zekâsı, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisinin araştırılması*. (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Güngörmüş, O. (1999). *Baba - çocuk ilişkisi: ana- baba okulu.* (8. Basım), İstanbul: Remzi.

Gürsoy, F. & Yıldız Bıçakçı, M. (2007). An investigation of self-image and agressiveness in children. *The Social Sciences, 2*(4), 419-424.

Gürşimşek, S., Kefi, G. & Girgin, G. (2007). Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33,* 181-191.

Güven, G. (2019). *3-6 yaş arasında çocuğu olan babaların eğitime katılım düzeylerini etkileyen etmenlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.

Güzel, H., & Tüfekci, A. (2021). Okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların baba çocuk ilişkileri ve babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziantep ili örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 11*(2), 439-465.

Hamamcı, Z. (2005). 3-6 yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi, 30*(319), 28-36.

Hay, D. F., Caplan, M., & Nash, A. (2009). The beginnings of peer relations. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 121-142). New York: The Guilford.

Hay, D. F., Payne A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*(1), 84-108.

Henderson, A. & Berla, N. (1994). *A new generation of evidence: the family ıs critical to student achievement*. Washington, DC: National Committee for Citizenship in Education.

Hill, N. E. & Craft, S. A. (2003). Parent–school involvement and school performance: mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American Families. *Journal of Educational Psychology, 95(1),* 74.

Hill, N. E. & Tyson, D. F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology, 45*(3), 740-763.

Hoff, E. (2022). *Language development* (7th ed.). Cengage Learning.

Hummel, T.G., Cohen, F. & Anders, Y. (2023). Parents' trust in their child's preschool: associations with child and family characteristics and aspects of parent-preschool communication. *Early Education and Development, 34*(5), 1057-1074.

İDE. (2022). *Çocuk gelişiminde babanın rolü*. https://blog.ide.k12.tr/cocuk-gelisiminde-babanin-rolu (https://blog.ide.k12.tr/cocuk-gelisiminde-babanin-rolu, sayfasından erişilmiştir.

İnce, E. (2022). *Okul öncesi dönem çocukların ebeveynlerinin babasavar annelik düzeyleriyle anne-babanın çocuğa yönelik ilgisi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

Jeynes, W. H. (2007). The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: A meta-analysis. *Urban Education, 42(1)*, 82-110.

Jeynes, W.H. (2015). A meta-analysis: the relationship between father ınvolvement and student academic achievement. *Urban Education, 50*(4), 387-423.

Jones, J. Ph.D., And Mosher, W. D. Ph.D.,(2013). Fathers' Involvement With Their Children: United States, Division Of Vital Statistics. *U.S. Department Of Health And Human Servıces Centers For Disease Control And Prevention National Center For Health Statistics* 71 (20).

Kadal, Z. A. (2019). *5-6 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kadan, G. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarında (4-6 yaş) saldırganlık davranışlarını etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kahraman, G. (2016). *Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisinin araştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kahraman, G. Ö. & Yuvacı, M. (2018). Baba katılımı (ss. 191-216). A. Belgin Aksoy (Ed.) *Aile eğitimi ve katılımı.* Ankara: Hedef.

Kahraman, V. (2023). *Anne-baba ve çocuk ilişkisinin okul öncesi çocuklardaki duygu düzenleme becerilerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kanmaz, T. & Tezel Şahin, F. (2022). Okul öncesinde akran ilişkileri ölçeği ebeveyn ve öğretmen formlarının geliştirilmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences, 17*(3), 1-8.

Kapıkıran, N., İvrendi, A., & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,19* (1), 19-27.

Karaaslan, N. B. (2020). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların yeme davranışları ile anne-baba ilgi düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Karabulut, N. (2016). *Anne - babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların akran ilişkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler.* İstanbul. Nobel.

Kayma Güneş, D., & Gökler, R. (2017). Türkiye' de suça sürüklenen çocukların aile özellikleri. *Journal of Human Sciences, 14*(4), 3742-3755.

Kırman, A. & Doğan, Ö, 2017. Anne-baba çocuk ilişkileri: Bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 4*(1), 28-49.

Kızılırmak, E. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarda anne-çocuk, kardeş-çocuk ve akran-çocuk arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Koçak, N., & Tepeli, K. (2006). 4-5 Yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve iş birliği davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.

Kolcu, Ş. (2014). *Farklı bilişsel tempodaki çocukların oyun davranışlarının ve akran ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Köse, F. (2024). *Babaların ve büyükbabaların tutumları, babalık rol algıları ve babaların çocuklarına olan ilgisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köyceğiz, M. (2017). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ve çatışma eğilimleri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köyceğiz, M., & Özbey, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *39*(3), 1707-1734.

Kreppner, K. (1996). Quality of relationship and communication behavior within the family: differential transition patterns from childhood to adolescence. *Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development.14th* Quebec City, Quebec, Canada, August, 12-16.

Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development*. New York: John Wiley & Sons.

MacDonald, K. & Parke, R. D. (1984). Bridging the gap: Parent-child play interaction and peer interactive competence. *Child Development, 55*(4), 1265-1277.

Mangır, M., & Baran, G. (1990). Çocukta rol özdeşimi ve cinsel kimliğin kazanilmasi, *Eğitim ve Bilim*, *14*(76), 66-72.

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed., pp. 139-153). London: Guilford.

McDowell, D. J., & Parke, R. D. (2009). Parental correlates of children's peer relations: An empirical test of a tripartite model. *Developmental Psychology*, *45*(1), 224-235.

Meriç, A. & Özyürek, A. (2019). Çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisiyle anne-baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 75,* 93-101.

Meriç, A. (2017). *Anne baba çocuk iletişimi ile okul öncesi çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Miedel Wendy, T. & Reynolds, A. (1999). Parent involvement in early intervention for disadvantaged children: Does it matter? *Journal of School Psychology, 37*(4), 379-402.

Mize, J. & Pettit, G. S. (1997). Mothers' social coaching, mother-child relationship style, and children's peer competence: is the medium the message?. *Child Development, 68*(2), 312-323.

Monteiro, L., Fernandes, M., Torres, N., & Santos, C. (2017). Father's involvement and parenting styles in Portuguese families. The role of education and working hours. *Análise Psicológica, 35*(4), 513-528.

Mustela (2022). *Çocuğun gelişiminde babanın rolü.* https://www.mustela.com.tr/blogs/mustela-mag/cocugun-gelisiminde-babanin-rolu, sayfasından erişilmiştir.

Mwoma, B. T. (2009). *Paternal Involvement In Chıldren's Educatıon: An Implıcatıon Of Chıldren's Performance At Preschool In Gucha Dıstrıct Kenya.* Master Desertation, Kenyatta University.

Nkwake, A. (2009). Maternal employment and fatherhood: What influences paternal involvement in child-care work in Uganda *Gender & Development, 17*(2), 255- 267.

Nygaard, D. D. (1988). *Parent-child ınteractions of socially accepted and rejected children.* Doctoral Dissertation, The University Of North Carolina at Chapel Hill, United States.

Ogelman, H. G., & Erten Sarıkaya, H. (2014). 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 41,* 0-11.

Oktay A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem.* (2. Baskı), İstanbul:Epsilon Yayınları.

Orçan, M. (2008). Sosyal gelişim. M. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* içinde (s. 133-193), İstanbul: Maya.

Ortiz, C. Stowe, R. M. & Arnold, D. H. (2001). Parental influence on child interest in shared picture book reading. *Early Childhood Research Quarterly, 16*(2), 263-281.

Otto, B. (2006). *Language development in early childhood.* (Second edition). New Jersey: Pearson.

Otto, B.W. (2013). *Language development in early childhood pearson higher education,* Boston.

Ömeroğlu, E. & Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi.* Ankara: Morpa Kültür.

Önder, A. (2003). *Ailede iletişim.* İstanbul: Morpa Kültür.

Önder, A. (2005). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. A. Oktay, ve Ö. P. Unutkan (Der.). *Okul öncesi egitimde güncel konular*. (s. 249-265). İstanbul: Morpa Kültür.

Öz, S. (2008). *Farklı aile yapılarındaki 6 yaş çocuklarının aile ilişkilerini algılayışlarındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özbey, S. (2012). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocuklarının sosyal beceri ve davranış problemler davranışlarının ev ve okul ortamına göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 23*(2), 21-32.

Özdemir, M., & Doğruöz, E. (2020). Bilimsel araştırma desenleri. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel araştırma teknikleri ve etik* içinde (s. 65-102). Ankara: Pegem.

Özkan, İ. (2019). Fiziksel ve motor gelişim. (ss. 21-48) Ö. Gözün Kahraman ve S. Pekdoğan (Ed.). *Çocuk gelişimi I-II.* Ankara: Nobel.

Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özler, E. (2023). *60-72 aylık çocukların benlik algıları ile anne-baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Öztabak, M. E., & Özyürek, A. (2018). Okul öncesi çocuklarda öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki üzerine bir inceleme/An investigation on relation between self-regulation skills of pre-school students and parental attitudes. *Journal of History Culture and Art Research, 7*(5), 385-395.

Özyeşer Cinel, N. & Tezel Şahin, F. (2021). Babaların kendilerinin ve babalarının babalık rollerine bakış açılarının incelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 7*(15),107-129.

Özyürek, A. & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *25*(2), 19-34.

Özyürek, A., Güney, A., & Keser, H. (2023). Babaların okul öncesi çocuklarına karşı ilgi ve istismar düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi, 6*(11), 20-32.

Palkovitz, R. (2002). *Involved fathering and child development: Advancements in theory, research, and policy*. Lawrence Erlbaum Associates.

Pancsofar, N. & Vernon-Feagans, L. (2006). Mother and father language ınput to young children:contributions to later language development. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27,* 571-587.

Pancsofar, N.L. (2008). *Contributions of biological resident fathers to early language development in two-parent families from low-income rural communities.* Doctoral Thesis, University of North Carolina, USA

Parke, D.R (1985). *Fathers, Cambridge, Mass.* New York: Harward Universty

Pearson, R. M., & Pillow, B. H. (2016). Mother–child conversation and children's social understanding during middle childhood. *The Journal of Genetic Psychology*, *177*(4), 103-121.

Pekdoğan, S. (2016). 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(4), 1946-1965.

Pettit G. S., Brown, E. G., Mize, J. & Lindsey, E. (1998). Mothers' and fathers' socializing behaviors in three contexts: links with children's peer competence. *Merrill- Palmer Quarterly, 44,* 1-7.

Piaget, J. (1977). *The development of thought: equilibration of cognitive structures.* Oxford: Basil Blackwell.

Pinto, A., Verissimo, M., Gatinho, A., Santos, A. J., & Vaughn, B. E. (2015). Okul öncesi çocuklarda ebeveyn-çocuk bağlanmaları, akran kabulü ve öz saygı arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler. *Bağlanma ve İnsan Gelişimi, 17*(6), 1-7.

Pişkin, M. (2006). Zorbalıkla ilgili yanlış algı, inanç ve düşünceler. *Öğretmen Dünyası, 317,* 13-15.

Pleck, J. H. (2010). Paternal involvement: Levels, sources, and consequences. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 58–93). New York: Wiley.

Pleck, J. H., Masciadrelli, B. P., & Lamb, M. E. (2004). Paternal involvement by US residential fathers. *The role of the father in child development, 4,* 222-271.

Polenski, T. A. (2001). *Child characteristics and relations in the family as predictors of peer relationships.* Doctoral Thesis, University Of Pittsburg, USA.

Poyraz, M. (2007). *Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Rhodes, J. B. (2003). *Young children's representations of parental and peer relationships: a story completion took with four years olds.* Master Thesis, Sarah Lawrence College, USA.

Rowe, M. L., Coker, D., & Pan, B. A. (2004). A comparison of fathers' and mothers' talk to toddlers in low in come families. *Social Development, 13*(2), 278–291.

Rubin, K. H., & Burgess, K. (2002). Parents of aggressive and withdrawn children. M. H. Bornstein, (Ed.), *Handbook of parenting* (2nd ed.) in (383–418). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Saleh, M.F. & Hilton, J.M. (2010). A comparison of the paternfal involvement of lowincome fathers in four developmental stages: Adolescence, young adult, adult, and midlife. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 19,* 47-55.

Santrock, J. W. (2021). *Life-span development* (18th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarısoy, S. (2021). *Erken çocukluk döneminde anne baba çocuk iletişiminin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Sayın, S. (2024). *4-6 yaş dönemindeki çocukların anne-baba-çocuk iletişiminin, çocukların sosyal davranışlarına etkisi*. (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Scaramella, L.V., & Leve, L. D. (2004). Clarifying parent-child reciprocities during early childhood: the early childhood coercion model. *Clinical Child And Family Psychology Review, 7,* 89-106.

Seçer, Z., Çeliköz, N. & Yaşa S. (2008). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19,* 413-428.

Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18,* 425-438.

Seçer, Z., Ogelman, G. H., Önder, A., & Berengi, S. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Educational Sciences: Theory and Practice*, *12*(3), 1-2.

Seibert, A., & Kerns, K. (2015). Early mother–child attachment: Longitudinal prediction to the quality of peer relationships in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, *39*(2), 130-138.

Semiz, S. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının baba katılımı ve baba ile ilgili değişkenler temelinde incelenmesi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Sezer, T., Yılmaz, E., & Koçyiğit, S. (2016). 5-6 yaş grubu çocukların oyun becerileri ile aile-çocuk iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *16*(2), 185-204.

Smith, J., Wohlstetter, P., Kuzin, C. A., & De Pedro, K. (2011). Parent involvement in urban charter schools: New strategies for increasing participation. *The School Community Journal*, *21*(1), 71-94.

Song, S. Y. (2006). *The role of protective peers and positive peer relationships in scholl bullying: How can peers help ?* Doctoral Thesis. University of Nebraska, Nebraska.

Sorakın, B. Y. (2019). *3-6 yaş çocuğu olan babalar için hazırlanan baba psiko-eğitim programının baba-çocuk etkileşimi üzerine etkisi* Doktora Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.

Sönmez, A. (2021). *Baba destek programına katılım sağlayan babaların baba katılım rollerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Sparks, L. A., Trentacosta, C. J., Owusu, E., McLear, C., & Smith-Darden, J. (2017). Family cumulative risk and at-risk kindergarteners' social competence: The mediating role of parent representations of the attachment relationship. *Attachment & Human Development, 20*(4), 406-422.

Sucuoğlu, B., & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6*(1), 41-57

Sucuoğlu, H., Özkal, N., Yıldız Demirtaş, V., & Güzeller, C. O. (2015). Çocuğa yönelik anne-baba ilgisi ölçeğinin geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 242-263.

Swearer, S. M., Siebecker, A. B., Johnsen-Frerichs, L. A., & Wang, C. (2009). Assessment of bullying/victimization. In S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage (Eds.), Handbook of bullying in schools an international perspective (pp. 87-99). New York: Routledge.

Şahin, H., & Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18*(1), 273-294.

Tallandini, M. A. (2004). Aggressive behavior in children's doll's house play. *Aggressive Behavior*. *30,* 504-519.

Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2- and 3-year olds:contributions to language and cognitive development. *Child Development, 75,* 1806- 1820.

Tan, E. T. & Goldberg, W. A. (2009). Parental school involvement in relation to children's grades and adaptation to school. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30*(4), 442-453.

Tarkoçin, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Taşkın, N. (2011). Çocukların gelişiminde katkıları unutulanlar: babalar. *Eğitim Bir Sen Dergisi, 20,* 43-47

Taşkıran, S. (2023). *Okul öncesi dönemdeki çocukların anne baba ilgi düzeyleri ile duygusal zekâ becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Taşyürek Teker, Y. (2019). *5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim alan çocukların baba ilgi düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Telli, A. A., & Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Doktor Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi, 6*(2), 127-134.

Tezel Şahin, F. & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 18*(1), 39-48.

Tezel Şahin, F. & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? aile eğitim programları neden önemlidir?. *Aile ve Toplum, 9*(3), 7-12.

Tezel Şahin, F. (2003). *Çocuğun gelişimi ve eğitiminde babanın rolü. erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar.* Sevinç, M. (Ed.), Ankara: Morpa Kültür.

Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 5*(17), 30-40.

Tezel Şahin, F., Akıncı Coşgun, A. & Kılıç Aydın, Z. N. (2017). Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *GEFAD/GUJGEF, 37*(1), 319–343.

Theodoropoulos, C., & Giotsa, A. (2020). Parents' behavior in early childhood: Children's and parents' perceptions. *Journal of Childhood & Developmental Disorders, 2*(6), 2472-1786.

Toplu, M. (2022). *Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Tosun, B. (2024). *5-6 yaş çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerinin duygu düzenleme becerileri ve anne baba ilgisi ile ilişkisi: Yapısal eşitlik modeli uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Tutkun, C. (2017). *Fark yaratan babalar eğitim programının (fayab) babaların çocuklarıyla ilişkilerine, tutumlarına ve baba katılımına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Tuzcuoğlu N, Cengiz Ö, Küsmüş GĠ, 2020. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile annelerinin ilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 4(*1), 3-28.

Türkoğlu, D., & Gültekin Akduman, G. (2016). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(03), 224-241.

Tüy P., S. (1999). 3-*6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılmaları.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Uğur Ekşi, E. G. (2022). *Okul öncesi eğitime devam eden 4 yaş çocukların akran ilişkilerindeki davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Ullrich, M., & Kreppner, K. (1997). The quality of family and academic achievement in early adolescence. *Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development. 62nd,* Washington, DC, April 3-6.

Uludağlı, N. P. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları, 20*(39), 70-88.

Uluğ, E. (2019). Motor gelişimi (ss. 119-140). S. Seven (Ed.). *Çocuk gelişimi*. Ankara: Vize.

Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Uysal, H. & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi - Journal of Theoretical Educational Science*, *5*(4), 468-483.

Uysal, H. (2011). *Okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının bazı dış etkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uzun, H., & Baran, G. (2019). Babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1), 47-60.

Ünlü Çetin, Ş. (2016). Okul öncesi eğitim programı ile bütünleştirilmiş aile destek eğitim rehberi'nde (OBADER) toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun baba katılımı özelinde incelenmesi. *Current Research in Education*, *2*(2), 61-83.

Ünlü, Ş. (2010). *Being fathered and being a father: examination of the general pattern of turkish fathers' and their own fathers' ınvolvement level for children between the ages of 0-8.* Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 Yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme.* Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Vardar, İ. (2015). *İlkokullarda anne ve baba ilgisinin çocukların başarısı üzerine etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Verschueren, K. & Marcoen, A. (1999). Representation of self and socioemotional competence in kindergartners: Differential and combined effects of attachment to mother and father. *Child Development*, *70*(1), 183-201.

Wilson, K. R., & Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health*, *47*(7), 405-407.

Wood, L., & Lambin, E. (2013). *How fathers and father figures can shape child health and wellbeing.* Australia: University of Western Australia, Crawley.

Yağan Güder, S., & Ata, S. (2018). Father Involvement, Gender Perception and Children's Gender Stereotypes. *Universal Journal of Educational Research, 6*(8), 1637-1646.

Yaşar Ekici, F. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *(Hüseyin Hüsnü Tekışık Özel Sayısı) The Black Sea Journal of Social Sciences,7*(1), 223-259.

Yavuzer, H. (2000). *Ana-baba ve çocuk: ailede çocuk eğitimi.* (13. basım). İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2002). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2009). *Ana-baba ve çocuk.* İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi.* İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2018). *Çocuk eğitimi el kitabı* (38. Basım). İstanbul: Remzi.

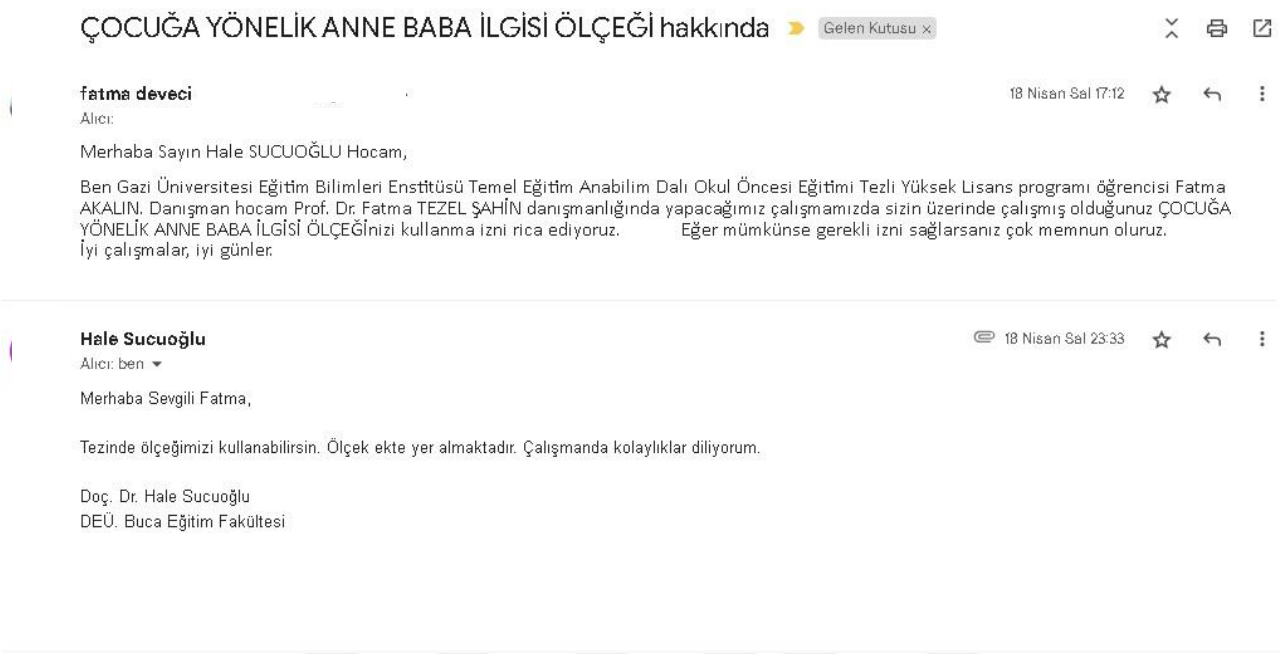
Yılmaz, S. (2014). Çocuk gelişiminde babanın rolü. *Journal of Family Studies, 5*(3), 112-118.

Yuvacı, M. (2019). *Baba katılımı ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.

Zembat, R., & Unutkan, Ö.P. (2001). *Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri*. İstanbul: Ya-Pa.

EKLER

Ek 1. “Anne Baba İlgisi Ölçeği” İzni

ÇOCUĞA YÖNELİK ANNE BABA İLGİSİ ÖLÇEĞİ hakkında Gelen Kutusu ×

fatma deveci 18 Nisan Sal 17:12

Alıcı:

Merhaba Sayın Hale SUCUOĞLU Hocam,

Ben Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Fatma AKALIN. Danışman hocam Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN danışmanlığında yapacağımız çalışmamızda sizin üzerinde çalışmış olduğunuz ÇOCUĞA YÖNELİK ANNE BABA İLGİSİ ÖLÇEĞİnizi kullanma izni rica ediyoruz. Eğer mümkünse gerekli izni sağlarsanız çok memnun oluruz.
İyi çalışmalar, iyi günler.

Hale Sucuoğlu 18 Nisan Sal 23:33

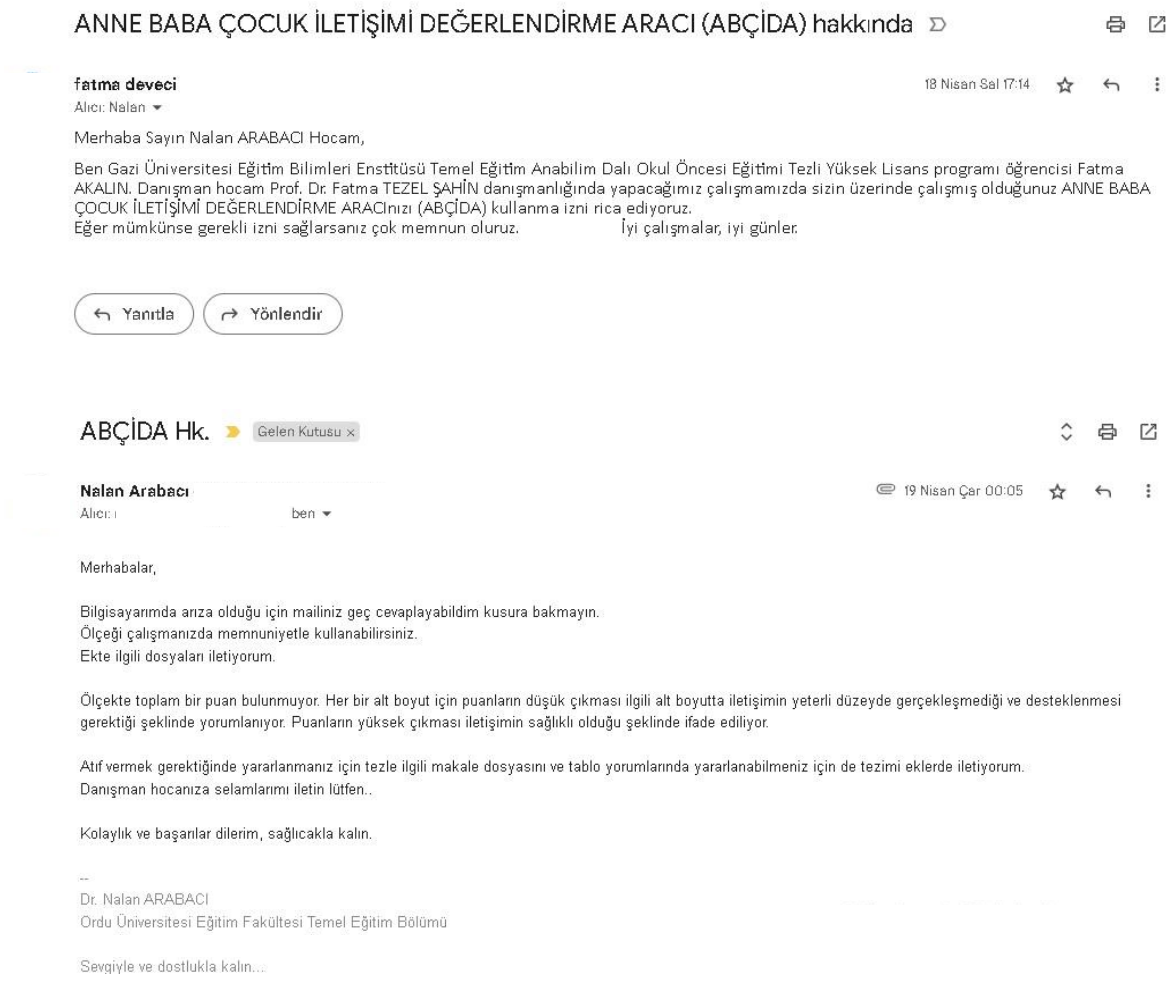
Alıcı: ben

Merhaba Sevgili Fatma,

Tezinde ölçeğimizi kullanabilirsin. Ölçek ekte yer almaktadır. Çalışmanda kolaylıklar diliyorum.

Doç. Dr. Hale Sucuoğlu
DEÜ. Buca Eğitim Fakültesi

Ek 2. “Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı” İzni

ANNE BABA ÇOCUK İLETİŞİMİ DEĞERLENDİRME ARACI (ABÇİDA) hakkında

fatma deveci 18 Nisan Sal 17:14

Alıcı: Nalan

Merhaba Sayın Nalan ARABACI Hocam,

Ben Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Fatma AKALIN. Danışman hocam Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN danışmanlığında yapacağımız çalışmamızda sizin üzerinde çalışmış olduğunuz ANNE BABA ÇOCUK İLETİŞİMİ DEĞERLENDİRME ARACInızı (ABÇİDA) kullanma izni rica ediyoruz.
Eğer mümkünse gerekli izni sağlarsanız çok memnun oluruz. İyi çalışmalar, iyi günler.

Yanıtla Yönlendir

ABÇİDA Hk. Gelen Kutusu ×

Nalan Arabacı 19 Nisan Çar 00:05

Alıcı: ben

Merhabalar,

Bilgisayarımda arıza olduğu için mailiniz geç cevaplayabildim kusura bakmayın.
Ölçeği çalışmanızda memnuniyetle kullanabilirsiniz.
Ekte ilgili dosyaları iletiyorum.

Ölçekte toplam bir puan bulunmuyor. Her bir alt boyut için puanların düşük çıkması ilgili alt boyutta iletişimin yeterli düzeyde gerçekleşmediği ve desteklenmesi gerektiği şeklinde yorumlanıyor. Puanların yüksek çıkması iletişimin sağlıklı olduğu şeklinde ifade ediliyor.

Atıf vermek gerektiğinde yararlanmanız için tezle ilgili makale dosyasını ve tablo yorumlarında yararlanabilmeniz için de tezimi eklerde iletiyorum.
Danışman hocanıza selamlarımı iletin lütfen..

Kolaylık ve başarılar dilerim, sağlıcakla kalın.

--
Dr. Nalan ARABACI
Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü

Sevgiyle ve dostlukla kalın...

Ek 3. “Akran İlişkileri Ölçeği” İzni

Windows'u Etkinleştir

Ek 4. Etik Komisyonu

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.11.2023-E.809446

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-809446 24.11.2023
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

Dağıtım Yerlerine

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi Fatma AKALIN'ın, Prof.Dr.Fatma TEZEL ŞAHİN'in** danışmanlığında yürüttüğü ***"Okul Öncesi Eğitim Alan 4-6 Yaş Çocukların Babalarının İlgi Düzeyleri, Baba Çocuk İletişimi ve Çocuk Akran İletişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"*** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **21.11.2023** tarih ve **20** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2023 - 1389

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 5. Araştırma Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.12.2023-E.821005

T.C.
BURDUR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-39958266-605.01-91533213 07.12.2023
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Fatma AKALIN)

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) 28.11.2023 tarihli ve 811497 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 06.12.2023 tarihli ve 91449365 sayılı Oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatma AKALIN'ın Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN danışmanlığında yürüttüğü "Okul Öncesi Eğitim Alan 4-6 Yaş Çocukların Babalarının İlgi Düzeyleri, Baba Çocuk İletişimi ve Çocuk Akran İletişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında hazırladığı ölçekleri ilimiz Merkez, Bucak ve Çeltikçi ilçesinde 4-6 yaş grubuna eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi bulunan babalara ve öğretmenlere uygulamasının uygun görüldüğüne dair Valilik Makamının ilgi (b) oluru ekte gönderilmektedir.

Çalışmanın, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 sayılı Genelgesi doğrultusunda, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre ilimiz Merkez, Bucak ve Çeltikçi ilçesinde 4-6 yaş grubuna eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi bulunan babalara ve öğretmenlere ekte göndermiş olduğumuz mühürlü formlar ile uygulanması hususunda;

Gereğini arz ederim.

Muhammed ÖZDEMİRCİ
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1-Olur (1 Sayfa)
2-Formlar (8 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...